

SMASH ASEM

KANSALAISTARKKAILU METODINA JA
POHDISKELUN PONTIMENA

Mikko Salasuo (toim.)

Nuorisotutkimusverkosto
Nuorisotutkimusseura
Verkojulkaisusarja

Taitto: Lassi Eskola/Koala-kustannus

© Nuorisotutkimusseura ja kirjoittajat

Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, verkkojulkaisusarja 2006
ISBN: 952-5464-27-X (pdf)

SISÄLLYSLUETTELO

Johdanto Mikko Salasuo	5
Kansalaistarkkailijat: miksi ja miten? Thomas Wallgren	7
Oliko Smash ASEM -mielenosoitus esimerkki uudeltaisesta poliisitoiminnasta ja mielenosoitusten polisisoinnista Suomessa? Kari Saari	14
Poliisi saapui Kiasmalle Mikko Salasuo	18
Suuren maailman tyyliin – aktivistit ja poliisit kokeilivat rajojaan Sampo Villanen	22
Kansalaistarkkailijoiden metodista – väkivallatonta itsepuolustusta? Mikael Kallavuo	26
Kenen pulloa heität? Kenen kasvoja peität? Ville Komsu	29
Kiasman merkitys ei ratkea raastuvassa Thomas Wallgren	31
Miksi kriittinen ääni ei kuulu – huomioita siitä, kuka voitti Smash ASEM:ssa Hanna Kuusela	33
Olitko sä siellä? Smash ASEM murtamassa ja rakentamassa kansalaisjärjestötoiminnan rajoja Riitta Savikko	36
”Oikeuksia ei anneta, ne otetaan” – Analyysi Smash ASEM -tapahtumista Helsingissä 9.9.2006 Leo Stranius	39
Tulee isä Kekkonen ikävä Julle Tuulainen	43
Smash ASEM mediaspektaakkelina Tuomas Ylä-Anttila	44

Eikä lakimiestäkään päästetty paikalle...	
Ville Hoikkala	47
Kansalaistarkkailu voisi olla metodi	
Tommi Hoikkala	50
Smash ASEM -mielenosoituksen uutisointi Helsingin Sanomissa	
Suvi Ervamaa	53
Kirjoittajat	65

JOHDANTO

Mikko Salasuo

Tämän julkaisun sisältö kumpuaa 9.9.2006 Kiasman aukiolla Smash ASEM -mielenosoituksen tapahtumista. Mielenilmaus kytkeytyi 10.–11. syyskuuta 2006 Helsingissä järjestettyyn kuudenteen ASEM-huippukokoukseen. Kokoukseen osallistui EU:n jäsenmaiden ja kolmentoista Itä-Aasian valtion ja hallitusten edustajia. ASEM (*Asia-Europe Meeting*) on Aasian ja Euroopan yhteistyöfoorumi, joka pyrkii vahvistamaan maanosien vuoropuhelua, vuorovaikutusta ja yhteisymmärrystä. Yhteistyöfoorumi sai alkunsa vuonna 1996 Bangkokissa järjestetystä ensimmäisestä kokouksesta. Tämän jälkeen valtionpäämiehet ovat tavanneet kahden vuoden välein, vuorotellen Aasiassa ja Euroopassa.¹

Kokouksen yhteydessä järjestettiin useita mielenilmauksia, joista suurimman huomion jo ennakoon sai anarkismi.net-verkkosivustoilla esitetty kutsu mielenilmaukseen (ks. seuraava sivu). Erityisesti huomio kiinnittyi kutsussa esitettyyn tavoitteeseen ”tuoda edes hieman sekasortoa myös Helsingin kaduille”. Viranomaiset esittivät mediassa huolensa tulevasta tapahtumista useaan otteeseen ennen varsinaista mielenosoitusta. Mielenosoituksen kokoontumispaikalle Kiasman aukiolle saapui pienehkön mielenosoittajajoukon lisäksi lukuisa joukko median edustajia, aikalaistarkkailijoita ja muita tapahtumasta kiinnostuneita.

Tavanomaisen mielenilmauksen sijaan Kiasman aukiolla nähtiin Suomen oloissa poikkeuksellinen tapahtumasarja, johon osallistuivat eri tavoin – kuka omasta tahdosta, kuka tahtomattaan – kaikki paikalla olleet. Erityisesti poliisin massiivisesti toteuttama piiritysoperaatio aiheutti laajaa hämmennystä. Tapahtumien jälkipyykkiä käydään edelleen oikeuselimissä, erilaisissa selvityksissä ja Internet-keskusteluissa. Tämä julkaisu uppoaa tähän keskusteluketjuun. Lähtökohtana on niin kutsutun kansalaistarkkailijat-ryhmän toiminnan metodi- ja prosessikuvaus sekä aktiivisesti ryhmän toimintaan osallistuneiden henkilöiden itsenäiset tulkinnat tapahtumista.

Kansalaistarkkailijat-ryhmä toimi löyhänä informaatorihmastona, johon kuului myös suuri joukko henkilöitä, jotka eivät kirjoita tässä julkaisussa. Suuri kiitos heille monimuotoisesta raportoinnista, erilaisista dokumentaatioista ja osallistumisesta interventioon. Kiitos myös Varpu Jaskaralle ja Lassi Eskolalle venymisestä tiukkaan toimitusaikatauluun.

Viitteet

¹ <http://www.eurooppa-tiedotus.fi/netcomm/ImgLib/7/82/ASEM-tietosivu%20suomi.pdf>.

HTTP://WWW.ANARKISMI.NET/ -SIVUSTON KUTSU PROTESTEIHIN HELSINGIN ASEM-HUIPPUKOKOUSTA VASTAAN

Eri puolilla Kiinaa pienviljelijät ja hikipajojen työläiset mellakoivat lähes päivittäin. Vähintä mitä me yhdessä voimme tehdä heidän tukemisekseen on tuoda edes hieman sekasortoa myös Helsingin kaduille.

10.–11. syyskuuta Helsingissä kokoontuu kuudes ASEM (*Asia-Europe Meeting*) huippukokous, joka tulee olemaan suurin Suomessa koskaan järjestetty korkeimman tason tapaaminen. ASEM-kokoukseen tulee osallistumaan delegaatioita kaikkien EU:n jäsenmaiden lisäksi myös kolmestatoista Itä-Aasian maasta. Valtion- tai hallitusten päämiesten lisäksi kokoukseen tulee osallistumaan noin 2000 delegaattia. Tärkeimmät kysymykset kokouksen esityslistalla ovat kansainvälisen monenkeskeisen järjestelmän tukeminen, turvallisuusuuhkiin vastaaminen (mukaan lukien globaalit terveysuhat kuten lintuinfluenssa), energiaturvallisuuteen ja ilmastonmuutokseen liittyvät kysymykset, WTO:n Dohan kierroksen neuvottelujen läpiviemisen tukeminen ja globalisaatioon, kilpailukykyyn ja maailmantalouden rakennemuutokseen liittyvät kysymykset sekä kulttuurien välinen dialogi.

Kolmentoista miljoonan euron törsääminen yhteisötretetteihin ja ympäripyöreisiin julistuksiin Aasian hallitsevan eliitin kanssa vaikuttaa Suomen ja EU:n eliitille varmasti hintansa arvoiselta. Tämän päivän maailmanlaajuista kapitalismia on vaikeaa kuvitella ilman kahden kerroksen järjestelmää, jossa massatuotanto hoidetaan maissa joissa autoritäärinen hallinto takaa työvoimakulujen alhaisuuden. Ihmisoikeuksia ei ASEM:n keskeisten kysymyksiä listalta löydy. EU-maiden eliitti ei siis enää viitsi edes teeskennellä, että se yrittäisi vaikuttaa ihmisoikeustilanteeseen esimerkiksi Burmassa, Kiinassa tai Vietnamissa, paitsi kiristessään lisäetuja investoinneilleen. Kansainvälinen moninkeskeinen systeemi voi suoda länsimaiden asukkailla sitä enemmän demokratiaa, ihmisoikeuksia ja puhdasta ympäristöä yksinoikeudella, mitä halvempia kulutustarvikkeita sillä on varaa tarjota. Keskeistä länsimaiden eliitille on myös minimoida riippuvuus siitä länsimaisen työvoiman osasta, jolle ei ole tarjota siedettävää työtä. Huippukokousten ajaksi meitä tosin kehoitetaan luopumaan näennäisestä vapaudestamme, ja alistumaan kaikkialla läsnäoleviin poliiseihin ja valvontaan.

Kansainvälisen moninkeskeisen systeemin ylläpitäminen käy yhä vaikeammaksi. Eri puolilla Kiinaa pienviljelijät ja hikipajojen työläiset mellakoivat lähes päivittäin. Vähintä mitä me yhdessä voimme tehdä heidän tukemisekseen on tuoda edes hieman sekasortoa myös Helsingin kaduille.

Dongzhou koalitio

anarkistinentoiminta [at] anarkismi.net

(6.–7.12.2005 Kiinan etelärannikolla sijaitsevan 10 000 asukkaan Dongzhoun kylän pienviljelijät taistelivat Kiinan kansanarmeijaa vastaan protestoidakseen maidensa haltuunottoa vastaan. 10–20 kyläläistä tapettiin).

Tapahtumassa ei tule olemaan puoluepoliittisia tunnuksia.

KANSALAISTARKKAILIJAT: MIKSI JA MITEN?

Thomas Wallgren

Avoimen yhteiskunnan haavoittuvuus: Berliini 1983, Göteborg 2001

Opiskelin 1980-luvulla vuoden kylmän sodan Länsi-Berliinissä. Joulukuussa 1983 osallistuin suureen rauhanmielenosoitukseen, jossa syntyi minulle, juuri Suomesta tulleena, outo hässäkkä. Huomasin juoksevani suuren ihmisjoukon keskellä poliiseja pakoon metroasemalle. Hyppäsin kymmenien muiden kanssa vaunuun. Se oli paha virhe. Seuraavalla pysäkinvälillä isot mellakkapoliisit hakkasivat mielenosoituksen osallistujia, tyttöjä ja poikia, pampuilla sairaalakuntoon. Veri roiskui ja luita murtui. En tiedä, oliko kukaan uhreista tehnyt mitään jäynää ja ihmettelin. Meillä kotona Kojjärvellä, talonvaltauksissa ja miekkareissa poliisi oli ollut aina ihan kiva. Mitä tämä nyt sitten tarkoitti?

Kesäkuussa 2001 olin mukana Göteborgin huippukokouksen yhteydessä järjestetyssä EU-kriittisessä mielenosoituksessa. Osasin jo olla hieman varuillani, enkä jäänyt alle kun ratsu- ja mellakkapoliisit hyökkäsivät mielenosoituksen kärkijoukon kimppuun ahtaassa umpikujassa. Taas sain hoitaa nuorta tyttöä, joka sai pampusta päähän ja vuosi paljon verta. Olin kulkenut juuri hänen takanaan. Olen varma, ettei hän ollut tehnyt yhtään mitään väärää, ainakaan siinä tilanteessa. Heti perään näin mielenosoittajia, jotka heittivät isoja kiviä poliisirivejä kohti. Loppuillan seurasin suurta katutaistelua, johon osallistui satoja tai tuhansia poliiseja ja siviilejä.

Yhteistä Berliinille 1983 ja Göteborgille 2001 oli väkivallan lisäksi oikeudellisen seurannan satunnaisuus ja epäoikeudenmukaisuus sekä julkisen keskustelun kyvyttömyys eriteltyyn ja tasapuoliseen käsittelyyn. Opin näistä tapahtumista, että poliittiset vapaudet, tasa-arvo lain edessä ja viranomaisten yhteiskunnallinen neutraliteetti eivät ole Länsi-Euroopassa annettuja, lopullisia etuuksia. Opin myös sen, ettei julkisen sanan, minua lähellä olevien kansalaisaktivistien tai pohjoismaisen oikeuslaitoksen kykyyn ja haluun puolustaa näitä etuuksia voi itsestään selvästi luottaa.

Helsinki 2006

Smash ASEM -mielenosoitus 9.9.2006 sai julkisuudessa poikkeuksellisen paljon huomiota jo etukäteen. Uutisrummutuksen käynnisti suojelupoliisi, joka levitti päättäjille ja iltapäivälehdistölle niin sanottua tiedustelutietoa ”anarkistien” aikeista mellakoida mielenosoituksen yhteydessä.

Mielenosoitusta edeltävän viikon keskiviikkona Sosialistiliiton aktivisti Juha Lohikoski järjesti muutaman muun kanssa vain aktivisteille tarkoitetun, ei-julkisen keskustelun. Tarkoituksena oli oman väen keskuudessa pohtia tulevan tapahtuman haasteita. Mitä se merkitsee meille, vapaan kansalaistoiminnan harrastajille, jos jotkut meistä haluavat protestoida mellakoimalla, kun toiset kannattavat pysymistä perinteisissä, rauhanomaisissa keinoissa? Voisimmeko estää kaiken osallistumisen leimaamisen terrorismiksi?

Toiveena oli myös, että mahdollisten levottomuuksien jälkeen emme liikkeiden omassa keskustelussa juuttuisi tyhjään moralisointiin tai ylepään radikalismiin. Tässä keskustelussa esitin ensimmäistä kertaa pohdittavaksi kansalaistarkkailun ajatuksen.

Tuumasta toimeen pääsimme kuitenkin vasta perjantaina 8.9. Tullessani työpaikalleni Helsingin yliopiston filosofian laitokselle törmäsin illansuussa nuorisotutkijoihin, joista osa oitis kiinnostui

hankkeesta. Vaelsimme lähimpään baariin kehittämään ideaa eteenpäin. Pari tuntia myöhemmin lähetin parillekymmenelle tutulle sähköpostiviestin, jossa kuvailin kansalaistarkkailun ideaa ja kutsuin mukaan töihin seuraavana päivänä.

Tavoitteeksi asetimme poliisiin, mielenosoittajien ja median toiminnan monipuolisen ja mahdollisimman tarkan havainnoinnin, jotta voisimme mahdollisten ongelmien syntyessä osallistua omakohtaisesti kerätyn havaintoaineiston perusteella tapahtumien tulkintaan. Kansalaistarkkailun idean ymmärtämisen kannalta on jokseenkin tärkeää todeta myös, että olimme yhteydessä Helsingin järjestyspoliisiin alusta alkaen varsin aktiivisesti. Soitimme aikeistamme poliisille jo ennen ensimmäisen kutsuviestin lähettämistä. Jatkossakin lähetimme kaikista yhteistä toimintaa koskevista viesteistämme kopion aina myös Helsingin poliisiin yhdyshenkilölle. (Alkuperäinen viesti, josta näkyvät myös kaikki viestin vastaanottajat, tämän kirjoituksen liitteenä, dokumentti 1.)

Julkilausumaton lähtökohta oli oletus, etteivät poliisiin ja mielenosoituksen osallistujien todellisuuden kuvaukset ongelmatilanteiden jälkeen kovin helposti osu yhteen ja toiseksi, ettei myöskään media nauti ainakaan radikaalien aktivistien luottamusta. Toivoimme, että aineistomme ja siihen perustuvat raportit ja keskustelualoitteet voisivat tuoda keskusteluun tarpeellisen ”neljännen äänen” ja mahdollistaa myös osapuolten välistä vuoropuhelua ja itsekritiikkiä. Yleisenä tavoitteena oli siten avoimen yhteiskunnan puolustaminen ja keinona uudenvuoden väliintulo julkiseen keskusteluun.

9.9.2006: jalkautuminen ja mediatyö

Aleksis Kiven patsaalle ilmestyi tarkkailutehtäviin sovittuun aikaan vajaa kymmenen ihmistä. Lisäksi nojatuolitehtäviin, eli mediaseurantaan kotona, oli ilmoittautunut kolme ihmistä. Jaoimme katuosaston tehtävät kahtia. Pyöräilijöiden tehtäväksi annettiin poliisin joukkotoiminnan seuranta, ennen kaikkea laajalla säteellä. Jalkaväen tehtäväksi tuli mielenosoituksen seuraaminen sen sisältä käsin. Illan aikana keräsimme havaintoja, joita kirjasimme kukin tyyliinsä mukaan tekstareihin ja havaintovihkoihin. Kaupungin rauhoituttua yksi meistä oli putkassa, mutta osa jatkoi töitä aamuyhdeksään saakka. Olimme melko ylpeitä siitä, että saimme ensimmäisen, yhteiseen tarkkailuun ja arviointiin perustuvan lehdistötiedotteemme julki ennen poliisin omaa tiedotustilaisuutta sunnuntai-aamuna 10.9. klo 9.00. (Tiedote jäljempänä, dokumentti 2. Huomatkaa, että vaikka tämän, klo 8.28 aamulla päivätyn version allekirjoitti vain kolme ihmistä, tiedote perustuu olennaisesti laajemman tiimin yhteydenpitoon illan ja yön kuluessa.)

Tiedote alkoi heti vaikuttaa julkisen sanan seurantaan, sillä ainakin yksi toimittaja esitti tiedotustilaisuudessa poliisille meidän tiedotteeseemme perustuvan kysymyksen. Sunnuntain ja maanantain aikana ryhmämme jäseniä haastateltiin lähes kaikkiin merkittäviin uutislähetyskeskuksiin eri joukkotiedotusvälineissä, ja jälkiseurannassakin kansalaistarkkailuun osallistuneille on ollut joukkotiedotusvälineissä kysyntää. Heikompa on sen sijaan ollut menestys mielenosoittajien ja poliisin suunnalla.

Ryhmämme tärkein yhteinen aloite 9.9. jälkeen ja ennen tätä kirjaa oli julkisen keskustelun järjestäminen. Keskusteluun pyysimme mielenosoituksessa mukana olleita, poliisin ylimmän johdon ja valtiovallan edustajia sekä toimittajia. Saimme tilaisuuteen mukaan kolme kansanedustajaa: Annika Lapintien (vas), Rosa Meriläisen (vihr) ja Kimmo Tiilikaisen (kesk). Paikalle saapui myös *Suomen Kuvalehden* päätoimittaja Tapani Ruokanen sekä kuutisenkymmentä aktivistia, joista valtaosa oli osallistunut 9.9. katutapahtumiin. Sisäministeri Kari Rajamäki, poliisin ylijohdaja Markku Salminen ja Helsingin kaupungin poliisikomentaja Jukka Riikonen eivät suostuneet osallistumaan, vaikka tarjouduimme toimimaan heidän aikataulutoiveidensa mukaan. Poliisin ylimmän johdon jäätyä pois myös paikalle aiemmin lupautunut apulaisoikeusasiamies katsoi parhaaksi jättää tulematta.

Epäonnistuimme siis yrityksessämme saada poliisin keskustelemaan julkisesti Smash ASEM:n

tapahtumista. Toinen pettymys oli, että ryhmämme jäseniä, pyynnöstämme huolimatta, ei kutsuttu mukaan anarkistien mielenosoituksen jälkeisiin sisäisiin keskusteluihin.

Jos ja kun tavoitteenamme oli ja on edelleenkin tarjota poliisivoimille ja salaista laitonta toimintaa kannattaville aktivisteille viiteryhmä, jonka kanssa omasta toiminnasta, ajattelusta ja strategioista voi keskustella, ryhmämme toiminta on ainakin toistaiseksi pääosin epäonnistunut. Sen sijaan ajatellen porukkamme jossain määrin onnistuneen erittelevän ja pohtivan keskustelun edistämiseksi mediassa.

Kansalaistarkkailu tulevaisuudessa

Suomi on edelleen huomattavan rauhallisen mielenosoituskulttuurin maa. Yhteiskunnallinen toimeliaisuus on meillä vain vähäisessä määrin laitonta ja konfrontaatiohakuista. Siksi on luonnollista, että myös kansalaisoikeuksia rajoittavaa viranomaistoimintaa on meillä aika vähän. Smash ASEM, Euro-MayDay, kuokkavierasjuhlat ja eläinoikeusliikkeen iskut turkistarhoihin yhtäällä ja Suomen poliisin oikeuksien vahva laajeneminen sekä poliisin koulutuksen ja menetelmien muuttuminen Euroopan unionin oikeusyhteistyön syventyessä toisaalla luovat kuitenkin muutosherkän tilanteen.

Kaikkien kansalaisten vapauksien ja oikeuksien kunnioittaminen ei ole mikään itsestäänselvyys meitä lähellä olevissa maissa. Veikkaisin, että useimmissa maailman maissa oppositio toimintaan osallistuvat ihmiset pelkäävät poliisia ja pitävät oikeuslaitosta epäoikeudenmukaisena. Markkina-liberalismin edetessä ja Suomen muuttuessa entistä eriarvoisemmaksi maaksi olisi hölmöä ajatella, etteivät muiden maiden oikeuspoliittiset ongelmat voisi tulla myös meidän ongelmiksemme. Kasvavan haasteen Euroopassa, Suomessakin, muodostaa kansalaisoikeuksia vailla olevien ihmisten, esimerkiksi laittomien maahanmuuttajien, saama viranomaiskohtelu.

Kansalaistarkkailu voi mielestäni olla yksi keino puolustaa kansalaisoikeuksia ja avointa yhteiskuntaa viranomaisten ja joukkotiedottamisen ylilyöntejä ja vääryyksiä vastaan – ja myös aktivistien omia virhearvioita vastaan. Jos toimintaa halutaan jatkaa, sitä voi tietenkin tehdä jatkossa paljon paremmin kuin mihin pieni ad hoc -ryhmämme pystyi 9.9.2006 ja sen jälkeen.

Kansalaistarkkailu voisi jatkossa perustua periaatejulistukseen, joka määrittelee tarkkailun arvolähtökohdat ja tavoitteet. Ryhmän kokoonpanon voisi rakentaa niin monipuoliseksi, että se helposti voi saada kaikkien osapuolten luottamusta. Ryhmän toimintaa voisi myös suunnitella paremmaksi.

Ainakin havaintojen keräämisen menetelmiä, saatujen tietojen kokoamista ja julkisuusstrategiaa voisi olla hyvä kehittää systemaattisempaan suuntaan.

Smash ASEM -mielenosoituksen seurannassa suomalaisen oikeuslaitoksen toiminta voi edelleen vaatia tarkkailua. Myös tietosuojavaltuutetun ja oikeusasiamiestoimiston raportit ansaitsevat huomiota avoimen yhteiskunnan puolustajien toimesta. Avoimeksi jää, voiko syyskuussa varsin spontaanisti syntyneellä kansalaistarkkailijoiden ryhmällä ja siitä kiinnostuneiden verkostolla olla näissä tulevilla vaiheissa jokin myönteinen rooli.

DOKUMENTTI 1

----- Original Message -----

From: Thomas Wallgren

To: Mikko Salasuo; Ville-Veikko Hirvelä; Juhani Lohikoski; Kai Vaara; Marko Ulvila; Mikael Kallavuo; Teemu Matinpuro; Leo Stranius; Riitta Savikko; Maisa Kuikka; Mika Rönkko; Hanna Kuusela; Otto Bruun; Ville Komsu; Jaana Airaksinen; Tuomas Ylä-Anttila; Tuomas Rantanen; Tuomas Nevanlinna; J.P. Roos; Laura Lodenius; Kalle Sysikaski; Tove Selin; Juha Siltala

Cc: Jussi Koivisto; toimitus@stt.fi; uutispoyta@stt.fi

Sent: Friday, September 08, 2006 5:10 PM

Subject: Kansalaistarkkailu huomenna

Terve,

Mikko Salasuo, Tuomas Ylä-Anttila ja minä sovimme äsken seuraavasta kansalaistarkkailuhankkeesta, josta on ollut vähän ennakkokeskusteluja, mm. Happihuoneen viereisessä teltassa keskiviikkona.

Kokoonnumme huomenna lauantaina klo 14.30 Aleksis Kiven patsaalla työnjakoon ja aloituspa-paveriin ja uudestaan klo 20.00 Ravintola Memphiksessä (Asema-aukio 2) purkupalaveriin. Jos on ilmeistä että hommamme jatkuu klo 20 yli purkutapaamiset ovat aina tasatunnein samassa paikassa (21.00, 22.00, 23.00 ja vika 24.00).

Paikalle saa kutsua mukaan kavereita. Luultavasti on hyvä jos porukkamme koostumus antaa meille uskottavuutta kaikkiin suuntiin. Eli tarkkailijaporukassa olisi hyvä olla vähän eri ikäistä väkeä ja vähän eri tavalla ansioituneita ihmisiä. Mutta en pidä isona ongelmana sitäkään jos porukkamme koostuukin enimmäkseen tutkija-aktiiveista.

Tehtävämme huomenna:

1. Mielenosoittajien, poliisin ja median toiminnan (seurannan) tarkkailu (havaintojen tekeminen, kirjaaminen – mahdolliset omat kamerat ja äänityslaitteet / videot) ja arviointi.

2. Jos huomisesta tulee kuuma voisimme pitää myös yhteisen meidän joukon pressitilaisuuden heti h-hetken jälkeen (ja sen aikana). (Paikkana voisi olla mikä? Eduskunnan portaat?) Jos huomisesta ei tule kuumaa voisimme silti toteuttaa muut askeleet. Tässäkin tapauksessa mediakritiikki on tärkeää ennakkoraportointi huomioiden.

Myöhemmin:

Sunnuntaina: funtsiminen ja kirjoittaminen, lehdistötiedotteen kasaaminen (ehdotus siitä kuka kirjoittaa pohjat: Mikko: mediaseuranta, Tuomas: mielenosoittajien toiminta, Minä: poliisin toiminta – ellei muusta työnjaosta sovita).

Maanantaina klo 10: purkupalaveri, valmistautuminen pressiin. Maanantaina klo 12: lehdistötilaisuus: havaintojemme ja arviomme julkistaminen (paikkana: Vanhan tdk-sali, jos saadaan).

Myöhemmin: seurantatyö (...?)

Kiva jos pääsette, suunnilleen kymmenellä ihmisellä saamme jo aika paljon aikaan. Tommi Hoikkala ja Mikko Salasuo ovat luvanneet ottaa päävastuun mediaseurannasta. Muut voivat sitten jalkautua, mutta jos et pääse median seuraamisesta voi olla myös iloa muille.

Soitin Juhani Lohikosken vihjeestä ylikonstaapeli Jussi Koivistolle kertoakseni hankkeestamme. Hän saa kopion viestistä ja on luvannut informoida poliisivoimia.

Laittaisikohan tästä nyt samantien vihjeen stt:lle. Hmm. – konsultoin Mikkoa. Päätimme laittaa tiedon stt:lle.

pt.

Thomas Wallgren

p. 09-19129226 (t.),

09-2413236 (kotiin),

kännykkä (nyt ja viikonlopun yli:

040-8181177)

Mikko Salasuo

p. 040-5485520

DOKUMENTTI 2

Kansalaistarkkailijaryhmä Helsingin Smash ASEM -mielenosoituksen kulusta: Poliisin toiminnasta käytävä arvokeskustelua

Yksittäisistä kansalaistoimijoista ja tutkijoista koostuva kansalaistarkkailijaryhmä seurasi lauantaina järjestetyn Smash ASEM -mielenosoituksen kulkua. Ryhmän ensimmäinen reaktio on alla. Ryhmä esittää perusteellisemman arvionsa tapahtumista ja niiden tulkinnasta ja antaa seurantaa koskevia suosituksia viranomaisille ja kansalaisyhteiskunnalle maanantaina 11.9. klo 12.00. Helsingissä järjestettävässä lehdistötilaisuudessa.

Lauantai-illan tapahtumien kulku oli pääosin rauhallinen kaikkien osapuolten osoitettua tiukoisakin tilanteissa enimmäkseen merkittävää kypsyyttä ja malttia. Poliisi toimi pääosin huomattavaa ammattitaitoa osoittaen.

Illan päällimmäiseksi huolenaiheeksi nousee poliisivoimien valitsema taktiikka ja sen taustalla olevat arvovalinnat.

Poliisin tehtävänä on ihmisten turvallisuuden ylläpitäminen, yksityisen ja julkisen omaisuuden suojeleminen sekä ihmisten perusoikeuksien kunnioittaminen ja puolustaminen. Operatiivisissa valinnoissaan poliisi viestittää tavoitteistaan ja niiden takana olevista arvovalinnoista.

Jo ennen mielenosoituksen alkua poliisi teki useita kiinniottoja ja ruumiintarkastuksia, joiden perusteet ovat ainakin osin kyseenalaisia. Hyvin pian kokoontumisen alettua poliisi piiritti mielenosoittajat ja ilmoitti kieltävänsä kulkueen liikkeellelähdön. Kymmenen minuuttia myöhemmin poliisi ilmoitti keskeyttävänsä mielenosoituksen luvaten samalla ihmisille oikeuden poistua piiritetyltä alueelta. Poistumisesta tehtiin hidasta myös esimerkiksi paikalla olleiden lasten osalta. Viimeiset osallistujat pääsivät poistumaan vasta reilusti yli kahden tunnin odottelun jälkeen.

Poistumisen yhteydessä poliisi valokuvasi ainakin suurimman osan piirityksen sisälle joutuneista. Monen tavarat tutkittiin ja osalle tehtiin ruumiintarkastuksia. Piirityksen jälkeen poliisi hajotti näyttävästi lähelle mielenosoitusalueetta kerääntyneitä ihmisjoukkoja. Sekä piirityksen että hajotusoperaatioiden yhteydessä tehtiin joukkopidätyksiä, jotka olivat ainakin osin perusteettomia.

Poliisin toiminnan päätavoitteena näyttää siis olleen omaisuuden, ei kansalaisoikeuksien, suojeleminen. Tavoitteeseen päästiin erinomaisen hyvin, mutta hinta voi nousta korkeaksi.

Mielenosoittajien pääjoukon piiritys ja illan aikana tehdyt joukkopidätykset loukkasivat monen ihmisen kokoontumis- ja mielipiteenvapautta sekä oikeudentuntoa. Sadat kansalaiset, joista moni on nuori, tulevat aina muistamaan lauantai-illan 9.9.2006 iltana, jolloin poliisi suojelemaan yksityistä omaisuutta tehokkaasti, mutta kohteli heitä itseään tai heidän ystäviään loukkaavasti ja uhkaavasti, eräissä tapauksissa jopa väkivaltaisesti.

Tällainen arvoviestintä ei ole poliisille eikä sen toiminnasta vastuussa olevalle hallitukselle kunniaksi. Poliisin tekemien valintojen seuraukset ovat myös pidemmällä tähtäimellä arvaamattomat.

Sekä poliisin että mielenosoittajien toiminta oli vaikeuksista huolimatta pääosin rauhallista. Illan aikana mielenosoittajien joukosta heitettiin kuitenkin yhteensä ainakin parikymmentä pulloa ja muutama kivi kohti poliiseja, mihin alkoholilla oli oma osuutensa. Poliisi käyttäytyi suurieleisesti, mutta rauhallisesti ja järjestäytyneesti eikä senkään harjoittamaa väkivaltaa suuressa mitassa ole havaittu. Illan tapahtumat nostavat kuitenkin monta vakavaa kysymystä, joita on huolellisesti analysoitava julkisuudessa.

1. Helsingin keskusta militarisoitiin lauantai-iltana useaksi tunniksi. Ihmisten liikkumista estettiin laajamittaisesti kymmenien poliisiautojen ja bussien avulla sekä mellakkavarusteisiin pukeutuneiden

poliisien toimesta. Kansalaistarkkailijaryhmä epäilee, että illan tapahtumat ovat oire yhteiskunnallisen ilmapiirin kiristymisestä.

Kansalaisliikkeissä Suomen syvenevän köyhyysongelman ja yleistyvän syrjäytymisen arvioidaan laajasti olevan uusliberalistisen politiikan seurausta. Vaaraksi nähdään myös koko maan ja taloudellisen eliitin etujen samaistaminen. Jos poliittinen ja taloudellinen eliitti lähenevät toisiaan liikaa, julkisten viranomaisten suhtautuminen kansalaisiin voi kriisiytyä.

Helsingissä poliisi käytti lauantaina kovia otteita estääkseen mielenosoituksen, ja seiniin piirtelevää nuorten alakulttuuria vainotaan kuin kyse olisi vakavien rikosten tekijöistä. Tällainen viranomaistoiminta on omiaan synnyttämään syrjäytetyissä ihmisissä turhautumista ja jopa vihaa heitä kurittavaa järjestelmää kohtaan.

2. Mielenosoituksessa poliisi kuvasi erityisesti Postitalon eteen saarrettuja mielenosoittajia jatkuvasti. Kun heidät tuntien seisottamisen jälkeen yksitellen päästettiin pois paikalta, heidän henkilötietonsa kerättiin, vaikka he olivat vain olleet paikalla eikä useimpia heistä ole syytä epäillä mistään rötöksestä.

Kansalaistarkkailijaryhmä pitää tärkeänä, että poliisi antaa kattavan selvityksen siitä mitä tietoja poliisi on keräänyt, mitä varten ja millä perustein tietoja kerättiin, mitä mielenosoittajien henkilötiedoilla tehdään, siitä millä tavalla poliisin keräämien tietojen varmentaminen voi tapahtua sekä siitä miten poliisin tietorekisteriä ja sen käyttöä valvotaan ja ohjataan.

Ryhmä pitää vakavana ongelmana sitä, että mielenosoittajien tietoja saatetaan levitellä muiden maiden poliisivoimille, vaikka kyse ei ole vaarallisista rikollisista, vaan poliisin Postitalon edessä saartamista mielenosoittajista. Esimerkiksi ennen tätä ASEM-kokousta Suomen rajoilla on lehtitietojen mukaan käännytetty kymmeniä ihmisiä. Käännytettyjen määrää tai käännytysten perusteita ei ole kerrottu.

3. Tarkkailijaryhmän arvion mukaan poliisin toiminnan ohjaavana motiivina oli vaaratilanteiden ja aineellisen vahingon välttäminen. Tavoitteen saavuttamiseksi poliisi toimi kuitenkin tavalla, jota suurin osa mielenosoittajista ja merkittävä osa tapahtumia seuranneista ohikulkijoista pitivät provosoivana. Poliisin toiminnan kehittämisessä tämä kaksoiskuva olisi syytä ottaa huomioon.

4. Väkivalta mielenosoituksissa syntyy usein poliisin ja mielenosoittajien vuorovaikutuksessa. Molemmilla on valittavanaan erilaisia lähestymistapoja ja keinoja, joista on maassamme keskusteltu liian vähän. Uhkailu ja voimankäyttö eivät suinkaan välttämättä vähennä vastapuolen aggressioita.

5. Mielenosoitusta seurasi suuri määrä sivullisia jotka tarkkailivat tilannetta sivulta tai taka-alalta. Heille mielenosoitus oli varmasti jännittävä speaktaakkeli. Kansalaistarkkailijaryhmä pani merkille, että monien sivullisten sympatit olivat mielenosoittajien puolella. Tilanne ei ollut omiaan parantamaan paikalla olijoiden luottamusta poliisiin. Mielenosoitusten yhteydessä olisi otettava huomioon myös ylimitoitettujen poliisitoimien vaikutus valtion legitimitettiin. Jos valtio ei näytä luottavan kansalaisiinsa, on heidänkin vaikea luottaa valtioon.

Helsingissä 10.9.2006

Sampo Villanen
VTM, kaupunkitutkija, Helsingin yliopisto
040-5283641

Thomas Wallgren
Filosofian dosentti, Helsingin yliopisto
040-8181177 (vain sunnuntaina), 09-19129226

Mikko Salasuo
VTI, Nuorisotutkimusverkosto
040-5485520

OLIKO SMASH ASEM -MIELENOSOITUS ESIMERKKI UUDENLAISESTA POLIISITOIMINNASTA JA MIELENOSOITUSTEN POLISISOINNISTA¹ SUOMESSA?

Kari Saari

Poliisin toiminta Smash ASEM -mielenosoituksen yhteydessä yllätti minut sekä kansalaisena että tutkijana. Oma mielikuvani tapauksesta on, että Helsingin kadulla ei toiminut suomalainen joukkohenhallinta- eli JOUHA-poliisi, vaan kansalaisissa hämmennystä herättävä kansainvälinen vieraileva muukalainen. Tämä tapaus nostaa mielestäni kaksi laajaa, ajankohtaista ja kansainvälistä poliisitoimintaan liittyvää kysymystä keskustelunaiheiksi myös Suomessa.

Onko poliisin toiminta joukkotilanteissa muuttunut kansainvälisesti vuoden 1999 Seattlen mielenosoituksen jälkeen?

Donatella della Portan ja Herbert Reiterin vuonna 1998 toimittamassa *Policing Protest – The Control of Mass Demonstrations in Western Democracies* -teoksessa tulee hyvin esille yleinen poliisitoiminnan kehitys 1980- ja 1990-luvulla länsimaissa: esimerkiksi Saksassa, Italiassa, Isossa-Britanniassa, Espanjassa, Ranskassa ja Yhdysvalloissa on tapahtunut tuolloin siirtymistä kohti pehmeää – neuvottelevaa, kompromissihakuista ja voimankäyttöä välttelevää – poliisitoimintaa.

Toisaalta Alex Vitale (2005) on todennut, että Yhdysvalloissa on tapahtunut Seattlen vuoden 1999 mielenosoituksen jälkeen uusi käänne – paluu vanhaan kovaan linjaan (ks. myös Väyrynen 2001, 22–23). Hän nimittää New Yorkin poliisin uutta tapaa toimia käske ja kontrolloi -toiminnaksi (*command and control policing*). Siinä poliisi asettaa tilanteelle diktaattorina pelisäännöt, joita mielenosoittajien on mukisematta seurattava. Vitale (2005, 292–294) yhdistää tähän toimintaan viisi keskeistä periaatetta:

1) **Vastenmielinen suhtautuminen häiriöihin** (*aversion to disruption*): Tähän liittyy poliisin halukkuus estää niin paljon kuin mahdollista mielenosoitusten häiriöitä kaupungin ”normaaliin” elämään. Se voi tarkoittaa muun muassa tiettyjen mielenosoitusmarssien lupien kieltämistä, niiden kulkureittien tai ajankohdan rajaamista ja jopa ilmoitettujen mielenosoitusten keskeyttämistä ”häiritsevänä”.

2) **Tilankäytön ja liikkumisen kontrollointi** (*controlling access*): Tämä periaate tarkoittaa sitä, että poliisi rajaa mielenosoittajien tilankäyttöä ja liikkumista. Se voi tarkoittaa esimerkiksi tiukkaa mielenosoitusalueen rajaamista aidoin, sisään- ja poispääsyväylien (nk. tarkistuspuiteiden) asettamista ja joidenkin ihmisten tai ryhmien paikalle pääsyn estämistä.

3) **Väkijoukon osajoukkoihin hajottaminen ja niiden hallinta** (*divide and conquer*): Periaatteessa on kyse väkijoukon hajottamisesta osajoukoiksi – esimerkiksi aitojen avulla. Siten poliisin on helppo halutessaan ujuttaa mielenosoittajien osajoukkoihin, ja samalla mielenosoittajien on puolestaan mahdotonta liikkua vapaasti koko mielenosoitusalueella.

4) **Voimalla shokeeraus ja pelottelu** (*shock and awe*): Tämä tarkoittaa poliisin massiivista voimanäyttöä. Poliiseja on todella suuri määrä näkyvästi läsnä. Tällä shokeerauksella halutaan estää ennalta mahdollisia järjestyshäiriöitä ja lainrikkomuksia.

5) **Nollatoleranssi** (*zero tolerance*): Viimeinen Vitalen periaatteista tarkoittaa poliisin joustamattomuutta. Kaikkiin pieniinkin lainrikkomuksiin ja järjestyshäiriöihin puututaan – ja monesti voimakkein – jopa yleisesti rauhallisissa tapahtumissa. Mielenosoitustilanteeseen liittyviä äkillisiä muutoksia ei suvaita, vaan mielenosoituksen täytyy mennä poliisin laatiman käsikirjoituksen mukaan. Poikkeamiin poliisi puuttuu välittömästi.

Oma tulkintani poliisin toiminnasta Smash ASEM -mielenosoituksessa on, että se oli joko tietoisesti tai tahattomasti lähellä New Yorkin poliisin käske ja kontrolloi -mallia. Poliisin massiivinen voimanäyttö, väkijoukon motittaminen ja suomalaisittain poikkeuksellinen joustamattomuus (poliisivetoinen sääntöjen määrittely tilanteeseen) olivat äärimmilleen vietyjä, joilla poliisi yllätti sekä mielenosoittajat että muut paikalla olleet ihmiset. Näkisin, että niin suurilukuisen poliisijoukon toimiminen yhdessä tuolloin Kiasman edessä ei voinut olla suunnittelematonta eikä toteutettavissa ilman ennakkoharjoittelua. Käsitökseni on, että poliisin uhkakuviin pohjautuvat ennakkosuunnitelmat vietiin jääräpäisesti ja tilanneolosuhteisiin sovitamatta läpi. Toivottavasti tämä mielikuvani on väärä.

Väitän, että Suomessa JOUHA-poliisin toimintaan on tähän saakka liittynyt yleensä rauhallisuus, joustavuus, yhteistyöhalukkuus, väkivallattomuus ja kohtuullisuus. Suomessa poliisi on onnistunut sikäli, että JOUHA-poliisin ja yleisen poliisimielikuvan välille ei ole syntynyt niin selkeää erottelua militaristiseen ja tavalliseen poliisitoimintaan kuin jossakin muissa maissa. Toivottavasti tämä linjaus tulee jatkumaan Suomessa tulevaisuudessakin.

Näen, että Suomessa poliisin tulisi jatkossa pyrkiä ylläpitämään kansanläheistä ja yhteistyöhalukasta mielikuvaa kansalaisten keskuudessa. Tämä vaatii kuitenkin paljon työtä poliisilta. Joukkotilanteiden hoitaminen neuvottelemalla ja puhumalla on huomattavasti enemmän poliisien työtunteja ja aktiivisuutta vaativaa kuin suoraviivainen ”varustemuurin” lähettäminen kadulle. Edellä mainitsemani New Yorkin poliisin mielenosoituksissa käyttämä käske ja kontrolloi -toimintamalli on varmasti poliisinäkökulmasta nopea, helppo ja (kustannus)tehokas tapa ratkaista ongelmatilanteita. Kokonaan toinen seikka on, millaista mielikuvaa poliisi välittää itsestään kansalaisille kyseisellä toiminnalla. Hintana voi olla mielenosoittajien luottamuksen väheneminen poliisia kohtaan, ja pahimmassa tapauksessa uusi alku konfliktihakuiselle poliisin ja mielenosoittajien kilpavarustelulle. Toivottavasti näin ei tapahdu Suomessa.

Kansainväliseen EU-tason poliisitoiminnan yhtenäistämiseen ja sen problematiikkaan (ks. esim. Loader 2002; Sheptycki 2000) joukkotilanteisiin liittyen haluan esittää vastausten sijaan kysymyksiä: Tarkoittaako EU-tasolla suunnitteilla oleva niin sanottu Prümin sopimus sitä, että suomalaisen poliisin tulee muuttaa omia toimintaperiaatteitaan ja -perinteitään muiden maiden mallien mukaisiksi? Eikö päinvastoin tähän saakka varsin väkivallaton ja kansalaisläheinen suomalainen JOUHA-toimintamalli sopisi pikemminkin esimerkiksi muille EU-maille? Mitä mieltä suomalaiset poliisit ovat poliittisesta painostuksesta ja eurooppalaisen poliisitoiminnan yhdenmukaistamisesta? Välittykö mahdollinen katutason JOUHA-poliisien kritiikki näistä asioista poliisijohdolle, poliittisille päättäjille tai kansalaisille, ja jos ei niin miksi?

Onko kansainvälisiä mielenosoituksia alettu polisisoida?

Polisoinnissa on kyse siitä, että erilaisia yhteiskunnallisia ja sosiaalisia ongelmia ryhdytään määrittelemään yleisen järjestyksen ja turvallisuuden sekä rikollisuuden ongelmia. Samalla vastuu ongel-

mien ”hoitamisesta” sysätään poliisille. Poliisi on kyseisessä prosessissa poliittisen toiminnan kohde (renki), ei sen aikaansaaja. (Korander 2000, 207–208.) Ruotsalainen Janne Flyghed (2002) on myös pohtinut tätä kysymystä kansainvälisten poliittisten protestien yhteydessä todeten:

... the events in Gothenburg and Genoa have already made a significant contribution to the normalisation of exceptional control methods, at both national and international levels. There is a serious risk that the line between criminal activities and political protests will be eroded away completely. (Flyghed 2002, 39.)

Aiemmin tekemieni poliisihaastatteluiden ja havaintojeni pohjalta näkisin, että Smash ASEM:ssa oli kyse tapahtuman polisisoinnista, joka ei ollut pelkästään poliisin aikaansaannos. Poliisia on jo vuosia kritisoitu sen toiminnasta – tai pikemminkin toimimattomuudesta. Kuokkavieras-tapahtumien, Makasiinien rähinän ja Taiteiden yön mielenosoituksen jälkeen eduskunnassa, mediassa ja muussa julkisessa keskustelussa on omien havaintojeni mukaan ollut vallalla ajattelutapa, että poliisi ei ole hoitanut hommaansa kunnolla ja että poliisin tulisi laittaa aiempaa kovaotteisemmin rähinöitsijät kuriin. Ainakin haastattelemieni JOUHA-poliisien näkemykset poliisin roolista ja sen toiminnasta mielenosoituksissa ovat olleet huomattavasti enemmän kansalaisten oikeuksia kunnioittavia ja poliisin toimintalinjan koventamista vastustavia kuin mitä Kiasman tapaus antoi julkisuudessa ymmärtää.

Oma mielikuvani on, että kyseiseen tapaukseen tehty linjaus ei ollut yksin poliisin tekemä, vaan vahvasti myös valtiovallan ja poliittisen ohjauksen tulosta. Poliisi oli vahvasti vallanpitäjien, ei kansalaisten renkinä, ja väittäisin, että osaltaan myös vastoin omaa tahtoaan. Itselleni Smash ASEM -tapaus ja siihen liittyvä poliisin toimintatapa olivat sekä tutkijana että kansalaisena täysyllätys ja samalla myös pettymys. Päällimmäisenä ajatuksena jäi mieleeni, että nyt suomalainenkin poliisi on menettänyt sekä poliittisen että kansainvälisten pelkojen lietsonnan ilmapiirin painostuksesta järkensä ja itsekriittisyytensä. Omituista tunnettani ei hälventänyt sekään, että kansalaiset vaikuttivat olevan tapauksesta lähinnä ymmällään samalla kun pää- ja sisäasiainministeri kritiikittä kehuvat kilpaa, kuinka hienosti poliisi hoiti hommat ja esti jo ennalta häiriöt Helsingin yössä.

Viitteet

- ¹ Suomessa polisisoinnin käsitteen ideanikkarina on toiminut poliisitutkija Timo Korander. Hän on määritellyt polisisoinnin (verbi: polisisoida) seuraavasti: ”Se on yhteiskunnallinen ilmiö, jossa arvomaailmamuutosten – perustellen ne esimerkiksi taloudellisilla pakoilla, markkinavoimilla, katujen turvattomuudella ja muilla tekijöillä; johdosta yhteiskunnalliset, eli sosiaaliset ja poliittiset ongelmat tai niiden seuraukset on siirretty tai jätetty poliisin eli lain ja järjestyksen politiikan ongelmiksi ja näitä ongelmia ryhdytään määrittelemään ja niihin reagoidaan poliisin taktiikoilla, strategioilla ja keinoilla.” (Korander 2000)

Lähteet

- Della Porta, Donatella & Reiter, Herbert (toim.) (1998) Policing Protest. The Control of Mass Demonstrations in Western Democracies. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Flyghed, Janne (2002) Normalising the Exceptional: The Case of Political Violence. *Policing and Society* 13 (1): 23–41.
- Korander, Timo (2000) Turvallisuus rikollisuuden ja sen pelon vastakohtana. Teoksessa Pauli Niemelä & Anja Riitta Lahikainen (toim.) *Inhimillinen turvallisuus*. Tampere: Vastapaino, 177–216.

- Loader, Ian (2002) Policing, Securitization and Democratization in Europe. *Criminal Justice* 2 (2): 125–153.
- Sheptycki, James W. E. (toim.) (2000) *Issues in Transnational Policing*. London & New York: Routledge.
- Vitale, Alex (2005) From Negotiated Management to Command and Control: How the New York Police Department Polices Protest. *Policing and Society* 15(3): 283–304.
- Väyrynen, Raimo (2001) *Globalisaatiokritiikki ja kansalaisliikkeet*. Helsinki: Gaudeamus.

POLIISI SAAPUI KIASMALLE

Mikko Salasuo

*Don't want to be an American idiot.
Don't want a nation under the new media.
And can you hear the sound of hysteria?
The subliminal mind fuck America.*

Punk-rock-yhtye *Green Day* ampuu kovilla kritisoidessaan yhteiskuntaa ja mediaa kappaleessa *American Idiot*. Kappaleen alun kärjistetty sisältö, ”en halua olla median ja poliitikkojen jymäyttämä paranoidi hysteerikko”, palautuu kuitenkin vakavampaan yhteiskunnalliseen keskusteluun. Erityisesti sosiologi Frank Furedi (1997; 2001; 2003; 2005) on maalailnut erääksi länsimaisten yhteiskuntien luonteenpiirteeksi pelon kulttuurin. Siinä riskitietoisuus on korvannut perinteiset arvot. Elämän maisemaa värittää vahvasti riskien näkökulma, jota ei kuitenkaan tiedosteta sen neutraalista luonteesta johtuen. Riskiajattelu nousee esiin erityisesti tilanteissa, joissa sopivuuden rajoista ei vallitse selvää konsensusta. Tällöin oikeana tai oikeutettuna ei pidetä enää sitä, mitä aiemmin sääteli moraalit, vaan sitä, mikä minimoi potentiaaliset riskit ja uhat. Tähän ytimeen iskee myös *American Idiotin* kärki: *the subliminal mind fuck* – tiedostamaton aivopenetraatio. Samasta ytimeestä nousee myös väitteeni siitä, että Furedin (1997) kuvaama pelon kulttuuri on rantautunut myös Suomeen.

Riskitietoisuuseetoksen näyttävien voimainnäyte oli, kun Smash ASEM saapui Kiasmalle 9.9.2006. Poliisin massiivinen voimankäyttö sai taakseen kansan enemmistön hyväksynnän, eivätkä toimet läpinäkyvyydessään ilmeisesti velvoita vastuussa olevia tahoja julkiseen keskusteluun. Parikymmentä kannista anarkistia saatiin pois uhkaamasta näyteikkunoita ja autojen peilejä, mutta siviiliuhreja tuli paljon. Perustuslain perusoikeuksia koskevan osan ydin – henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta – tallottiin kynnysmatoksi. Myös poliisilain 1. luvun 2. pykälässä määritellyt poliisin toiminnan yleiset periaatteet saivat Kiasmalla erikoisen tulkintamuodon:

Poliisin on toimittava asiallisesti ja puolueettomasti sekä sovinnollisuutta edistäen. Poliisin toimenpiteet on suoritettava aiheuttamatta suurempaa vahinkoa tai haittaa kuin on välttämätöntä tehtävän suorittamiseksi. Toimenpiteiden on oltava perusteltuja suhteessa tehtävän tärkeyteen ja kiireellisyteen sekä tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttaviin seikkoihin. Poliisin tulee ensisijaisesti neuvoin, kehotuksin ja käskyin pyrkiä ylläpitämään yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Poliisi ei saa puuttua kenenkään oikeuksiin enempää kuin poliisin tehtävän suorittamiseksi on tarpeen.

Olivatko vahingoittumattomina säilyneet näyteikkunat hyväksyttävä perustelu ja niiden rikkominen se yhteiskuntaa uhkaava vaara, joka oikeutti mielivaltaisiin vapaudenriistoihin? Tästä näkökulmasta voi pohtia, millaisen moraalisen eroosion *subliminal mind fuck* on aiheuttanut suomalaisten oikeustajulle. Viitteitä voi nähdä pääministeri Matti Vanhasen Unkarin mellakoita käsittelevissä kommentteissa TV-uutisissa syyskuussa 2006. Hän totesi, että kyseessä on yksittäisen EU:n jäsenvaltion ongelma, joka ei voi toistua läpinäkyvän hallinnon omaavissa maissa (kuten Suomessa?).

*Well maybe I'm the faggot America.
I'm not a part of a redneck agenda.*

Toisen säkeistön kahdessa ensimmäisessä säkeessä *Green Day* sanoutuu irti vallitsevasta konservatiivisuuden eetoksesta – poikkeavaksi leimautumisen uhallakin. Sanoitus pyrkii suoraan Furedin (2005) peräänkuuluttaman pelon kulttuurin ja sen luoman konservatiivisuuden haastamiseen. Hänen mukaansa monet ihmiset kokevat globaalissa maailmassa voimattomuutta vaikuttaa omaan kohtaloonsa ja omaksuvat heille tarjotun passiivisen roolin. Furedin (mt.) poliittisen määritelmän, voimattomuuden tunteen, piiriin voitaneen suomalaisesta perspektiivistä laskea esimerkiksi terrorismin vastaisen sodan aiheuttamat turvatoimet (esim. lentokennillä), globaalin markkinatalouden vaikutukset työmarkkinoihin, ilmastonmuutoksen, jatkuvasti lisääntyvän kameravalvonnan, nollatoleranssikokeilut, EU:n tuomat rajoitukset ja määräykset, mahdollinen Natoon liittyminen ja yleensäkin ulkopoliset, meille kaukaisilta ja turhilta tuntuvat vaikuttimet (*redneck agenda*). Yksilöiden ainoaksi mahdollisuudeksi jää mukautua kiltisti ulkoa tuotuihin irrationaalsiin rajoituksiin ja määräyksiin. Furedi (mt.) esittää, että nykymuotoisessa, globalisoituneessa maailmassa yksilöiden hyväksyntää vaalikansalaisina ei suurille poliittisille linjauksille enää tarvita. Ihmiset on monilta osin syrjäytetty päätöksenteosta passiivisiksi sivustakatsojiksi. Energia tulisi Furedin (mt.) mukaan kohdistaa tätä pakkopassivoittamista vastaan.

Julkinen mielenosoittaminen sen eri muodoissa on itsensä vapauttamista passiivisen toimijan roolista. Smash ASEM voidaan ennakkojulistuksineen nähdä äärimmäisenä pyrkimyksenä lyödä kiilaa ja herätellä kansalaisia reagoimaan kadonneeksi koettuun parlamentaariseen vaikuttamismahdollisuuteen, jossa politiikka-sana vielä viittasi vaihtoehtoihin ja erilaisten näkökulmien olemassaoloon (Furedi 2005). Tietyntylaisena paradoksina voi nähdä EU:n ja suomalaisen (vrt. esim. nuorisolaki) tendenssin pyrkiä kehittämään aktiivista kansalaisuutta. Aktiivinen kansalaisuus tai aktivismi, joista jälkimmäistä aktivistit itse preferoivat, viittaa nyky-Suomessa erityisesti ulkoparlamentaariseen toimintaan. Poliittinen aktivismi, johon nuoria koulimalla koulitaan, tulisi Furedin (mt.) mukailen suunnata juuri meille epärationaalisilta tuntuviin ratkaisuihin, joita muun muassa erilaiset liittoutumismallit tuottavat. Tässä esitetyn tulkinnan yksisilmäisyys ei kadota paradoksin ydintä: EU ja valtiovalta kannustavat nuoria toimintaan, joka konkretisoituu turhautumisena niiden omia toimia vastaan saaden välillä jopa väkivaltaisia muotoja. Aktiivisen kansalaisuuden tavoitteena voi maltillisemmin ajatellen olla myös uudenlainen dialogi politiikan ja kansalaisten välillä, mutta ainakaan Smash ASEM -tapahtumien jälkipuinnissa valtiovalta ei tälle ajatukselle lämmennyt (vaikka tämänkin interventoryhmä esitti useita kutsuja poliisin edustajille ja sisäasiainministeri Kari Rajamäelle).

*Now everybody do the propaganda.
And sing along to the age of paranoia.*

Propagandaa ja paranoiaa, jatkaa *Green Day* ja iskee edelleen kulttuurisen muutoksen sydämeen. Keskeinen kehitystrendi on rikollisuuden pelon lisääntyminen. Tähän vaikuttavat sekä väestön ikääntyminen että median holtiton rikosuutisointi. Erityisesti väkivaltarikosten lööppi uutisointi vääristää kuvaa yhteiskunnan rikollisuustilanteesta. Voimakkaimmin rikoksista on uutisoitu samaan aikaan kun väestön keskimääräinen riski joutua väkivallan kohteeksi on pysynyt samana. Myös väkivallan pelko on lisääntynyt, vaikka riskit ovat pysyneet samalla tasolla tai jopa vähentyneet. Lisäksi väkivaltauutisointi on myös visualisoitunut voimakkaasti. Muutos rikosuutisoinnin määrässä on yhteiskunnallisesti merkityksellinen ilmiö (Kemppe 2004; Kinnunen 2006). Se voi nimittäin vaikuttaa väestön pelkoihin, rikoksiin varautumiseen ja mahdollisesti myös käsityksiin oikeasta ja väärästä luoden paranoiaa (on hämmentävää, että kolmannes suomalaisista kannattaa kuolemantuomiota; HS 18.11.06). Medioiden käsittelytapojen välillä on toki huomattavia eroja.

Frank Furedi (1997) ei kaada pelon kulttuurin leviämistä yksinomaan median niskaan, vaikka korostaakin sen roolia riskitietoisuuden luomisessa ja ylläpitämisessä. Median reaktiot ankkuroituvat,

ainakin löyhästi, tosielämän aineksiin. Smash ASEM ja Makasiinien tapahtumat olivat todellisia mediaspektaakkeleita ja revittelyn aiheita (ks. Suvi Ervamaan kirjoitus tässä julkaisussa).

*Don't want to be an American idiot.
One nation controlled by the media.*

Ajatus siitä, että muutos aiheuttaa ongelmia, on riskitietoisuuden keskeisintä täytettä. Kaikki ennalta tuntematon ja uusi näyttäytyy riskinä, jota on hankalaa ja vaivalloista etukäteen arvioida (Furedi 1997). Ollessaan epätietoisia omien valintojensa seurauksista ihmiset toimivat niin kutsutun varovaisuusperiaatteen mukaan: uusia riskejä ei kannata ottaa, elleivät niiden mahdolliset seuraukset ole etukäteen tiedossa. Furedin (mt.) mukaan juuri epätietoisuus tulevaisuudesta saa ihmisen arvioimaan toimintaansa riskitietoisesti. (Ks. myös Ketokivi 2002.)

Furedi (1997) onkin kritisoinut kovasanaisesti uhrikulttuurin leviämistä ja jatkuvaa riskien korostamista. Riskitiedon vastaanottajien ei kuitenkaan ole välttämättä syytä antautua uhrin asemaan, vaan parhaimmillaan tuoda kovaäänisesti julki tietoisuutensa ja vahvuutensa. Koko laajuudessaan turvallisuuden kokeminen on huomattavasti monimutkaisempi ilmiö kuin poliisin omissakin turvallisuuskyselyissä esiin saatava, perin kapeasti henkilökohtaiseksi rikosriskiarvioksi tulkittu ”turvallisuuden tunne” (Hietaniemi & Immonen 2003).

Furedi (2005) haikailee valistuksen aikakauden perään, Kantin (1995) sanoin ”ihmisten vapauttamiseen itse aiheutetusta alaikäisyydestä”. Olisi voinut kuvitella, että Smash ASEM:ssa tapahtuneet kansalaisten perusoikeuksien rikkomukset olisivat olleet riittävä potku pelon kulttuuriin ”kulkusille” ja tiedostamaton aivopenetraatio olisi tullut läpinäkyväksi. Valtiovallan taholta ei vastuunottajia ole kuitenkaan ilmaantunut julkisuuteen, eikä moraalisen eroosion kuluttama kansalaisten oikeudentaju sitä tunnu kaipaavankaan. Arvovalinnat ovat yksilöiden tekemiä valintoja ja kunkin oman järjenkäytön varassa, joten aivopenetraation sijaan lopetan *Green Dayn* esittämällä kutsulla pelon piiriin:

*Information age of hysteria.
It's calling out to idiot America.*

P.S. Jos asetan rinnakkain uhkan rakkaan moottoripyöräni peilin rikkoutumisesta tai Helsingin keskustassa piiritetyksi tulemisesta, poliisin niskalenkin ja vapauden menetyksestä vuorokaudeksi, kuulun siihen joukkoon, joka kokee ensimmäisen pienemmäksi pahaksi.

Lähteet

- Furedi, Frank (1997) *Culture of Fear. Risk-Taking and Morality of Low Expectation*. London: Cassel.
- Furedi, Frank (2001) *Paranoid Parenting. Abandon Your Anxieties and Be a Good Parent*. London: Penguin Books.
- Furedi, Frank (2003) *Therapy Culture: Cultivating Vulnerability in an Uncertain Age*. London: Routledge.
- Furedi, Frank (2005) *Politics of Fear. Beyond Left and Right*. London: Continuum Press.
- Hietaniemi, Tuija & Immonen, Seppo (2003) *Raiskausten tilannetorjunnan keinot ja reunaehdot – näkökulma turvallisuustaitoon*. Rikostutkimus 2003. Helsinki: Keskusrikospoliisi.
- HS 18.11.06. Liki joka kolmas hyväksyisi kuolemantuomion (<http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Liki+joka+kolmas+hyv%C3%A4ksyisi+kuolemantuomion/1135223068155>).

- Kant, Immanuel (1995) Vastaus kysymykseen: mitä on valistus. Teoksessa Juha Koivisto & Markku Mäki & Timo Uusitupa (toim.) Mitä on valistus. Jyväskylä: Vastapaino.
- Kemppi, Sari (2004) Rikosaiheet lisääntyneet Ylen TV-uutisissa (<http://www.haaste.om.fi/29088.htm>).
- Ketokivi, Kaisa (2002) Vapauden lumo ja vastuun taakka. Perheen perustaminen pidentyneen nuoruuden kulttuurissa. Sosiologian pro gradu -tutkielma, Sosiologian laitos, Helsingin yliopisto.
- Kinnunen, Aarne (2006) Kriminaalipolitiikan haasteet ja tulevaisuus (<http://www.haaste.om.fi/37214.htm>).

SUUREN MAAILMAN TYYLIIN – AKTIVISTIT JA POLIISIT KOKEILIVAT RAJOJAAN

Sampo Villanen

Smash ASEM -mielenosoitukselle luotiin suuret ennakkopaineet. Mielenosoituskutsussa uhattiin tuoda ”hieman sekasortoa Helsingin kaduille”. Poliisi kertoi etukäteen tulossa olevan suuren tapauksen, ja lehdistö odotti innokkaasti väkivaltaisuuksia. Paikan päällä syntyi eriskummallinen näytelmä, joka sai monet ymmälle. Vähintään parisataa mellakkavarusteista poliisia kohdisti ”joukkojenhallinnan” toimenpiteitä ihmisiin, joista suurin osa oli tullut vain seuraamaan mielenosoitusta. Jotkut poliisin piirittämistä ja Mannerheimintiellä tönimistä ihmisistä heittivät kansalaistarkkailijoiden tietojen mukaan yhteensä ainakin parikymmentä pulloa poliisia kohti, mikä lienee jonkinlainen ennätys Helsingissä. Tapaus herätti valtavasti huomiota. Konservatiiviset valtamediat kyseenalaistivat nyt ensimmäistä kertaa varsinaisesti poliisin otteita. Toimittajat järkyttyivät kuitenkin eniten heihin itseensä kohdistuneesta saarrosta sekä *Suomen Kuvalehden* kuvaajan kiinniotosta. Selvästi kriittisemmän kuvan poliisin toiminnasta sai *Helsingin Sanomien* ja Ylen Internet-keskusteluissa tapahtumaa poliisirivistön sisä- ja ulkopuolelta seuranneilta lukijoilta, jotka kertoivat tilanteesta toimittajia suoremmin ja yksityiskohtaisemmin, sekä kiinni otetun kuvaajan julkaistuista muistiinpanoista¹. Kansalaistarkkailijoiden kysymys siitä, ohittiko poliisi kansalaisoikeudet omaisuuden suojan nimissä, välittyi STT:n toimittajan suulla myös poliisin tiedotustilaisuuteen. Vastaukseksi poliisi korosti vain mellakan ja mielenosoituksen eroa. Poliisin epäiltyjä väärinkäytöksistä tutkivat nyt eduskunnan apulaisoikeusasiamies, tietosuojavaltuutettu sekä keskusrikospoliisi.

Mielenosoituksen kohde ja konteksti, ASEM:n huippukokous, auttaa ymmärtämään osittain, millaisia toimintamalleja mielenosoittajat ja poliisi tilaisuudessa sovelsivat. Vaikka Smash ASEM oli mittakaavaltaan ja tapahtumien kulun osalta täysin erilainen kuin ulkomailla järjestetyt mielenosoitukset, oli siinä joitakin piirteitä, jotka tekevät vertailun suurten globalisaatiomielenosoitusten yhteydessä syntyneiden mellakoiden kanssa mielekkääksi. Vertailukohtat liittyivät ennen kaikkea mielenosoituksen ennakkomainontaan ja poliisin otteisiin.

Ylivoimaisesti suurin osa huippukokoustenkin liepeillä järjestetyistä mielenosoituksista on sujunut täysin rauhallisesti. Kansainvälisissä globalisaatiomielenosoituksissa mielenosoittajien ja poliisin toiminta on pahimmillaan poikennut kuitenkin rajusti siitä, mihin Suomessa on totuttu. Mielenosoittajiksi epäiltyjä on estetty jo ennalta pääsemästä maahan, tuhansia raskaasti varustettuja poliiseja on mobilisoitu ihmismuureiksi mellakka-aitojen taakse, kokousalueiden ympäristöt on aidoitettu laajoilta alueilta. Kun IMF ja Maailmanpankki kokoontuivat Prahassa syksyllä 2000, asukkaita kehoitettiin etukäteen menemään maalle turvaan vaarallisilta aktivisteilta. Mielenosoittajat ovat sulkeneet katuja kokousten estämiseksi, pyrkineet tunkeutumaan kokousalueille työntämällä voimalla mellakka-aitoja ja poliiseja, harhautuksen sekä väkivalloin, poliiseja on heitetty kivillä ja pulloilla ja palavilla esineillä, ja lähinnä ylikansallisten liikeketjujen ja pankkien näyteikkunoita on rikottu. Poliisi on käyttänyt vesitykkeitä, kyynel- ja pippurikaasua ja tehnyt summittaisia joukkopidätyksiä. Prahassa kadulta – varsinaisten mielenosoitustapahtumien ulkopuolelta – nappaamia ihmisiä ahdisteltiin, pahoinpideltiin ja jopa karkotettiin maasta, koska heitä pidettiin ulkonäön perusteella aktivisteina.² Pahimpiin poliisin ylilyönteihin kuuluu mielenosoittajien tiedotuskeskukseen Genovassa keskellä yötä tehty verinen isku, jossa paikalla yöpyneitä hakattiin raa’asti. Syytteisiin luetaan myös mielenosoittajien kidutus putkassa³. Genovassa ja Göteborgissa mielenosoittajia ammuttiin myös kovilla, Genovassa kohtalokkain seurauksin. Oikeutta on käyty ja käydään sekä mielenosoittajia että poliiseja

vastaan edelleen esimerkiksi Genovan tapahtumiin liittyen. Monet eurooppalaiset eivät luotakaan poliisiin hetkeäkään.

Helsingin mielenosoituskulttuuria on voinut luonnehtia *huomaavaiseksi* poliisiin ja mielenosoittajien kanssakäymisen osalta. Helsingissä moni mielenosoitus jätetään ilmoittamatta ennakoon, mutta mielenosoittajien vastarinta on fyysisen sijasta aina ennen kaikkea symbolista, eikä poliisi käytä väkivaltaa. Vain hyvin harvoin on molemmin puolin ylitetty fyysisen koskemattomuuden kynnyksen, ja silloinkin lievästi. Kuluvan vuoden vapun ja Taiteiden yön tapahtumat on kymmenen vuoden aikajänteellä nähtävä ehdottomasti poikkeuksina. Helsingissä poliisille ilmoittamattomakin mielenosoitukset (jollainen Smash ASEM ei ollut) on päästetty liikkeelle, ja vahinkoihin on luettu yksittäisten lievien loukkaantumisten lisäksi kuuluisa Kuokkavierasjuhliissa 2003 naarmutettu taksi ja Katutaiteiden öiden 2005 ja 2006 muutama rikottu ikkuna. Esimerkiksi kohutuissa Kuokkavierasjuhliissa 500 mielenosoittajaa ei ole minään vuonna kyennyt tai pyrkinytkään estämään VIP-vieraiden pääsyä Presidentinlinnaan.

Vaikka Smash ASEM -mielenosoitus ei ollut missään suhteessa kansainvälisiin mellakoihin, tapahtui asioita, joihin ei ole Suomessa totuttu. Kansainvälisen mallin mukaisesti Suomen rajavartiolaitos käännöksi 60 ihmistä rajoilta 25.8.–12.9.2006 ylimääräisissä Schengen-alueen sisärajaratkaisuissa EU-kokouksiin liittyvien turvajärjestelyjen vuoksi⁴. Mielenosoittajien levittämä kutsu Smash ASEM -mielenosoitukseen oli sävyllään ja ulkoasultaan myös Suomessa poikkeuksellinen ja hätkähdyttävä. Paitsi että sen oli allekirjoittanut Dongzhou koalitio, siihen oli saatu selvästi vaikutteita ulkomailta. Otsikossa kehoitettiin englanniksi murskaamaan ASEM. Tekstissä viitattiin maanviljelijöiden ja työläisten mellakoihin Kiinassa, myös kuvin, sekä uhattiin epämääräisellä vertauksella tehdä jotakin niistä muistuttavaa. Näytti siltä, että tämä mielenosoitus saattaisi poiketa radikaalisti myös normaalista kansalaistottelemattomuusaktiosta Suomessa.

Moni, allekirjoittanut mukaan lukien, aavisti, että mielenosoitus saatettaisiin saartaa lähtöpaikalle. Vuoden 2001 Kuokkavierasjuhliissa poliisi esti mielenosoittajien auton liikkeellelähden, mutta mielenosoituskulkue on päässyt aina liikkeelle. Nyt poliisi oli rummuttanut tapahtumaa toimittajille etukäteen, ja huippukokousta pidetään valtiojohdon tasolla nähtävästi perusteltuna synnä sangen koville varotoimille, myös mitä tulee liikkumiseen kokouskaupungeissa.

Kansainvälisistä, mellakaksi kääntyneistä suurmielenosoituksista Smash ASEM -mielenosoituksen erotti kuitenkin muutama keskeinen seikka. Vaikka päivän Helsinki 2006 -mielenosoituksessa olikin pari–kolmetuhatta osallistujaa, ei muualta Suomesta ja muista maista ollut tullut tuhansia ihmisiä osallistuakseen päivän ja illan mielenosoituksiin. Kansainvälistä koordinaatioinfrastruktuuria ei ollut, kuten kymmenien ja satojen tuhansien ihmisten suurmielenosoituksissa on totuttu. Suurmielenosoituksissa on toisinaan toiminut niin sanottu ”musta blokki”, joukko mustiin pukeutuneita anarkisteja, jotka ovat tehneet pistemäisiä iskuja rikkoen ikkunoita ja hyökäten poliisin kimppuun suuremman joukon turvista. Helsingissä illan radikaalimpi mielenosoitus järjestettiin kuitenkin erikseen.

Kun itse mielenosoitus oli alkamassa, oli viimeistään selvää, että se ei voisi erota kovin paljon tutuista suomalaisista kuvioista. Muutama minuutti ennen kuin poliisi saartoi joukon, Kiasman edessä oli vajaa kolmesataa ihmistä, mutta heistä lähes kolmasosa oli journalisteja. Jäljelle jäävistä kahdestasadasta ihmisestä osa oli kansalaisjärjestöissä toimivia mielenosoitusten vakio-osallistujia, joista helsinkiläisten poliisien pitäisi kokemuksen perusteella tietää, etteivät he osallistu edes ikkunoiden rikkomiseen, henkilöiden vahingoittamisesta puhumattakaan. Joukossa oli uteliaita paikalle sattuneita, mielenosoittajia ja enintään 50 mustiin pukeutunutta nuorta, anarkistia, vasemmistoradikaalia ja punkkaria. Osallistujajoukon koon ja laadun suhteen kyseessä ei siis ollut kansainvälisen mittakaavan radikaali suurmielenosoitus, vaan normaali suomalaisten anarkistien ja heitä lähellä olevien tahojen mielenosoitus, jossa oli lisäksi harvinaisen suuri määrä sivustaseuraajia, erityisesti toimittajia. Paikalla jaettiin lentolehtistä, jossa oli ohjeita mielenosoittajille. Siinä kehoitettiin muun muassa vastustamaan muiden mielenosoittajien pidätyksiä ja naamioitumaan sekä lähtemään merkkitulien syytyessä juok-

semaan. Lentolehtisessä oli myös Lakituki-puhelimen numero kiinniottoja varten. Tämä poikkesi Suomessa totutusta. Ateneumin kulmalta tutun katusoittajan provokatiivista esitystä lukuun ottamatta mitään ei ehtinyt tapahtua ennen kuin mielenosoitus saarrettiin. Itse ehdin toverieni pois juuri ennen poliisirivistön nopeaa sulkeutumista vain ulkomailla saamani mellakkapoliisirivistöjä koskevan tietämykseni ansiosta. Ilmassa jo päivällä pörrännyt poliisihelikopteri sai todistaa, kuinka mielenosoitus tyrehdytettiin alkuunsa. Kaikista aikaisemmista Helsingin mielenosoituksista tämän erotti se, että poliisi suuntasi pakkokeinonsa häiriön aiheuttajien sijasta kaikkiin paikalla olleisiin. 136 ihmistä otettiin kiinni saarron sisältä, katsojien joukosta ja myöhemmin silminnäkiäjien mukaan ainakin Kaivopihalta, Narinkkatorilta ja Hakaniemen torilta. Paikalla pyöri myös nappikorvaisia, kohtalaisesti naamioituneita siviilipoliiseja, jotka tekivät myös kiinniottoja, sekä rajavartiolaitoksen väkeä.

Poliisinkin rauhalliseksi ylistämässä päivän suuremmissa mielenosoituksessa käytettiin helikopteria ja yhdeksän mielenosoittajaa otettiin kiinni ilmeisen vähäisin perustein, kuten alkoholin nauttimisen vuoksi. Tuolloin ajoin pyörällä Fredrikinkatua noin 500 metriä joukon edellä, kun kohtasin Eerikinkadulla viitisenkymmentä poliisia täysissä mellakkavarusteissa. He olivat asettuneet neuvonpitoon useiden autojen eteen ja yksi mies viittoi toisille, kuinka heidän tulee mennä risteyksen yli etelään, jos tulee kiinniottilanne. Korttelin päässä näkyi sininen HKL:n bussi tyhjänä poikittain. Mielenosoituksessa ei ollut tapahtunut mitään, joten poliisin paikalla suorittama isku olisi ollut absurdi provokaatio. Kun kulkue tuli risteykseen, poliisit olivat kadonneet näkyvistä autoihin. Tilanne näytti pelottavalta, poliisin omaehtoisen voimankäytön harjoitukselta. Tämä viittaisi osaltaan siihen, että poliisin illalla esittämä voimannäyttö olisi ollut ennalta suunniteltu.

Illalla poliisi todella muistutti enemmän autoritaarisen oloista Berliinin mellakkapoliisia kuin Helsingin tai Suomen mielenosoittajia kunnioitettavaa poliisia. Ihmiset vangittiin paikoilleen Kiasman eteen muutaman liian hiljaa kuuluneen kuulutuksen jälkeen, ja samaan aikaan kun mottiin jääneet kertoivat sisäpuolelta puhelimella, että poliisi ei päästä ihmisiä pois⁵, poliisi ilmoitti sisäpuolella olleille – jälleen liian hiljaa – että paikalle jäävät syöllistyvät rikokseen. Rikoslain mukaan mellakkaan osallistumisesta eli siitä, että jättää noudattamatta poliisin hajaantumiskäskyä ”väkijoukon selvästi aikoessa käyttää henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa tai aiheuttaa omaisuuteen kohdistuvaa huomattavaa vahinkoa”, on tuomittava sakkoon tai yhdeksi vuodeksi vankeuteen⁶. Työntämällä ihmisjoukkoa toistuvasti kilvillään sekä Postitalon portailla että Lasipalatsin edessä poliisi onnistui omalla toiminnallaan tehokkaasti provosoimaan yhteen tuuppimastaan ”väkijoukosta” useita pullonheittoja, joihin syöllistyneistä osa lienee tullut vain sivullisina seuraamaan tapahtumaa kaljapullojen kera. Tilanne kehittyi näin poliisin provosoivien toimien seurauksena aavistuksen lähemmäksi lain tarkoittamaa mellakkaa, vaikka esimerkiksi yhtäkään ikkunaa ei rikottu. Tiedotustilaisuudessa 10.9. ja Pressiklubilla 19.9. järjestetyssä keskustelussa poliisi perusteli toimintaansa sekä myöhemmin Helsingin keskustassa tehtyjä summittaisia kiinniottoja osin tämän ”mellakoinnin” ja ”myöhemmin” tehtyjen rikosten avulla. Perusteluina käytettiin myös Suojelupoliisin salaisia tietoja ja ”väkijoukon arvaamattomuutta”, sekä aseita, joita olivat muun muassa avainketjut, viisi rautatankoa ja yksi pesäpallomaila. Kaivopihalla ja muualla tilanteen jo käytännössä rauettua suoritetut joukkopidätykset – vaikka vain tietyllä tavalla pukeutuneiden – ovat ongelmallisia, koska ne ehkäisevät tehokkaasti ihmisten osallistumista mielenosoituksiin ja jopa niiden seuraamista, mikä rikkoo perustuslaillista sanan- ja mielipiteen- sekä liikkumisenvapautta vastaan.

Pääministeri Vanhasen ja sisäministeri Rajamäen tapa siunata poliisin toiminta jo ennen kuin he tiesivät siitä mitään, muistutti myös suuria kansainvälisiä mielenosoituksia, joissa useimmat suurvaltojen päämiehet ovat mitätöineet kymmenettuhannet mielenosoittajat epäpoliittisiksi riehujiksi. Tässä tapauksessa mitään ei rikottu. Toimittajat kuvasivat tapahtumaa oudon abstraktisti, vaikka he olivat itse paikalla. Poliisin tiedotustilaisuudesta välittyi myös selvästi toimittajien varovaisuus poliisin ristiriitaistenkin lausuntojen kyseenalaistamisessa. Lukuun ottamatta Vihreiden ja Vasemmistoliiton

älähdyksiä poliisi näyttäisi siten nauttivan Suomessa poliittista koskemattomuutta. Tekeillä olevat juridiset selvitykset tuottavat tuskin seuraamuksia poliisille, sillä rikoslaki, poliisilaki ja esitutkinta- ja pakkokeinolaki mahdollistavat poliisille mielenosoitustilanteessa käytännössä lähes mitä tahansa. Ilman poliittista seurantaan poliisi voi Suomessa niin halutessaan toimia kansainvälisten mallien mukaisesti, vaikka ne olisivat täysin sopimattomia mielenosoitusten tilanteisiin ja heikentäisivät kansalaisten mahdollisuuksia ilmaista mielipiteitään kadulla. Smash ASEM:n kaltaiset ylilyönnit heikentävät harppauksittain suomalaisten vahvaa luottamusta esivaltaan ja valtioon, paikalle sattuvien ja ilman syytä kiinniotettujen luottamusta poliisiin ja heikentävät hyvin haitallisesti poliisin ja mielenosoittajien välistä luottamusta.

Sekä Helsingin poliisipäällikkö Riikonen että sisäministeri Rajamäki ovat maininneet eri yhteyksissä poliisin tehneen uuden tilannearvion vapun tapahtumien jälkeen. Nyt on kysyttävä, onko poliisissa tehty linjanmuutos. Oliko Smash ASEM askel radikaalimpien poliittisten aktivistien repression eli tukahduttamisen suuntaan? Sellaista päätöstä ei voi tehdä demokraattisen valvonnan ulkopuolella tai pelkän sisäministerin hiljaisella hyväksynnällä, vaan se vaatii poliittista keskustelua, päätöksiä ja niiden toimivuuden seurantaan. Elleivät nyt tehtävät selvitykset yllätä, näyttää huolestuttavasti siltä, että joidenkin aktivistien ja poliisin provokaatioiden kierre tulee jatkumaan ja pahimmassa tapauksessa kovenemaan. Omien sanojensa mukaan sisäministeri Rajamäki haluaa ehkäistä kansalaisten radikalisoitumista.⁷ Toimimalla tällä tavalla niin käy väistämättä. Se palvelee kyllä valtaeliittiä, jonka toiminnan demokraattinen kyseenalaistaminen jää keskustelusta sivuun huomion pysyessä eri tahojen suorittamissa lain kirjaimen ja hengen loukkauksissa.

Viitteet

- ¹ Ks. Suomen Kuvalehti 37/2006; HS:n Internet-sivut. <http://www.hs.fi/keskustelu/thread.jspa?threadID=31522&messageID=752987򷵛>
- ² Suomalaisten pidätettyjen kertomukset.
- ³ Englanniksi:
Indymedia: silminnäköjen kuvaus tapahtumista: <http://italy.indymedia.org/news/2001/08/5539.php>
BBC: iskun todistaja kirjoittaa: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4603844.stm>
BBC: Britit vapautettu: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/1457248.stm
Channel 4:n raportti: <http://www.channel4.com/more4/news/news-opinion-feature.jsp?id=105>
Amnestyn lausunto Genovasta: AI Index: EUR 30/003/2005 4 April 2005
- ⁴ Rajavartiolaitoksen tiedote 24.8. ja 12.9.2006.
<http://www.rvl.fi/rvl/bulletin.nsf/PFBD/E14A289775DA701DC22571E70046D7A4?opendocument>.
<http://www.rvl.fi/rvl/bulletin.nsf/PFBD/02A5C1546C6F95B4C22571D4003D175B?opendocument>.
- ⁵ Samaa kertoivat myös muun muassa piiritetyiksi jääneet YLE:n ja HS:n Internet-keskustelupalstoilla. <http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/1135221542414>, YLE:n sivu ei ole enää toiminnassa.
- ⁶ Rikoslaki 1998/563, Rikoksista yleistä järjestystä vastaan, 2 §.
- ⁷ Kari Rajamäen kolumni *Suomenmaassa* 16.8.2006, (<http://www2.eduskunta.fi/fakta/edustaja/228/index.html>).

KANSALAISTARKKAILIJOIDEN METODISTA – VÄKIVALLATONTA ITSEPUOLUSTUSTA?

Mikael Kallavuo

Laiton väkivalta synnyttää vihaa ja luo vastakkaisia leirejä. Naamioidut poliisit ja mellakoivat nuoret ovat vaarallinen yhdistelmä, joka voi johtaa keinovalikoimien jyrkentymiseen. Voiko syntymässä olevalle tuhoisalle kiertelle vielä luoda toimivia vastakeinoja? Väkivallattomat liikkeet ja niiden kannattajat tuntuvat yllättävän haavoittuvilta nykytilanteessa. Voisiko auttavia välineitä löytyä tuoreen Kansalaistarkkailija-ryhmän metodista?

Kun mediassa käsitellään mellakointia ja laittomuuksia, on vaarana, että se leimaa melko negatiivisella julkisuuskuvalla väkivallattomia kansalaisliikkeitä. Mielenosoitusten järjestäjillä on joskus ollut vaikeuksia puolustaa väkivallatonta linjaansa. Jostakin syystä hyvin pieni joukko (joskus ehkä vain neljä tai viisi ihmistä) voi tavallaan ”kaapata” suurehkon mielenosoituksen. Vastoin järjestäjien toiveita he voivat hajottaa muutamia ikkunoita tai kolhia autoja, mikä puolestaan voi johtaa poliisin koveneviin äärimmäisiin vastatoimiin, mistä Kiasman luona nähtiin esimerkkejä.

Miksi jopa tuhansien ihmisten joukko ei pysty selkeämmin puolustamaan omaa väkivallatonta linjaansa? Mikäli he haluavat pitää sekä julkisuuskuvansa että omat mielenosoituksensa ehdottoman väkivallattomina, eivätkö he voisi tehdä jotakin tehokasta sen hyväksi?

Väkivallattoman enemmistön yhtenä ongelmana on ollut tiedon ”hämäryys”, minkä takia heidän on ollut vaikea torjua vääriä medialeimoja. Esimerkiksi mielenosoituksissa väkivaltaiset yhteenotot koostuvat yksittäisistä, nopeasti ohimenevistä tapahtumista. Kun myöhemmin halutaan selvittää, mitä mellakassa todella tapahtui, saattaa kuulla hyvin ristiriitaisia ja sekavia väitteitä. Tilanteen mentyä ohi on vaikea tutkia, kuinka väkivalta syntyi, käyttikö poliisi liioiteltuja voimakeinoja tai missä määrin esiintyi todellista vahingontekoa tai mellakointia. Jos kuitenkin tapahtumien syy–seuraus-suhteet saa täsmällisesti koostettua, voi kestää niin kauan, ettei ehditä levittää oikeampaa tietoa ajoissa, silloin kun media on vielä avoimen kiinnostunut.

Miksi yleiskuvan kokoaminen on niin vaikeata, vaikka paikalla voi olla useita silminnäkijöitä, joista monilla on jo mukanaan matkapuhelin, jolla voi ottaa vaikka videokuvaa? Yksittäisten havaintojen yhdistämistä hankaloittaa se, että mielenosoitukseen osallistuneet silminnäkijät eivät ole ennakoita valmistuneet siihen. Eri havaintojen ja ihmisten yhteen kokoaminen on satunnaista ja aikaa vievää, jos sitä ei organisoida etukäteen.

Apua tiedon organisoimisesta?

Kansalaistarkkailija-ryhmän ideana on sopia etukäteen tarkkailijoista, jotka järjestelmällisesti keräävät tietoa, jonka avulla tapahtumista voi muodostaa kokonaiskuvan ja tarvittaessa tuoda se julkisuuteen. Seuraavassa on joitakin havaintoja ja ajatuksia tällaisen menetelmän käytännön mahdollisuuksista.

Varsinainen toiminta voi olla melko vaivatonta ja yksinkertaista. Hieman ennen mielenosoitusta kokoontuva tarkkailijaryhmä sopii keskenään eri havaintoalueista. Ryhmä voisi tulevaisuudessa ehkä jakautua liikkuviksi pareiksi, jotta heillä olisi suurempi todistusarvo. Toisella voi olla tunnistettava merkki, jotta silminnäkijät löytävät raportoinnilleen nopeasti kohteen, jolloin havainnot voi merkitä muistiin mahdollisimman tuoreina. Kun toimintaidea on tullut hieman tunnetummaksi, on todistajien myös jälkikäteen helpompaa lähettää netissä valokuvia ja videoita.

Edellä mainittu toiminta ei juurikaan vaadi ylimääräistä työtä. Kunkin mielenosoituksen järjes-

täjistä osa voinee itse osallistua tarkkailijoina, ja koska he ovat muutenkin paikalla, siitä ei tule merkittävää lisärasitetta. Vakiinnuttuaan tällainen julkinen ”kansalaissupo-järjestelmä” todennäköisesti ehkäisee väkivallan. Silloin ei myöskään ole tarvetta koostaa havaintoja yhteen ja tehdä suuritöistä raportointia. Toisaalta mikäli häiritsevää väkivaltaa joskus ilmenee, siihen vastaamiseen löytynee myös motivaatiota ja energiaa.

Mielenosoitusten järjestäjät voivat koota mahdollisesta häiritsevästä voimankäytöstä kaikki todistanlausunnot, valokuvat ja videot yhteen. Väkivallasta voi heti tilaisuuden jälkeen tehdä havainnollisen selvityksen, josta ilmenee tapahtumien kulku ja todistajat. Se toimitetaan medialle. Mitä enemmän mukana on arvostettuja, julkisuudessa tunnettuja henkilöitä, sitä helpommin tarkkailijaverkosto ylittää julkisuuskynnyksen. Mikäli poliisi (tai muu taho) on syyllistynyt laittomuuksiin, asia on silminnäkijöiden ja todistusaineiston avulla selvitettävä niin kuin oikeusvaltiossa kuuluu.

Ennaltaehkäisevää puolustautumista

Mikäli tämänkaltainen käytäntö hieman kehittyy ja laajenee, on hyvin vaikeaa kuvitella, että esimerkiksi poliisi voisi toistuvasti käyttää liioiteltuja keinoja. Sillä jos tarkkailijat tulevaisuudessa nopeasti koostavat kokonaiskuvan väkivallan ja voimakeinojen kulusta, laittomuuksiin syyllistyvät saattaisivat joutua jo samana iltana (tai heti seuraavana päivänä) niin räikeään julkisuuden valokeilaan, että se saattaisi vaarantaa heidän uransa. Pelkästään tällainen mahdollisuus hillitsisi ylilyöntejä. Sama koskee tietenkin myös joitakin anarkistisia aatteita levittäviä ryhmiä.

Jos järjestäjät etukäteen ilmoittavat julkisuudessa oman rauhanomaisen kantansa ja aikeensa puolustaa sitä, heillä on myös eräänlainen eettinen oikeus varjella omaa toimintaansa, jos ei muuten niin jo ajamiensa asioiden tärkeyden tähden. Kun etukäteen eri tahoille tehdään selväksi, että väkivallaton mielenosoitus puolustautuu käyttämällä avoimia keinoja, sillä on ennalta hillitsevä vaikutuksensa.

Tietotekniikan kehittyminen johtaa siihen, että kansalaiset voivat alkaa puolustaa itseään yhä paremmin ja nopeammin juuri tiedon avulla. Kamerapuhelimet ja reaaliaikaiset nettiyhteydet tuottavat valtavasti yksittäisiä tiedon sirpaleita. Ne voivat olla äärimmäisen tehokkaita, mutta niiden käyttö edellyttää valmiuksia koota yksittäiset havainnot yhteen. Se on hämäräksi jäävien tapahtumien ”valaisemista”. Tällöin suuren rauhanomaisen joukon pimeä kohta, sen akilleen kantapäätä, ei enää ole yhtä suojaaton. Yhteen koottu avoin tieto suojaaa tuota haavoittuvinta kohtaa.

Vahingonaiheuttaja (poliisi tai mellakoija) voi tietenkin olla naamioitunut, mutta joku satunnainen silminnäkijä voi silti ottaa hänestä hyvin terävän lähikuvan, tai hänet voidaan tunnistaa muiden tuntomerkkien perusteella. Ennalta luotu järjestelmä mahdollistaa avoimin ja väkivallattomin keinoin rauhanomaisten liikkeiden suojaamisen hätätapauksia vastaan. Tällöin avoimuudesta voi tulla satojen tai tuhansien osallistujien julkinen ja laillinen puolustusase.

Toiminta ei suuntaudu vihamielisesti ketään vastaan, vaan se on vain väkivallattoman mielenosoituksen suojaamista. Viranomaisille voi korostaa, että se on nimenomaan tarkoitettu laillisuuden edistämiseksi. Siksi poliisivoimilla tuskin on esittää tarkkailijoiden toimintaa vastaan päteviä perusteita; tarkoitushan on edistää avoimin keinoin demokratiaa ja hillitä toimia, jotka murentavat laillisuusperiaatetta. Tulevaisuudessa voidaan luoda suurempia kanavia vaikka eduskunnan oikeusasiamieheen, jolle toimitetaan mahdollisimman täsmällistä tietoa, mikäli siihen on aihetta.

Myös anarkistisesti suuntautuneille voisi yrittää korostaa, että väkivallattoman toiminnan suojaamisen tarkoituksena on vahvistaa positiivisia suuntauksia nyky-yhteiskunnassa, siis edistää niitä samoja asioita kuin mistä anarkistien enemmistökkin kantaa huolta. Nykymaailmassa on valtavasti negatiivisia asioita, jotka herättävät epätoivoa, mutta eikö juuri siksi pitäisi olla vaikeuttamatta niitä muutamia vastavoimia kokoavia tahoja ja mielenosoituksia. Siksi ei ole päteviä perusteita hankaloittaa väkivallatonta toimintaa, etenkin vastoin niiden järjestäjien ilmaisemaa nimenomaista toivetta.

Epäkohtien valaisemisesta

Jos organisoitu avoimuus voi toimia mielenosoitusten yhteydessä, siitä voi ehkä luoda välineitä muihinkin ”pimeän nykyajan” haasteisiin. Yleensä vahingoittavat teot tarvitsevat jonkinlaisen suoja-verhon. Kaikkien ”varkaiden” on toimittava jollakin tavalla salatusti, mutta tekniikan nopea kehittyminen antaa mahdollisuuksia reagoida tiedon avoimuuden kautta epäkohtiin: järjettömiin lakeihin, saastumiseen tai kansalaisten oikeuksien heikentämiseen. Esimerkiksi suuren yksittäisen yrityksen toiminta voi olla epäeettistä Kiinassa, jossa yritykset ovat aika lailla syrjässä ja ”pimennossa”, kunnes joku länsimainen journalisti alkaa käydä säännöllisesti tutkimassa paikallisia olosuhteita, mikä voi aiheuttaa suuren paineen korjata ilmenneitä epäkohtia.

Hyvin monet vääryydet korjaantuvat, kun julkisuus on tarpeeksi suurta. Eivät tietenkään kaikki, mutta kuitenkin niin monet, että voi sanoa avoimuuden olevan kansalaisliikkeille yksi tärkeimmistä apuvälineistä. Voimistetun avoimuuden kautta kansalaisliikkeet voivat profiloitua uudenaikaisina ja tuoreina rauhanvoimina, jotka estävät yhteiskunnan sulkeutumista. Tällaisen aseiden koostumuksen on tuettava sen lähettämiä ideoita, jotta vastaanottajat voisivat avautua niille. Se tarkoittaa, että tiedonlevittäjien on oltava poikkeuksellisen vakuuttavia, totuudellisia ja eettisiä. Toisaalta onnistuessaan he voivat herättää uutta vastakaikua ja luottamusta valtaväestössä, mihin voi tulla sitä enemmän tarvetta mitä kauemmin terrorismin vastainen sota kestää ja mitä epädemokraattisempia piirteitä se saa.

Artikkeli pohjautuu teokseni *Väkivallattomuus ja demokratia* ideoihin.

KENEN PULLOA HEITÄT? KENEN KASVOJA PEITÄT?

Ville Komsa

En tiedä, voinko sanoa lauantain 9.9.2006 niin sanotusta anarkistimielenosoituksesta mitään, mitä ei joku jo olisi jossakin sanonut, mutta varmaan sentään jotakin, mitä varmojen mielipiteiden esittäjät eivät välttämättä ole lukeneet taikka tulleet ajatteleiksi.

Aluksi: koko ajatus ”sekasorron tuomisesta Helsingin kaduille” muka solidaarisuuden vuoksi aasialaisten hallitusten sortamia kohtaan oli ja on mielestäni hyvin typerä tai suorastaan epärehellinen. Juuri siksi menin paikalle. Oli toinenkin syy: monet ihmiset, joiden rehellisyyteen ja arvostelukykyyn luotan, ovat todistaneet poliisien jollain tavoin syyllistyneen mahdollisten mellakoijien tahattomaan ja jopa tahalliseen provosointiin suurten kansainvälisten kokouksien yhteydessä muualla maailmassa.

No hyvä. Oletan, että pelätyn räihinämiekkarin varsinaiset koollekutsijat ja julisteen suunnittelijat eivät edes itse olleet paikalla Kiasman edustalla. Pukeutumisensa perusteella niin kutsuttuun anarkistiporukkaan samastuvia ja jollakin tavoin yhdessä toimivia – lue: lähinnä hilpeästi lystiä pitäviä nuoria – oli paikalla pari–kolmekymmentä.

Näistä vain aivan muutama vaikutti tappelunhaluiselta. Toki ne muutamakin olisivat voineet aiheuttaa melko paljon vahinkoa, mutta puhuin heistä eräiden kanssa ja olen taipuvainen uskomaan, että juuri poliisin läsnäolo heitä kiihotti ja oli ajatuksena houkutellut ottamaan mukaan pari putkenpätkää, yhden koristellun pesäpallomailan ja jokusen kettingin, jotka sitten takavarikoitiin ja jotka olemme voineet nähdä lehtivalokuvissa. Putkenpätkän näin itsekkin. Pitelijä näytti enemmän liikuttavalta kuin pelottavalta – ainakin niin kauan kun häntä ei tungettu nurkkaan. Poliisien suojauksia tuskin olisi silläkään putkella rikottu, ja hyvä niin.

Uhoaminen oli näille muutamalle tärkeää, mutta en nähnyt, että yhtäkään mainituista välineistä olisi käytetty. Jos sormet oikeasti syyhyäisivät vahingontekoon ja väkivaltaan – ja jos heitä siis voisi verrata terroristeihin – mikä ihme heitä estäisi rikkomasta ikkunoita ja käymästä ohikulkijoiden kimppuun milloin tahansa, missä vain? Tuskin heidän aivan niin tyhmiä ovat, että olisivat kuvitelleet julisteita levitettyään voivansa voittaa poliisit ylivoimalla.

Ilmiselvästi he – vähemmän kuin viisi, luulen – kaipasivat jännitystä, adrenaliinia vereensä. Ja juuri sitä poliisien speaktaakkelimainen läsnäolo heille tarjosi. Olisihan se ollut niin makeata vaikkapa ottaa ekana turpiin kavereiden katsoessa... Ajatelkaa: satoja avaruusolioiksi puettuja poliiseja MI-NUN takiani täällä! Nämä vihaissimmat olivat alaikäisiä. Kuka meistä ei ole tehnyt mitään tyhmää alaikäisenä?

Viimeiset, jotka paikalta otettiin kiinni, olimme me: *Suomen Kuvalehdelle* töitä tekevä valokuvaaja ja minä. Siksi kai, ettemme olleet kyllin ripeitä poistuessamme paikalta silloin kun – tuntien jälkeen! – se lopultakin olisi ollut mahdollista. Selvyiden vuoksi sanottakoon, että tässä oli kysymys sekunneista tai enintään minuutista ja että valokuvaaja oli paikalla valokuvatakseni ja minä tarkkaillakseni sitä, mitä mahdollisesti tapahtuu ja kuka tekee mitä. Olin myös yrittänyt estää pullojen heittäilyä, mutta enhän kyennyt olemaan joka paikassa.

Voin ihan varmasti vakuuttaa, että paikalla ja piiritettyinä oli myös tavallisia ohikulkijoita. Jos ei ole ollut paikalla, ei voi tietää, miten salamannopeasti piiritys tapahtui. Vilpittömät onnittelut poliisille tehokkuudesta. Eikä minulla ole mitään poliiseja saati yleistä kohtuullista järjestystä vastaan, vaikka melkein vuorokausi KisaHallin juoposellissä ja Pikkuroban sumpussa yhteensä kuluikin. Yksin kappalein ainakin valtaosa poliiseista, kuten myös piiritetystä, käyttäytyi aivan asiallisesti. Kuulin

jopa monien saartorenkkaan sisällä ja sittemmin kiinniotettuja kuljetettaessa toteavan poliiseille: ”No tehän vain teette työtänne.”

Ihmetystä ja huolta herätti, ja herättää edelleen, operaation suhteeton suurellisuus. Oliko kyseessä näytös ulkovalloille, että osataan meilläkin? Tämä herättää huolta, koska tällä tavoin ei suinkaan hillitä kuumapäitä vaan päinvastoin yllytetään. Areena on valmis, tulkaa esiintymään!

Varmaan kaikki tietävät, että Amerikan Yhdysvalloissa poliiseilla on aina kovat piipussa ja sormi herkässä. Ja miettikääpä, missä on jo kauan ennen ”terrorismin vastaista sota” tapahtunut aivan järjettömiä odottamattomia väkivallantekoja, joista sitten kerrotaan ympäri valtakuntaa ja ympäri maailmaa. Juuri se kai houkuttaakin. Adrenaliinia piisaa.

Valmiudessa ja varautumisessa pahimpaan ei ole mitään vikaa. Sitä vastoin vikaa on siinä, jos ennalta suunniteltu käsikirjoitus toteutetaan sellaisenaan rankimman mukaan, vaikka käytännössä aihetta ei ilmenisikään. Mikä sen tehokkaammin ruokkisi koollekutsujen itsetuntoa tai joidenkuiden perätöntä mielikuvaa siitä, että poliisi ylimalkaan on piittaamaton hirviö, sokea ja kuuro jyräkone? Tätä monet piiritetyt valittivatkin: ”Ettekö voisi vastata? Eikö kukaan teistä osaa puhua?”

Edes tästä ei silti kannata syyttää yksittäisiä poliiseja, vaan todennäköisemmin joustamatonta ohjeistusta ja operaatiolle ylhäältäpäin annettuja tavoitteita. Voimannäyttö korostui liikaa rauhoittamisen, luottamuksen rakentamisen ja turvallisuuden kustannuksella. Mitähän Paasikivi olisi sanonut itse kullekin?

Voin lopuksi paljastaa oman maailmankuvani ytimen: tyhmiä, ilkeitä tai vaarallisia ihmisiä ei ole mahdollista leikata pois maailmasta kirurgisesti eikä edes eristää kokonaan muista. Näin on muun muassa siksi, että meissä kaikissa on vähintään piileviä aineksia melkein mihin tahansa. Täytyy siis opetella tulemaan jotenkin toimeen itsemme ja monenlaisten kummien tyyppien kanssa. Jos rauhaa halutaan, on parasta opetella kuuntelemaan ja keskustelemaan, eikä vain jakaa tuomioita kaljamukin ääressä. En ole ääripasifisti enkä räyhäänarkisti. Mielestäni järjestystä tarvitaan, järkeä myös. Eniten pelkään niiden valtaa, jotka lööpät silmäiltyään tietävät kaiken.

KIASMAN MERKITYS EI RATKEA RAASTUVASSA

Thomas Wallgren

Suomen poliittiselle kulttuurille on tyypillistä, että Kiasman tapahtumien kulkua arvioidaan kovin oikeudellisesta näkökulmasta. Heittikö joku kiven, onko poliisilla oikeus pidättää paikalle sattuneita sivullisia ja tilannetta seuraavia toimittajia?

Olettakaamme, että viranomaisselvitykset toteavat poliisin toimineen täysin laillisesti, että tietosuoja-valtuutetun raportti paljastaa kansalaisten tietosuojan olevan edelleen kunnossa ja että mielenosoittajien rähinä todetaan tuomioistuimissa kovin vähäpätöiseksi. Onko silloin kaikki hyvin?

Oikeuskeskeinen tarkastelu ei voi tavoittaa kaikkein olennaisinta: sitä, miksi poliisin toiminnassa tehtiin virheellisiä arvovalintoja eikä myöskään sitä, mistä anarkistinen mellakkahalu tulee ja mitä sille voi tehdä.

On luonnollista ja hyväkin, että poliisi valmistautui mellakan torjuntaan. Poliisin virheeksi muodostui Kansalaistarkkailijat-ryhmän omaan katuhavainnointiin perustuvan arviomme mukaan turhan massiivinen ja ennakoiva puuttuminen tapahtumien kulkuun.

Mellakoinnista ei ollut merkkiäkään, kun poliisi ensin piiritti ja pian sen jälkeen keskeytti Smash ASEM -mielenosoituksen. Poliisi olisi varmasti pystynyt erittäin hyvin hallitsemaan mielenosoitusjoukon toiminnan päästettyään kulkueen liikkeelle, sen verran suuri oli poliisivoimien miesmääräinen ylivoima mielenosoittajiin verrattuna. Tällöin sivullisten liikkumisen vapautta ja anarkistien mielenosoittamisen oikeutta olisi kunnioitettu. Aineellinen vahinko olisi pysynyt nollassa tai ainakin varsin pienenä ja olisimme voineet välttää Helsingin keskustan militarisoinnin, perusteettomat pidätykset ja muut ylilyönnit.

Kun näin ei tehty, taustalla oli selvä arvovalinta: poliisin voiman näyttäminen ja omaisuuden suojeleminen marginaaliryhmän suunnittelemaa vahingontekoa vastaan asetettiin tärkeysjärjestyksessä eräiden perusoikeuksien kunnioittamisen edelle.

Pääministeri Matti Vanhanen ja sisäministeri Kari Rajamäki ovat kommentoissaan kehuneet poliisin toimintaa onnistuneeksi. Minustakin poliisi suoriutui erittäin hyvin sille annetusta tehtävästä. Kriittiset kysymykset koskevatkin sitä, miten poliisin tehtävä oli määritelty, eikä sitä, miten hyvin tehtävä hoidettiin.

Sisäministeri Rajamäen lausunnoista saa sen kuvan, että määrittely on tapahtunut poliittisella tasolla tai että sisäministeri on ainakin ollut siitä tietoinen. Ministeri ei etukäteen eikä jälkikäteen ole kommentoinut poliisin toimia ohjaavaa toimeksiantoa kriittisesti. Tästä muodostuu väkisin kuva, jonka mukaan ministeri katsoo poliisin linjan olleen normaali ja hyvä.

Näin tapahtumat Kiasman aukiolla 9.9.2006 paljastavat yhteiskuntamme laajemman arvokriisin. Hallituksen ja viranomaisten rutiiniksi, maan tavaksi, on muodostunut lyhytnäköinen talouskeskeinen ajattelu ja sen mukainen toiminta. Vain tämä rutiini selittää sen, miksi poliisi valmistautui tehtäväänsä siten kuin valmistautui, eikä millään muulla tavalla.

Taloudelliset arvot ja tavoitteet ovat tärkeitä, mutta niiden tarkoitus on vain välineellinen. Poliittisen toiminnan tavoitteena täytyy olla ihmisen arvon vaaliminen ja perusoikeuksien kunnioittaminen. Laillisesti toimiessaan poliisi voi onnistua hyvin tai huonosti tässä tehtävässään.

Ministeri Rajamäki on vastikään esittänyt että ”Euroopan unionin tulisi erityisesti ehkäistä unionin omien kansalaisten radikalisoitumista”. (HS 17.9.2006.) On selvää, että poliisin toimet 9.9.2006 ovat suututtaneet satoja tai jopa tuhansia etupäässä nuoria osallistujia. Ei radikalisoitumista ainakaan tällä tavalla ehkäistä.

Jos viranomaisen peräntyy perusoikeuksien kunnioittamisesta toissijaisempien arvojen puo-

lustamiseksi, se ei voi olla vaikuttamatta kielteisesti kansalaisten ymmärrykseen oman valtionsa perusluonteesta. Jos tällainen toistuu, uhkana on kehitys kohti yhteiskuntaa, jossa kansalaiset näkevät valtion enemminkin turvallisuuden tuottajana kuin vapauksien turvaajana. Samalla pienemmälle osalle kansalaisista valtio alkaa näyttäytyä repressiokoneistona, joka herättää suuttumusta ja vihaa.

Avoin yhteiskunta, jossa kaikkien ääni on tärkeä ja jossa kaikkien oikeudet ovat yhtäläisessä arvostuksessa, on historiallisesti harvinainen ja haavoittuva saavutus. Maailmanlaajuisen terrorin vastaisen sodan aikakaudella se on suuremmissa vaarassa kuin aiemmin. Yhtenä huolena on poliisin valtuuksien voimakas kasvu myös Suomessa ja Euroopan unionissa. 11.9.2001 alkaneen terrorin vastaisen sodan aikana poliisin valtuudet ovat kasvaneet, mutta poliisin demokraattinen ohjaus ja valvonta eivät ole pysyneet kehityksessä mukana.

Toivoisin, että poliisi ja sen poliittinen johto tekisivät selväksi, etteivät ne tulevaisuudessa salli senkaltaista ennakoivaa kansalaisoikeuksien ja -vapauksien rajoittamista kuin mitä Helsingissä 9.9.2006 nähtiin. Eduskunta ja hallitus voisivat selvittää, mihin toimiin maassamme voidaan ryhtyä, jotta poliisin yhteiskunnallinen, arvoperusteinen ohjaus voisi jatkossa olla nykyistä tehokkaampaa. Siirtyminen määräenemmistöpäätöksiin Euroopan unionin oikeus- ja sisäasioissa heikentäisi eurooppalaisten instituutioiden nykyisessä kehitysvaiheessa mahdollisuuksiamme valtion voimakoneiston ja rikosoikeuden kansanvaltaiseen ohjaukseen. Seurauksena pidemmällä aikavälillä voi olla valtiovallan ja myös poliisin arvostuksen heikkeneminen, mikä taas vaikuttaa kielteisesti, ei myönteisesti, kansalaisten turvallisuuteen.

MIKSI KRIITTINEN ÄÄNI EI KUULU – HUOMIOITA SIITÄ, KUKA VOITTI SMASH ASEM:SSA

Hanna Kuusela

Miksi taas kävi näin? Miksi jälleen puhutaan siitä, kuinka asiasisällöt hautautuivat kohun taakse? Miksi, miksi, miksi?

Helsingissä järjestettiin 9.9.2006 kaksi mielenosoitusta. Toinen tavoitteli toisenlaista Eurooppaa, toinen kritisoi muun muassa kapitalismia ja Aasian ihmisoikeustilannetta. Lopputulemana oli tietysti se, että tiedotusvälineissä keskusteltiin jälkimmäisen mielenosoituksen, eli Smash ASEM:n, synnyttämästä poliisioperaatiosta ja toteutumattoman väkivallan uhasta. Keskustelu Euroopan unionista, Aasian valtioiden ja EU:n yhteistyöstä sekä kapitalismista ja ihmisoikeuksista jäi jälleen kerran käymättä.

Toisenlaista Eurooppaa tavoitelleen mielenosoituksen järjestäjät, *Helsinki2006*-verkoston aktiivit, olivat tästä näreissään: noin 2000 osallistujan mielenosoitus jäi suurimmalta osalta suomalaisia huomaamatta, kuten myös mielenosoituksen teemat. Monet aktiivit valittivat tästä julkisuudessa, kahvipöytäkeskusteluissa ja verkkofoorumeilla. Smash ASEM -mielenosoitukseen osallistuneiden ja sen järjestäjien reaktioista tai tuntemuksista on vaikeampi tietää. Koska mielenilmauksen järjestäjät eivät ole tulleet asiansa kanssa julkisuuteen, on mahdotonta sanoa, kokivatko he tullessa kaltoin kohdelluiksi.

Varmaa on ainakin se, että julkisuudessa ei keskusteltu kiinalaisten maatyöläisten oikeuksista tai autoritäärisistä hallituksista. Toisaalta eräiden viitteiden mukaan Smash ASEM:n järjestäjät eivät oikeastaan halunneetkaan nostattaa keskustelua. Oman määritelmänsä mukaan ekoanarkistisia ja sivilisaatiokriittisiä näkökulmia välittävälle Takku-verkkosivustolle lähetetyssä FAQ-viestissä Smash ASEM:n takana olleeseen Dongzhou koalitioon itsensä liittävät Internet-kirjoittajat toteavat, että Smash ASEM ”mielenosoituksen ensisijainen tarkoitus ei ollut tuoda asioita valtamediaan, vaan häiritä ASEM-kokousta”¹. Monille ulkopuolisille on kuitenkin jäänyt epäselväksi, miten Kiasman ja Lasi-palatsin edustalla nähdyt tapahtumat häiritsivät Helsingin messukeskuksessa pidettyä kokousta.

Tietyllä tavalla järjestäjät siis eivät olleet kiinnostuneita mediakeskustelun herättämisestä, mutta toisaalta suhde ei sittenkään taida olla niin yksiselitteinen. FAQ-viestissä kirjoittajat toteavat haluavansa oikoa mediassa ja Internetissä esitettyjä väärinkäsityksiä ja valheita. Mitä väärinkäsityksiä ja mitä valheita – ja kuka niitä voi oikoa?

Kansalaistoiminta ja media

Mistä tämä kansalaistoimijoiden epämääräinen kissa–hiiri-leikki median kanssa johtuu? Haluavatko eri mielenosoitusten järjestäjät mediaa kumppanikseen, onko tiedotusvälineiden suhtautuminen järjestäjille ja osallistujille yhdenmukainen asia, vai onko mielenosoittajilla kenties monisyisempiä strategioita suhteessa mediaan?

Helsinki2006-verkoston osallistujat ja monet perinteisemmät kansalaisjärjestöt tuntuvat olevan varsin kiinni mediahuomiossa: vaikka kokemuksia asiattomasta uutisoinnista on jo karttunut riittämiin, mielenosoitusten järjestäjät harmittelevat yhä vain median valintoja. Mutta miksi näin on? Kaikkihan me jo tiedämme olevamme kivienheittelijöitä ja yhteiskuntaterroristeja – siis yhteisnimelettämme ”rähinoitsijöitä” ja kaiken hyvän vastustajia – miksi siis turhautua yhä uudelleen vanhasta ilmiöstä.

Anarkistissävyytteisten toimijoiden suhde mediaan on joiltakin osin realistisempi – mutta tietysti myös ambivalentimpi – kuin suurmielenosoitusten järjestäjien. Smash ASEM:n FAQ-sivulla kirjoitetaan, että ”suurin osa valtamedian huomiosta kiinnittyi muihin seikkoihin kuin itse mielenosoituksen sanomaan. Näin kuitenkin tapahtuu minkä tahansa mielenosoituksen kanssa. Uskomme, että monet ihmiset kykenevät ottamaan asioista selvää myös muiden kanavien kuin valtamedian kautta”². Näillä lauseilla järjestäjiksi esittäytyvät kirjoittajat kääntävät selkänsä medialle. Toisaalta ilman mediaa Smash ASEM -mielenosoituksesta ei olisi jäänyt mitään käteen. Ilmiötä nimeltä Smash ASEM ei olisi koskaan syntynyt ilman mediaa, eikä ASEM-kokousta olisi onnistuttu häiritsemään senkään vertaa ilman mediakuohuntaa. Jonkinlaisesta epäpyhästä liitosta näyttää siis olevan kyse.

Anarkismia, konformismia vai kapitalismia?

Vaikka FAQ-tekstin kirjoittajat ilmoittavatkin suhtautuvansa välinpitämättömästi mediaan, kiinnostaa heitä kuitenkin median tarjoama kuva heistä. Tekstissä halutaan oikoa valheita, joiden mukaan Smash ASEM:n järjestäjät olisivat olleet anarkisteja. Sivustolle lähetetyn viestin mukaan näin ei ole, vaikka mielenosoituskutsussa olikin sähköpostiosoitteena anarkistinentoiminta@anarkismi.net³. Toisaalta, kuka määrittelee osallistujien identiteetin? Media, osanottajat, FAQ-viestin kirjoittajat vai joku muu? Todennäköisesti ei kukaan heistä, tai sitten he kaikki. Tällainen määrittelykamppailu tuntuu yhtä aikaa olevan joillekin kuolemanvakava asia, mutta toisaalta sen voi myös nähdä olevan osa farssia, rituaalia ja leikkiä. Kenellä on kyky tai oikeus syyttää mediaa valheista? Tai vielä selvemmin: kenellä on kyky tai oikeus esittää oma versionsa valheen vastakohtana, totuutena?

Vaikka kysymykseen Smash ASEM:n järjestäjien anarkistisuudesta tuskin voi vastata tyhjentävästi, vaikuttaa siltä, että joitain yhteyksiä mielenosoituksella oli myös anarkistiseen ajatusmaailmaan. Johtajien puuttuminen, suora toiminta ja esimerkiksi valtajärjestelmän (so. ainakin poliisiin) vastustaminen ovat viitteitä tästä. Lisäksi niin mielenosoituksen järjestäjiksi ilmoittautuneen Dongzhou koalition ”Me haluamme kaiken” -tekstissä kuin FAQ-viestissä asetuttiin suoraan vastakkain perinteisemmän kansalaistoiminnan kanssa, jota syytetään enemmän tai vähemmän konformistisesta asenteesta. ”Me haluamme kaiken” -tekstissä todetaan: ”Meillä on enemmän yhteistä Kiinassa päivittäin mellakoivien pienviljelijöiden ja hikipajojen työläisten kanssa kuin -- heidän kanssaan jotka kahlitsevat protestinsa raameihin joissa vallanpitäjät pitävät niitä vaarattomina.” Samassa tekstissä todetaan, että ”länsimaiden vasemmisto on sairastunut - - neuroosiin, jossa tuomitaan kaikki totunnaisestä järjestyksestä poikkeavat poliittisen protestin muodot”⁴.

Ristiriitoja ja taistelurintamia löytyi siis niin Smash ASEM:iin osallistujien, median ja valtion kuin myös perinteisemmän kansalaistoiminnan ja uutisotsikoita synnyttäneen provokatorisen toiminnan väliltä. Entä kuka sitten selvisi voittajana monimutkaisessa taistelussa ja määrittelykamppailussa? Kapitalismikritiikki, mielenosoittajat, valtio, anarkistit...?

Smash ASEM:iin osallistujia tuskin voi kutsua voittajiksi: konsensushakuinen poliittinen kulttuurimme johti siihen, että jopa potentiaalinen poliittinen skandaali kääntyi päällelleen. Sisäministeriö tai hallitus ei varsinaisesti joutunut vastaamaan kysymyksiin siitä, miksi ihmisiä pidätettiin ja miksi heidät saarrettiin keskellä kaupunkia eräänä lauantaipäivänä. Päinvastoin pääministeri Vanhanen esitti kiitoksen kokouksen turvatoimien hyvästä hoidosta, eikä sisäministeri Rajamäki ole osallistunut keskusteluun. Toki poliisin toimista keskusteltiin julkisuudessa enemmän kuin yleensä, mutta mielenosoittajiin sympatia kohdistui vain harvoin. Kriittisimmissäkin puheenvuoroissa surtiin lähinnä median edustajien huonoa kohtelua. Myöskään toisenlaista Eurooppaa vaatinut mielenosoitus ei tainnut saada haluamaansa, sillä se ja sen ajamat teemat saivat hyvin vähän näkyvyyttä. Mielenosoittajat ovat olleet tästä myös avoimesti harmissaan. Kapitalismi- tai järjestelmäkritiikkikään ei selvinnyt

voittajana, sillä kritiikin sisältö ei koskaan noussut keskusteluun. Monille jäi edelleen epäselväksi, miksi nykyjärjestelmää pitäisi kritisoida.

Jos jotain, niin toiminta edisti suurten lehtitalojen ja mediakonsernien myyntiä monen päivän ajan. Samalla omistusoikeuden täydellinen koskemattomuus ja sen vahva asema yhteiskunnassamme tuli jälleen kerran todistettua. Voisiko voittajana sittenkin pitää Smash ASEM:n kritisoimaa kapitalismia?

Viitteet

- ¹ Smash ASEM! – usein kysytyt kysymykset (<http://takku.rbgi.net/article.php/2006914194815735>).
- ² Smash ASEM! – usein kysytyt kysymykset (<http://takku.rbgi.net/article.php/2006914194815735>).
- ³ Kutsu protesteihin Helsingin ASEM-huippukokousta vastaan 9.–11. syyskuuta (<http://takku.rbgi.net/article.php/20060823141924926>).
- ⁴ Me haluamme kaiken! (<http://takku.rbgi.net/article.php/2006090811265314>).

OLITKO SÄ SIELLÄ?

SMASH ASEM MURTAMASSA JA RAKENTAMASSA

KANSALAI SJÄRJESTÖTOIMINNAN RAJOJA

Riitta Savikko

Olitko sä Siellä? Ensimmäinen nuorten kysymys yhteiskuntaopin tunnilla tamperelaisessa lukiossa viikko Smash ASEM -mielenosoituksen jälkeen. Olen kouluvierailulla kertomassa kansalaisvaikuttamisesta ja osallistumismahdollisuuksista. Kerron oppilaille olleeni mukana lauantaina päivällä eräässä toisessa suurmielenosoituksessa, mutten osallistunut Smash ASEM -tapahtumiin. Kerroin, että päivän mielenosoituskulkuessa minua vähän häiritsi poliisien suuri määrä, ja illalla Helsingin keskustassa olisi voinut luulla kyseessä olevan ennemmin poliisien mielenosoituksen kuin kohtuu pienen anarkistien tapahtuman. Muutama ystäväni sen sijaan oli mukana Kiasmalla mielenosoituksessa.

Kouluvierailut ovat osa Maan ystävät -järjestön nuorille suunnattua osallisuushanketta. Muutamaa päivää aiemmin espoolaisessa lukiossa historian opettaja oli kysynyt, miten suhtaudun viime viikonlopun tapahtumiin. Kerroin, että minusta pitäisi löytyä tilaa myös hyvin kriittisille mielenosoituksille. Vastaavasti nuoret kertoilivat omia aatoksiaan ja kavereidensa kokemuksia.

Kouluvierailuja tehdessä huomaa, että nuorilla on tarve etsiä ja peilata oikeaa ja väärää, pohtia hyviä ja hyväksyttäviä tai vähemmän arvostettavia toimintatapoja. Toisaalta heillä on rohkeutta ja uteliaisuutta ravistella niin omia kuin vierailijankin ennako-oletuksia, median luomia mielikuvia tai koulun opettaman hyvän kansalaisuuden rajoja. Ainakin itselleni Smash ASEM -tapahtumasta kertominen tarjosi haasteita: millaisella kielellä kerron ajatuksistani niin, etten luo tarpeettomasti raja-aitoja erilaista yhteiskunnallista toimintaa tai toisaalta poliisiakaan kohtaan, en romantisoivalla tai tuomitsevalla asenteella, mutten myöskään mitätöimällä erityispiirteitä ja toisaalta niin, etten väittäisi tietäväni asioista, joista en tiedä.

Media rajojen rakentajana

Kouluvierailuja tehdessä on käynyt mielessä, millainen on median kautta välittyvä kuva kansalaistoiminnasta. Nuoret ovat kyselleet, käynkö paljon mielenosoituksissa. Kun itse olen kysynyt nuorilta, onko joku heistä mukana tai jäsenenä jossakin järjestössä, usein luokassa kukaan ei ole ainakaan myöntänyt olevansa. Mutta kun olen kysynyt, onko joku jäsenenä Suomen lukiolaisten liitossa, onkin alkanut näkyä nyökyttelyä. Toki kysymykseni on epämääräinen, ja aina nuoret eivät välttämättä halua kertoa järjestölinkeistään, mutta väitän, että tilanne kertoo myös jotain uutisoinnin tavoista erottaa globaalia oikeudenmukaisuutta tavoitteleva kansalaistoiminta tavallisista ihmisistä. Asiasta huolestunut ihminen yritetään mielestäni helposti tunkea johonkin muottiin sen sijaan, että hän voisi olla ihan tavallinen huolestunut kansalainen, kuka hyvänsä, joka käyttää hänelle kuuluvia osallistumismahdollisuuksia.

Kotimatalla Smash ASEM -päivänä kaukoliikenteen bussissa päivittelin vieruskaverille kadulla näkyvien poliisien määrää. Vieruskaverini, keski-ikäinen mies, tuumasi, että hyvähän tuo on laittaa ulkomaalaiset häiriköt kuriin. Omasta näkökulmastani radikaalin kansalaistoiminnan leimaaminen Euroopasta johdetuksi on keino mitätöidä toimijoiden sanomaa ja toimijoita. Se oikeuttaa ”häiriköiden” laittamisen kuriin Suomen poliisin voimin. Kenen etuja tuon viestin toistaminen palvelee? Minusta tuota argumenttia suorastaan tarjotaan keinona lakaista sekä Suomen että globaalien tason

ongelmia maton alle. Sen sijaan, että asioista rohkaistuttaisiin käymään poliittisia keskusteluja, halutaan suojella oman maailman rajoja keksimällä syitä ja oikeutuksia olla kuuntelematta viestin tuojia.

Osallisuutta etsimässä

Suomessa on osallisuuden määrittelyssä meneillään skitsofreeninen vaihe. Toisaalta kansalaisten osallistumista yritetään edistää kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmalla, toisaalta omaehtoisesti osallistuvien kansalaisten toiminta tuomitaan. ”Hyväksi leimattua osallisuutta” on osallistuminen osallistajalle (lue: valtiovallalle) sopivina hetkinä. ”Pahaksi leimattua osallisuutta” puolestaan omaehtoinen toiminta toimijan omien osallistumisvalintojen mukaan, joka tapahtuu osallistajan näkökulmasta epätoivottuna ajankohtana tai väärässä paikassa. Seurauksena on skitsofreeninen suhde: toisaalta pitää osallistua, mutta kuitenkin oikeasti ei saa. Minusta Smash ASEM -mielenosoituksen poliisimäärä on mitä selvin osoitus halusta leimata omaehtoinen osallistuminen pahaksi toimintamuodoksi. Leimaamista vielä jatkoivat ministerit poliisin linjavalintoja puolustelleilla puheillaan (ks. Mikko Salasuon kirjoitus tässä julkaisussa).

Osallistuminen halutaan institutionalisoida ylhäältä ohjatuksi ja kiltiksi. Minua kiusaa osallisuuskeskustelussa välillä se, että keskustelussa ei huomata tai myönnetä, että osallistumisen edistäminen tarkoittaa myös ristiriitatilanteiden saattamista entistä enemmän näkyviksi. Jotta osallistuminen onnistuisi helpommin, jotta se olisi asioiden eikä ihmisten riitelyä ja rakentavaa eikä vain repivää, pelkän osallistumispuheen lisäksi tarvittaisiin mahdollisuuksia saada keskustelu-, medialuku- ja ”vaikuttamispelin” hahmotustaitoja. Lisäksi tarvittaisiin aikaa asioiden käsittelemiseen. Toki näitä taitoja oppii osallistumalla ja kantapään kautta, mutta miten olisi, jos Suomi muutettaisiin informaatiotulvayhteiskunnasta keskusteluyhteiskunnaksi? Pääsisikö sellaisessa maailmassa Smash ASEM -mielenosoituksen viesti läpi? (Ks. Hanna Kuuselan kirjoitus tässä julkaisussa.)

Yksi järjestöjen osallistumisen skitsofreniatilanteeseen kehittämä vastauskeino on mielestäni ”sympaattinen vastarinta”. Siitä esimerkkeinä mainittakoon vaikkapa lumiukkojen mielenosoitus ilmastonmuutosta vastaan, nurmikon roudaaminen autottomana päivänä parkkiruutuun tai hassut naamarit. Huumorin avulla voi ja saa kritisoida helpommin omien tarpeidensa mukaisesti kuin esittämällä radikaalia kritiikkiä.

Aktivistien ja poliisin suhteen uudelleenmäärittelyä

Vetäessäni kansalaistoimintatyöpajaa lokakuussa ja kysellessäni nuorten näkemyksiä poliisin olemassaolon tarpeellisuudesta minut yllätti ryhmäni negatiivinen suhtautuminen. Vain muutama oli sitä mieltä, että poliisi on aktivistin kaveri huolehtiessaan mielenosoitusten liikennejärjestelyistä. Muut parikymmentä nuorta eri puolilta Suomea suhtautuivat poliisiin toimiin ja tarpeellisuuteen hyvin kriittisesti. Mieleeni hiipii ajatus siitä, että poliisin ylimitoitettu toiminta Smash ASEM -tapahtumissa syö luottamusta tulevaisuuden yhteistyöltä aktivistien ja poliisin välillä.

Maan ystävien marraskuinen väentapaaminen Porissa alkoi bussiretkellä tuuli- ja hiilivoimalaan. Retkeläiset saivat seuraksi partio- ja siviiliautoa käyttäneen poliisisaattueen. Poliisit halusivat kaiketi varmistaa, ettemme aiheuta ”hieman sekasortoa”. Se, että joukko kansalaisia sopii tutustumiskäynnistä hiilivoimalaan oppiakseen lisää hiilivoimasta, on ilmeisesti kummallista. Toki poliisit ovat aiemminkin pitäneet silmällä Maan ystävien puuhia, mutta suuntaus on hieman surkuhupaisa. Onko kansalaisjärjestötoimijoilla nykyisin aina ”pahat mielessä”, mikä oikeuttaa jatkuvan valvonnan alaisuuteen joutumisen?

Radikaali yksilölähtöinen toiminta ja radikaali kansalaisjärjestötoiminta toistensa peleinä?

Smash ASEM -mielenosoituksen aikaan oli kansainvälisen ilmastopäivän tapahtumia suunnitteleva kokous, jossa olin mukana Maan ystävien kautta. Osanottajajoukko oli harvennut entisestään yhden keskeisen ihmisen jäätyä poliisin saartorenkkaan sisään Kiasmalla. Minusta se on osoitus siitä, miten kansalaisaktiivisuuden yksilöllistyminen (ks. Leo Straniuksen kirjoitus tässä julkaisussa) näyttäytyy järjestötoiminnan näkökulmasta. Maan ystäviä pidetään sanomaltaan melko radikaalina ruohonjuuritason järjestönä. Pohdin seuraavassa hieman lisää sitä, miten radikaalin kansalaisaktiivisuuden yksilöllistyminen peilautuu radikaalin ympäristöjärjestön toimintaan.

Maan ystävissä on tällä hetkellä aktiivisen pohdinnan alla se, löytyykö tästä järjestöstä tarpeeksi tilaa ja ymmärrystä erilaisille toimintamuodoille, vai kuuluuko uusien avauksien tullakin vastareaktiivina tai uusina avauksina järjestökentän ulkopuolelta. Lisäksi käydään keskustelua siitä, onko Maan ystävät painotukseltaan enemmän ”järjestö” vai ”liike”, ja mitä se käytännössä tarkoittaa. Kumpi muoto tarjoaisi paremmin toimintatilaa omaehtoiselle ruohonjuuritoiminnalle, millainen toimintatapa palvelisi nykytoimijoiden tarpeita ja mahdollistaisi helpoiten uusien ihmisten tulemisen mukaan ja aktiivisuuden yksilöllistymisen huomioimisen? Näihin kysymyksiin ei ole helppo vastata.

Kiinnostava näkökulma on myös se, miten Maan ystävien toiminta ja ihmisten toiveet jakautuvat anarkismin puolustaminen–hyvinvointivaltion puolustaminen -jatkumolle. Anarkismi ja hyvinvointivaltio -jaottelu on hyvin kapea ja keinotekoinen. Molemmissa on tavallaan myös ihanteina tasa-arvo ja hierarkiattomuus, ensimmäisessä ruohonjuurilähtöisenä, toisessa enemmän ylhäältä alas -lähtöisenä. Jaottelu antaa kuitenkin yhden näkökulman siihen, millaisten rakenteiden kautta tai millaisia rakenteita vastaan yritetään vaikuttaa ja millainen peilaussuhde yhdestä pienestä näkökulmasta Smash ASEM -mielenosoituksesta on Maan ystäviin.

Myös radikalismien voi määritellä monesta näkökulmasta. Eroja syntyy muun muassa siitä, puhutaanko keinojen vai tavoitteiden radikaaliudesta. Onko radikalismia esimerkiksi Smash ASEM -tapahtumien kaltaiset näkyvyyttä saavat mediatapahtumat tai vapaaehtoisten omaehtoinen ruohonjuuritoiminta vai johdettu, lain tulkinnan kanssa leikkivä toiminta, uusien ideoiden ja avaus-ten tekeminen? Vai onko lopulta radikaaleista radikaalein se, joka saa aikaan suurimman näkyvän muutoksen?

”OIKEUKSIA EI ANNETA, NE OTETAAN”¹

– ANALYYSI SMASH ASEM -TAPAHTUMISTA HELSINGISSÄ 9.9.2006

Leo Stranius

Poliisi ryntää mellakkakilpien kanssa kohti. Ihmiset pakenevat pitkin katua. Minäkin juoksen. Sydän hakkaa. Lauantain 9.9.2006 tapahtumat olisivat voineet olla jostain ulkomaisesta mellakasta. Eivät kuitenkaan olleet. Tapahtumapaikkana oli Helsingin keskusta ja Lasipalatsin kulma. Tilanteessa poliisin mellakkajoukot ryntäsivät Smash ASEM -mielenosoitusta seuraamaan tulleita uteliaita sivullisia päin.

Helsingissä kokoontui 10.–11. syyskuuta kuudes ASEM-huippukokous², joka oli suurin Suomessa koskaan järjestetty korkeimman tason tapaaminen. Ennen kokousta niin sanottu Dongzhou koalitio³ ilmoitti Internet-sivuilla⁴, että vähintään, mitä me yhdessä voimme tehdä Kiinan pienviljelijöiden ja hikipajojen työläisten tukemiseksi, on tuoda edes hieman sekasortoa myös Helsingin kaduille huippukokouksen yhteydessä.

Tämän yhden tapahtuman ympärille muodostetun tilapäisen ja epämuodollisen ryhmän tavoitteena oli horjuttaa kapitalismia ja näin innostaa ihmisiä ottamaan elämänsä haltuun toimimalla omaehtoisesti ilman edustajia tai ylhäältäpäin tulevia käskyjä. ASEM oli mielenosoituksen kohde, koska se on Aasian ja EU-maiden kahden kerroksen kapitalismin symboli. Kansalaistarkkailijan näkökulmasta isoimman roolin tapahtumissa otti kuitenkin poliisi.

Omaisuu den suoja vastaan kansalaisten perusoikeudet

”Sekasorto” oli sana sille, joka sai valtaapitävän eliitin, median ja myös perinteisiin toimintakeinoihin tukeutuvat kansalaisaktiivit paniikkiin. Tällaiseen retoriikkaan ei ole Suomessa kansalaisaktivismiin yhteydessä juurikaan totuttu. Jotain oli tehtävä, jotta etukäteen asetettu konflikti, mellakka, estetäisiin. Oli valittava omaisuuden suojan ja kansalaisoikeuksien väliltä. Tässä tapauksessa valittiin omaisuuden suoja eli kapitalismin ja uusliberalismin puolustus nollatoleranssilla.

Dongzhou koalition mielenosoitus ja sen kulkureitti oli ilmoitettu asianmukaisesti poliisille etukäteen. Järjestäjien mukaan ilmoituksen tekijä oli myös poliisin tavoitettavissa mielenosoituksen alkaessa. Poliisin mukaan mielenosoituksen järjestäjään ei kuitenkaan saatu neuvotteluyhteyttä. Ilmeisesti tästä johtuen poliisi päätti saartaa ja estää koko mielenilmauksen toteutumisen. Samalla otettiin kiinni 136 ihmistä, joista suurin osa oli enemmän tai vähemmän sivullisia sekä tallennettiin kaikkien paikalla olleiden henkilötiedot poliisin omiin rekistereihin.

On hälyttävää, että perustuslaillinen oikeus mielenosoittamiseen voidaan viedä näin heppoisin perustein. Samalla lukemattomat sivulliset joutuivat poliisin toiminnan sijaiskärsijöiksi ja ihmisten liikkumisvapautta rajoitettiin Helsingin keskustassa kohtuuttomasti. Toki on selvää, että poliisin tulee ennakoida ja reagoida, mikäli jokin ryhmä ilmoittaa järjestävänsä ”sekasortoa”. Kyllä väkivalalla uhkailukin on ongelmallinen teko. Eri asia on, riittääkö tämä perusteeksi nyt tapahtuneisiin vapaudenriistoihin. Lisäksi provokatiivista retoriikkaahan olisi voinut käyttää kuka tahansa, myös mielenosoituksen ja esimerkiksi Dongzhou koalition ulkopuolinen taho.

Näyttää siltä, että yhteiskunta ja poliisi suhtautuvat aggressiivisesti kansalaistoimintaan. Esimerkiksi aiemmin päivällä järjestettyä avointa ja rauhanomaista mielenosoitusta vaikeutettiin viime hetkellä vaatimalla järjestäjiltä kohtuuton määrä ylimääräisiä järjestyksenvalvojia. Rauhallisesti sujuneesta

marssista tehtiin myös useita agressiivisia kiinniottoja ilman näkyvää syytä. Vielä vuosikymmeniä sitten, esimerkiksi Kojjärven⁵ aikana, poliisin ja kansalaisaktivistien kohtaamiset sujuivat hyvässä yhteishengessä. Näyttää siltä, että Suomessa on tapahtunut muutos kohti suvaitsemattomampaa ja väkivaltaisempaa poliisin toimintakulttuuria. Provosoidutaan kun provosoidaan.

Selkein osoitus yhteiskunnallisen ilmapiirin muutoksesta oli sisäministeri Kari Rajamäen ja pääministeri Matti Vanhasen kommentit heti tapahtumien jälkeen – ennen kuin mitään puolueettomia selvityksiä oli tehty. Heidän mielestään poliisi oli toiminut tapahtumassa mallikkaasti ja ennaltaehkäissyt mellakan. Paikallaolijoiden silmin tilanne näytti kuitenkin siltä, että pahimmat järjestyshäiriöt aiheutti poliisin oma toiminta. Omaisuuden suojaa – pienimmänkin materiaallisen vahingon ennaltaehkäisyä – pidettiin selvästi tärkempänä kuin kansalaisten perusoikeuksia.

Smash ASEM -konfliktin taustalla vaikuttavat jännitteet ja sen seuraukset

Toki syntyvää jännitettä oli omalta osaltaan ollut rakentamassa myös esimerkiksi vapun 2006 EuroMayDay-mielenosoitus⁶ ja Helsingin makasiinien tapahtumat sekä Taiteiden yönä saman vuoden elokuussa järjestetty Katutaiteiden yö -mielenosoitus⁷. Näissä tapahtumissa rikottiin joitakin ikkunoita, järjestettiin laittomat juhlat ja sytytettiin nuotio sekä sotkettiin kaupunkitilaa. Tämä ei voinut kuitenkaan olla ainoa syy kiristyneille otteille Smash ASEM -mielenosoituksen yhteydessä. Jotain oli tapahtunut myös poliisin toiminnassa. Oli ehkä tarve perustella kasvavat turvallisuusbudjetit EU:n puheenjohtajuuskauden kokousten yhteydessä ja testata kansainväliseltä kentältä saatuja oppeja sekä näin osoittaa poliisivoimien ja tiedustelun tarpeellisuus.

Valitettavasti taisi käydä toisin. Poliisin toiminta sai osakseen huomattavaa kritiikkiä ja tuskin kovinkaan moni paikallaolija piti sitä oikeutettuna tai tilanteeseen sopivalla tavalla mitoitettuna. Viimeisimmän Nuorisobarometrin mukaan 91 prosenttia 15–29-vuotiaista nuorista luottaa poliisiin paljon tai jonkin verran.⁸ Smash ASEM -tapahtumien jälkeen *Aamulehden* Taloustutkimuksella teettämässä kyselyssä vain 68 prosenttia vastanneista oli sitä mieltä, että poliisi toimi oikein rauhoittaessaan ASEM-kokouksen yhteydessä järjestetyn Smash ASEM -mielenosoituksen. Lisäksi vain 71 prosenttia vastasi luottavansa siihen, että poliisi huomioi kansalaisoikeudet aina riittävän hyvin. Näyttää siltä, että ihmisten luottamus poliisin toimintaan on jyrkästi laskemassa.

Eduskunnan oikeusasiamies sai tapahtumasta yli 50 kantelua, kiinniotettujen joukossa oli median edustajia ja lukemattomat silminnäkijäkertomukset kauhistelivat poliisin toimintaa. Dongzhou koalitio pääsi hyvin tavoitteeseensa tuoda ”hieman sekasortoa” Helsingin kaduille. Valitettava sivuseuraus oli se, että yhä useampi nuori kansalaistoimija, rauhanomaiseen toimintaan keskittyvä aktivisti tai sivullinen seuraaja sai huonon kokemuksen poliisin ja yhteiskunnan suhtautumisesta vapaaseen kansalaistoimintaan. Tapahtumalla voi olla arvaamattomia seurauksia suomalaisen kansalaistoiminnan muotoutumisessa tulevaisuudessa.

On tietysti valitettavaa, että Dongzhou koalition toimijat eivät halua esiintyä julkisuudessa omilla kasvoillaan. Käytäntö on kuitenkin osoittanut, että tällaisissa tapauksissa julkisuuteen astuva henkilö joutuu helposti asettamaan syyniin koko elämänsä ja lähipiirinsä sekä joutumaan julkisen lynkkauksen uhriksi. Ehkä yhä harvempi uskaltaa jatkossa tulla yleisiin mielenosoituksiin tai osallistua omaehtoiseen kansalaistoimintaan, koska pelkää joutuvansa kiinniotetuksi. Miksi ihmeessä kukaan näillä ehdoilla edes tulisikaan julkisuuteen omilla kasvoillaan? Esimerkiksi EuroMayDayn yhteydessä julkisuudessa esiintynyt aktivisti sai roppakaupalla lokaa niskaansa paskaduuni-käsitteen käytöstä. Ehkä julkisuuteen kuitenkin pitäisi tulla.

Avoimella ja omin kasvoin esiintymisellä osoitettaisiin vakava ja uskottava omistautuminen asialle.

Näin saataisiin tylsytettyä poliisin ja julkisuuden luoma uhkakuva salamyhkäisestä, järjestäytyneestä ja väkivaltaisesta kansalaistoiminnasta, joka uhkaa vallitsevaa yhteiskuntarauhaa. Samalla kansalaisyhteiskunta tai liikkeet ottaisivat itselleen vahvemman aloiteoikeuden määritellä keskustelun suuntaa. Myöhäismodernissa yksilökeskeisessä yhteiskunnassa tämä ei vain näytä olevan kovin helppoa. Järjestäjien anonymiteetti ja yksityiskohtaisten poliittisten vaatimusten puute on yksi keskeinen ja uusi elementti Smash ASEM -tapahtumassa verrattuna esimerkiksi EuroMayDay-mielenosoitukseen, jolla oli selkeät järjestäjät ja poliittiset vaatimukset.

Naamiokieltolaki oli omiaan lisäämään konfliktia

Smash ASEM:n tapahtumat ovat osaltaan osoitus Suomessa vuonna 2004 käyttöön otetun naamiokieltolain haittavaikutuksista. Poliisi perusteli useita kiinniottoja naamioitumiseen vedoten. Naamioitumiskielloa voidaan toki perustella sillä, että tutkimusten mukaan tunnistamattomuus eli naamioituminen (tai anonymiteetti) vähentää yksilön tietoisuutta itsestään. Tästä seuraa väkijoukossa muun muassa itsekontrollin vähenemistä, suunnittelemattomuutta, impulsiivisuutta, estottomuutta ja normien rikkomista. Samasta syystä kuitenkin myös poliisien henkilöllisyys tulisi olla aina helposti todennettavissa. Itsekontrollin menetti Smash ASEM -tapahtumissa poliisi tai lähinnä sen johto.

Pahimmillaan naamiokieltolaki tekee mielenosoituksista vain entistä väkivaltaisempia. Kun lakia pyritään toteuttamaan pakkokeinoin, on kyseessä provokaatio väkivaltaisille mielenosoituksille. Naamioitumiskiellon myötä ihmisiltä viedään mahdollisuus vaarattomaan ja viattomaan vastarintaan: usein naamioituminen mielenosoituksessa on ensisijaisesti protesti valvontakameroita, poliisin ja median video- ja valokuvaajia, järjestystä valvovien ja pakkokeinoja tarvittaessa käyttävien viranomaisten täydellistä ja suojattua anonymiteettia vastaan.

Liikehdinnän keskiössä individualistiset reppuaktivistit

Näyttää siltä, että uusissa protesteissa liikkeet puolustavat yksilön mahdollisuuksia systeemin taholta tulevia valtapyrkimyksiä vastaan, eivätkä konfliktit kanavoitu välttämättä olemassa olevien ryhmien, puolueiden tai yhdistysten kautta. Voidaan puhua yhteiskunnallisen vaikuttamisen yksilöitymisestä. Näin näytti tapahtuvan Smash ASEM -mielenosoituksessa.

Protestien luonne on muuttunut. Kansalaisliikehdintä näyttäytyy projekteina, tapahtumina ja palveluina sekä kovana kilpailuna huomiotalousessa. Yksilöllisyyttä painottavassa yhteiskunnassa ei sitouduta yhteen suureen aatteeseen tai yksittäiseen järjestöön, vaan suositaan projektiluontoista kansalaistoimintaa, joka perustuu yksittäisiin kampanjoihin, tempauksiin, spehtaakkeleihin tai tukitoimintaan.

Kansalaistoiminta näyttää näin olevan yhä enemmän yksilöllistä sukkulointia, oman portfolion ja identiteetin rakentamista. Voidaan puhua individualistisesta instant-aktivismista tai myös reppu- ja jetset-aktivisteista, jotka matkaavat projektista toiseen.

Toki projektimuotoisen toiminnan takana saattaa olla jotain pysyvämpää kollektiivista kiinnittymistä, joka ei vain tule kovin helposti esille. Siitä huolimatta tunteisiin vetoava toiminta, johon voi sitoutua vain hetkeksi intensiivisesti, tuntuu olevan uudelle kansalaisliikehdinnälle ominaista. Vapaaehtoistoiminnan luonne on muuttunut joustavammaksi ja reflektioivammaksi.

Järjestötoiminnan muodot ja sisällöt ovat näin muuttumassa. Kansainvälistymiskehityksen ja tekniikan myötä yksilöillä on entistä paremmat mahdollisuudet osallistua yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Yhteiskunnan yksilöllistymiskehitys luo voimakkaita paineita kollektiivisen toiminnan ympärille.

Tämä asettaa ainakin kaksi haastetta perinteiselle järjestörakenteelle. Ensinnäkin ihmisten osallistumista on entistä vaikeampi kiinnittää järjestöjen perusrakenteen ylläpitämiseen, koska aktiivit haluavat tehdä vain itseään kiinnostavia asioita ja projekteja. Toinen haaste on se, että perinteinen valtionapujärjestelmä on niin järjestökeskeinen, että se mukautuu huonosti ilman järjestötaustaa toimiviin hankkeisiin tai projekteihin.

Paluu entisen kaltaiseen järjestöyhteisöllisyyteen tuskin on enää mahdollista. Järjestöjen ja rakenteiden sijaan nykypäivän vapaa kansalaistoiminta luo epämuodollisia verkostoja ja lyhytaikaisia projekteja. Siinä ei suojelupoliisin tarkkailuryhmät pysy mukana.

Uutta aktiivisuutta ei ole syytä tukahduttaa. Jos osallistumisen perinnettä halutaan Suomessa vastakin vaalia, protesteja ei tule torjua rajoittamalla kansalaisvapauksia. Pikemminkin pitäisi muokata esimerkiksi valtionapujärjestelmää vastaamaan paremmin nykyaikaisen kansalaistoiminnan luonnetta.

Viitteet

- ¹ Otsikko on vastaus 14.9.2006 julkaistun Smash ASEM! – usein kysytyt kysymykset -dokumentin kysymykseen ”Aiheuttavatko kansainvälisiä tapaamisia häiritsemään pyrkivät mielenosoitukset poliisien valtuuksien lisäämistä ja kansalaisoikeuksien rappeutumista?”. (<http://takku.rbgi.net/article.php/2006914194815735>.)
- ² <http://www.valtioneuvosto.fi/asem6>.
- ³ Suomalainen ja anarkistitaustainen ryhmä oli oman ilmoituksensa mukaan avoin niille, jotka yhtyivät mielenosoituksen julistukseen ja sitoutuivat olemaan tuomatta paikalle puoluepoliittisia tunnuksia.
- ⁴ <http://asem.anarkismi.net/>.
- ⁵ Modernin ympäristöliikkeen symboliksi ja avaintapahtumaksi muodostui kamppailu Forssan lähellä sijaitsevan Koijärven lintujärven kuivattamista vastaan keväällä 1979. Koijärvi-kamppailun yhteydessä Suomessa otettiin käyttöön uusi suoran toiminnan muoto, väkivallaton kansalaistotelemattomuus.
- ⁶ <http://helsinki.euromayday.org/>.
- ⁷ <http://megafoni.kulma.net/index.php?art=368>.
- ⁸ Terhi-Anna Wilska (toim.) Uskon asia. Nuorisobarometri 2006. Helsinki: Opetusministeriö, Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasian neuvottelukunta.

TULEE ISÄ KEKKOSTA IKÄVÄ

Julle Tuuliainen

Taisi olla vuosi 1970, kun Persian šaahi käväisi Helsingissä. Miehen ihmisoikeuspolitiikka ei ollut kohdallaan, ja siitä tiedettiin Suomessa asti. Vierailu poiki mielenosoituksen, joka veti puoleensa joukon sellaisiakin ihmisiä, jotka tuskin edes tiesivät, kuka koko šaahi oli. Mielenosoituksessa oli poliisillakin kovin mannermaiset otteet. Kansaa raahattiin poliisiautoihin urakalla, eikä väkivaltaisilta otteilta vältytty. Se kaikki näytti kovin rumalta tv-kameroiden edessä. Mistä mellakka alkoi, ja kuka sen aloitti, ei ole kai vieläkään selvillä, mutta vahvimmat epäilyt ovat menneinä vuosikymmeninä kohdistuneet poliisiin. Tällaista ei ollut aikoihin Suomessa nähty, ja poliisin otteet taisivat olla suoraa kopiaintia siitä, mitä nämä olivat telkkarista nähneet vastaavissa tilanteissa Ranskassa, Saksassa ja USA:ssa. Jonkinlainen kahakka meilläkin oli käyty pari vuotta aiemmin, kun Tehtaankadulla osoitettiin mieltä Neuvostoliiton Tšekkoslovakian miehitystä vastaan.

Tämän šaahimellakan tulos oli kuitenkin yllättävä. Urho Kekkonen selvitti, että Helsingin poliisipäällystö oli enimmäkseen tietyn iän ylittäneitä ukkoja ja junaili jonkun poikkeusjärjestelyn, jolla tämänikäiset miehet lähetettiin poliisipäällystötehtävistä varhennetulle eläkkeelle. Teko oli ikään kuin viesti poliisivoimille, ettei meidän maassamme tarvita sellaista kahtiajakoa, jonka Kekkonen oli itsekin viisikymmentä vuotta aiemmin kokenut. Siitä kun on kansakunnalle vain haittaa.

Kahtiajako jatkui samaan aikaan omalla tavallaan Itä- ja Etelä-Euroopassa. Mutta se jatkui ilmiselvänä myös demokratioina pidetyissä Länsi-Saksassa ja Ranskassa, jossa poliisit olivat – ja ovat edelleen – jollakin tavalla lain yläpuolella ja tekevät jatkuvaa poliittista provokaatiota. Saattaa siis olla Kekkonen ansiota, että meillä mentiin monta vuosikymmentä, toki joitakin poikkeuksia lukuunottamatta, ilman poliisin provosoiteja mielenosoitusten ympärillä ja ilman, että poliisit olisivat pysäyttelleet kaduilla ihmisiä sillä perusteella, ettei pärstä miellytä.

Tämän päivän ministerit sekä istuva presidenttimme ovat Kekkoseen verrattuna, anteeksi nyt vain, minun mielestäni vätyksiä ja pelkureita. Kekkonen antoi toiminnallaan selkeästi ymmärtää, ettei poliisivaltiomeininki kuulu demokratiaan, mutta missä on samanlainen näyttö nyt, kun sitä tarvittaisiin? Kaksi ministeriä on jopa osoittanut avointa suosiota poliisin mielivallalle. He eivät olekaan omakohtaisesti kokeneet sitä, kun kansan riveissä kukki syvä viha oman kansan jäseniä kohtaan. Mahtavatko edes olla selvillä siitä, kummalla puolella omat esi-isät sotivat vuonna 1918? Mahtavatko sitä tietää tämän päivän poliisitkaan ja ne muutamat, jotka lähtevät mielenosoitukseen samalla asenteella kuin jalkapallohuligaanit matseihin?

Pahoin pelkään, että jos tämä meno jatkuu, muuttuvat mielenosoitukset meilläkin samanlaiseksi paikkojen rikkomiseksi ja poliisin kanssa tappelemiseksi kuin Saksassa ja Ranskassa. Tämähän toki on tervetullutta niille, joista tappeleminen on kivaa, eli osalle poliiseista ja niille politiikasta mitään ymmärtämättömille, jotka hakeutuvat mielenosoitukseen kaaosta nähdäkseen ja tehdäkseen. Tervetullutta se on luonnollisesti myös niille, jotka haluavat rakentaa Iso Veli -yhteiskuntaa kaikin keinoin. Asemilla ja kaduilla ”vääränlaisten” ihmisten henkilöllisyyspapereita kyselevät poliisit eivät kuulu suomalaisen yhteiskuntaan nyt, eivätkä toivottavasti tulevaisuudessakaan.

SMASH ASEM MEDIASPEKTAAKKELINA

Tuomas Ylä-Anttila

Smash ASEM -mielenosoituksen raportointiin käytettiin kymmenittäin palstametrejä, tuntikaupalla kallisarvoista katseluaikaa ja satoja verkkokeskustelupuheenvuoroja. Miksi näin tapahtui ja millaisia olivat eri toimijoiden strategiat suhteessa mediajulkisuuteen? Mitä julkisuudelta halusivat mielenosoittajat, mitä poliisi, ja miten nämä halut vaikuttivat mediaspektaakkelin muotoutumiseen?

Politiikan teoreetikot ovat arvioineet poliittisen representaation luonteen olevan muuttumassa. Edustuksellisen järjestelmän kautta tapahtuvan representaation rinnalla poliittisia kysymyksiä ja haasteita on aina myös representoitu, esitetty ja muokattu julkisuudessa. Mediayhteiskunnassa tämä jälkimmäinen representaation muoto on nousemassa yhä tärkeämmäksi (ks. Rosanvallon 1998; Manin 1995).

Kyse on perinteisen edustuksellisen järjestelmän kriisistä ja kansalaisten tavasta reagoida siihen. YK:n tekemän kyselytutkimuksen mukaan maailman kansalaisista kaksi kolmannesta katsoo, että heidän hallituksensa ei edusta heidän näkemyksiään (ks. Castells 2007). Samansuuntaisia, poliittisen järjestelmän luottamuspulaa heijastavia tuloksia saadaan jatkuvasti kansallisen tason kyselyissä eri puolilla maailmaa.

Median nouseminen poliittisen vaikutusvallan luomisen ja käyttämisen keskeiseksi areenaksi on saanut kansalaiset keksimään omia ratkaisujaan paikkaamaan edustuksellisessa demokratiassa koettuja puutteita. Sen sijaan että tyydyttäisiin representatiivisen demokratian välillisiin vaikutusmahdollisuuksiin, poliittisia huolia esitetään suoraan toisille kansalaisille poliittisen julkisuuden areenalla.

Ehkä yleisimmin käytetty esimerkki tällaisesta vaikuttamisesta ovat *Greenpeacen* toimet. Niissä muutaman aktivistin esitys julkisuuden näyttämöllä kohdistaa katseet ympäristöongelmiin. Järjestön salonkikelpoisimmat edustajat odottavat kulisissa kravatti kaulassa ja nippu tieteellisiä tutkimuksia kainalossa ja astuvat mukaan ruokkimaan syntyneitä keskustelua perustelluilla kannanotoilla.

Smash ASEM:n järjestäjillä ei ollut tällaista systemaattista ja suunniteltua mediavaikuttamisen strategiaa. Järjestäjät varmasti tiesivät, että heidän uhkauksensa aiheuttaa sekasortoa Helsingin kaduilla herättäisi tiedotusvälineiden huomion. Mielenosoituksella oli myös selkeä poliittinen viesti, joka julkaistiin tapahtumaa varten pystytetyllä nettisivulla. Sivulla ilmoitetaan nykyisen maailmanlaajuisen kapitalismin perustuvan kahden kerroksen järjestelmälle, jossa massatuotanto hoidetaan maissa, joissa autoritäärinen hallinto takaa työvoimakulujen alhaisuuden. ASEM-kokouksen esitetään ylläpitävän tätä järjestelmää sen sijaan että se esimerkiksi puuttuisi ihmisoikeusloukkauksiin Kiinassa ja ilmoitetaan, että Smash ASEM -mielenosoitus järjestetään mellakoivien kiinalaisten pienviljelijöiden ja hikipajojen työläisten tueksi (ks. protestikutsu tässä julkaisussa, s. 6).

Nämä globaalikapitalismin ongelmat esitettiin lyhyessä periaatejulistuksessa, mutta mielenosoituksen järjestäjät eivät olleet millään tavalla valmistautuneet käymään mediakeskustelua niistä mielenosoituksen jälkeen. Tavoitteena ei siis ollut ensisijaisesti herättää huomiota ja käyttää sitä sitten itse asiasisältöjen esiin tuomiseen. Mitään keskustelua hikipajoista tai muista maailmankapitalismin ongelmista ei syntynytäkään. Osin on kyse siitä, ettei järjestäjäporukan koko ja organisointikyky sellaiseen riittäisikään, osin siitä, että kravatti kaulassa esiintyminen ei yksinkertaisesti sovi heidän tyyliinsä.

Ainakaan lyhyen aikavälin realistisena tavoitteena ei siis ollut keskusteleminen kiinalaisten työntekijöiden oikeuksista. Niinpä tässä tapauksessa mielenosoitusten yhteydessä usein kuultu harmittelu siitä, että itse viesti jää tapahtuman ympärille syntyneen mediakohun jalkoihin, ei ole aiheellinen.

Smash ASEM:n tarkoituksena olikin mitä ilmeisimmin vastarinnan itseisarvoinen esittäminen.

Suomen ja EU:n edustuksellisen poliittisen järjestelmän katsottiin edustavan lähinnä pääoman maailmanvaltaa ja olevan valmis yhteistyöhön autoritääristenkin hallitusten kanssa halvan työvoiman saatavuuden nimissä unohtaen ihmisoikeudet ja muut tärkeämmät arvot. Tätä haluttiin vastustaa esittämällä haaste: osoittamalla, etteivät kaikki kansalaiset ole järjestelmään tyytyväisiä.

Kyse oli nimenomaan yksittäisen haasteen esittämisestä, tai korkeintaan suomalaisten oman korren kantamisesta kansainvälisiä huippukokouksia viime vuosina usein ympäröineiden mielenosoitusten kekkoon. Asialla eivät olleet suunnitelmalliseen, jatkuvaan väkivaltaiseen konfliktiin viranomaisten kanssa pyrkivät toimijat.

Toiminta ei siis perustu esimerkiksi 1960- ja 70-luvuilla Euroopassakin esiintyneeseen konfliktin eskaloimisen logiikkaan. Tällaisen ajattelun keskeinen väite on, että kapitalismi on järjestelmä, joka pysyy pystyssä ainoastaan valtioiden väkivaltakoneistojen takana. Sille perustuva toimintamalli on, että poliisia provosoidaan väkivaltaisuuksiin tavoitteena osoittaa tämä järjestelmän viimekätinen perustuminen väkivaltaan, jonka seurauksena kaikki kansalaiset huomaavat järjestelmän repressiivisyyden ja liittyvät vallankumoukseen.

Vaikka Smash ASEM:n järjestäjät jälkikäteen ilmoittivat pitkän aikavälin tavoitteenaan olevan kapitalismin kaatamisen, konfliktin eskaloimisen logiikkaan ei missään vaiheessa vedottu¹. Terrorismin tyyppisestä toimintalogiikasta oltiin siis hyvin kaukana.

Mielenosoituksen järjestäjien ensisijaisena tavoitteena ei ollut mediaspektaakkelin järjestäminen. Sellainen kuitenkin syntyi. Media tarttui hanakasti uhkaukseen aiheuttaa sekasortoa ja ryhtyi maalaamaan kuvaa mahdollisesti vaarallisesta mielenosoituksesta. Turvallisuusuhkaa maalailtiin mediakeskustelussa kuitenkin erityisesti poliisin suulla. Koko edeltävän viikon ajan poliisi oli aktiivisesti yhteydessä tiedotusvälineisiin ja esitti mielenosoitukset ASEM-kokouksen vakavimmaksi turvallisuusuhkaksi. Miksi?

Kyse oli epäilemättä poliisin tarpeesta oikeuttaa etukäteen suunnittelemansa massiivinen operaatio. Poliisin – samoin kuin muiden valtiollisten toimijoiden – on demokratioissa nautittava kansalaisten luottamusta. Edustuksellisen demokratian järjestelmän suhteen luottamuksen rakentamisen ja mittaamisen tapa on kohtalaisen yksinkertainen – kansanedustajat ovat suoraan vastuussa äänestäjille ja luottamus mitataan vaaleissa. Muiden valtiollisten toimijoiden, kuten poliisin, tapauksessa luottamus rakennetaan ja sitä mitataan lähinnä julkisessa keskustelussa.

Poliisin toimintastrategiana oli saapua paikalle niin suurella ylivoimalla, että mielenosoittajien kaikki mahdolliset aikeet laittomaan toimintaan lannistettaisiin alkuunsa. Tämä strategia valittiin epäilemättä paitsi kansainvälisten kokousvieraiden läsnäolon vuoksi, myös siksi, että edeltävänä vappuna ja taiteiden yönä juhlijat ja mielenosoittajat olivat rikkoneet ikkunoita ja nujakoineet poliisin kanssa. Erityisesti vapun tapahtumista käydyssä keskustelussa hätäisimmät olivat epäilleet väkivaltaisen aktiivismin aallon vyöryvän ulkomailta Suomeen, vaikka niin ei ollut tapahtunut edellisilläkään kerroilla, kun joku oli heittänyt poliisia pulloilla (esim. samankaltainen yhteenotto Tampereen Mustavihreillä päivillä 1998 jäi täysin irralliseksi tapahtumaksi) (Ks. Ylä-Anttila & Luhtakallio 2006). Ilmapiiriä tämä puhe kuitenkin onnistui kiristämään.

Poliisin mediastrategia pyrki tekemään suuren operaation ennalta hyväksyttäväksi kansalaisten silmissä. Niinpä poliisi otti aloitteen käsiinsä mediakeskustelussa ja käytti hyväkseen sitä, että tiedotusvälineet raportoivat hanakasti todellisista tai kuvitelluista turvallisuusuhkista tärkeän huippukokouksen alla. Poliisi ilmoitti toimittajille useaan kertaan edeltävän viikon aikana, että tuleva mielenosoitus olisi suuri turvallisuusriski. Mediat toistelivat tietoa uskollisesti ja saapuivat tietenkin mielenosoituspäivänä paikalle sankoin joukoin. Pitkälti poliisin aikaan saama ennakkomainonta houkutteli paikalle myös suuren yleisön.

Kun poliisi sitten saartoi suunnitelmansa mukaan mielenosoituksen suurella miesylivoimalla, oli mediaspektaakkeli valmis. Yleisradion iltauutisiin raportoiva toimittaja ilmoitti että kyseessä on ”suurmielenosoitus” vaikka poliisin motissa Kiasmalla oli vain muutama kymmenen mielenosoit-

tajaa ja ehkä sata sivullista. Vaikka mielenosoittajista yksikään ei saanut aikaan mitään poliisirivejä päin ryntäilemistä ja pullojen heittelyä kummempaa, poliisin toiminta mielenosoituspaikalla ja sitä ennen synnytti mediatapahtuman.

Operaation massiivisuus, kiinniotettujen suuri määrä sekä useiden toimittajien jääminen Kiasman saartorenkkaan sisään käänsi mediaspektaakkelin, jonka luomisessa poliisi oli keskeisessä osassa, lopulta sitä itseään vastaan. Keskustelu keskittyi siihen, olivatko poliisin toimet ylimitoitettuja ja missä määrin kansalaisoikeuksia loukattiin kiinniotossa ja muissa mielenosoituksen estämiseen liittyvissä toimenpiteissä.

Suomessa on aina luotettu poliisiin, ja luotetaan edelleen. Vuonna 2002 tehdyn kyselytutkimuksen mukaan (Borg 2004) suomalaiset luottavat poliisiin enemmän kuin mihinkään muuhun yhteiskunnan instituutioon: oikeusjärjestelmä, YK, eduskunta ja poliitikot jäävät luottamuksessa sen taakse. Mediayhteiskunnassa poliisia kohtaan tunnetun luottamuksen pysyminen korkeana ei enää ole itsestään selvää. Se vaatii sekä nykyistä parempaa – ja tilanteen mukaan joustavaa – toimenpiteiden mitoituksen harkintaa että parempia mediastrategioita.

Viitteet

¹ Smash ASEM! – usein kysytyt kysymykset (<http://takku.rbgi.net/article.php/2006914194815735>).

Lähteet

- Borg, Sami (2004) Kansalaisena Suomessa. Kansalaisvaikuttaminen Pohjoismaissa ja European Social Survey 2002. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Castells, Manuel (2007) Yksilöiden joukkotiedotus. *Le Monde Diplomatique* Suomi 1/2007 (tullossa).
- Manin, Bernard (1995) *Principes du gouvernement représentatif*. Paris : Calmann-Lévy.
- Rosanvallon, Pierre (1998) *Le Peuple Introuvable. Histoire de la représentation démocratique en France*. Paris : Gallimard.
- Ylä-Anttila, Tuomas & Luhtakallio, Eeva (2006) Kansalaisaktivismia ei pidä rajoittaa kepein perustein. *Vieraskynä*, Helsingin Sanomat 11.5.2006, Vieraskynä.

EIKÄ LAKIMIESTÄKÄÄN PÄÄSTETTY PAIKALLE...

Ville Hoikkala

Tapahtumat 9.–11.9.2006

Olen toiminut lakimiesyrittäjänä nyt kaksi ja puoli vuotta, ja asiakaskuntaani on jatkuvasti kuulunut monenlaisia aktivisteja. Mielenosoituksiin liittyviä oikeudellisia ongelmatilanteita olen selvittänyt ennenkin.

Niinpä osasin varautua vilkkaaseen viikonloppuun, kun luin muistaakseni Iltalehden verkkosivuilta, että ASEM-kokouksen aikana järjestetään suuri mielenosoitus, jonka järjestäjät lupailivat sekasortoa Helsingin kaduille. Soittelin joillekin asiakkailleni ja tuttavilleni, lupasin pitää puhelimeni auki lauantai-iltana ja sanoin, että numeroani saa levittää eteenpäin.

Asiakaskuntaani kuuluu paitsi niitä, joita anarkisteiksi kutsutaan, myös rikollisia ja muita sellaisia henkilöitä, joiden tekemiset saattavat kiinnostaa poliisia. Tästä johtuen periaatteeni on, etten koskaan kysy etukäteen kenenkään asiakkaani aikomuksia. Haluan, ettei kukaan heistä missään tilanteessa epäile minua poliisin urkkijaksi tai soluttautujaksi, ja siksi pidän huolen, etten kysy enkä edes tiedä mitään sellaista, mitä asiakas ei ilmeisesti haluaisi poliisin tietävän.

Lauantai-ilta sitten koitti. Vietin alkuiltaa ystäväperheeni lapsen syntymäpäivillä Vantaalla, ja puhelin oli auki. Kellon lähestyessä yhdeksää alkoi tekstiviestejä ja puheluita tulla sellaista tahtia, että totesin työpäivän alkaneen.

Kävi selville, että mielenosoittajien organisaatio oli toiminut erinomaisesti. Mielenosoittajille oli annettu päivystyspuhelimien numero, jonne raportoitiin pidätyksistä ja muista välikohtauksista mielenosoituksessa. Päivystäjät soittivat edelleen minulle ja ilmoittivat pidätettyjen nimiä. Samalla kyseltiin, mitä laki sanoo eri tilanteista, joita mielenosoituksen yhteydessä oli tapahtunut.

Nousin lähijunaan ja menin Helsingin keskustaan. Tarkoitukseni oli saada yleiskuva tilanteesta, koska ymmärsin, että pidätettyjä on kymmeniä. Siinä vaiheessa poliisit olivat saartaneet Kiasman aukion, ja sieltä valui ihmisiä ulos. Kyselin vastaantulijoilta, mitä he olivat nähneet saarretulla alueella. Monet olivat järkyttyneitä poliisin aggressiivisista otteista. Eräskin seurue kertoi nuoresta naisesta, joka huomasi maassa tyhjän pullon ja antoi sen poliisille, jotta kukaan ei loukkaantuisi. Poliisi oli ottanut tuon naisen kiinni ja vienyt poliisibussiin.

Tiesin jo tuossa vaiheessa muutaman pidätetyn nimet. Mellakkapoliiseja oli syömässä välipalaa Elielinaukiolla, ja käännysin heidän puoleensa. Ilmoitin olevani lakimies ja kysyin, kuka johtaa operaatiota ja mikä on hänen numeronsa. Sain selville, että johdossa on rikosylitarkastaja Jouko Salo.

Jatkoin illanistumista eräessä baarissa, jossa saatoin pöydän ääressä kirjata muistiin saamiani tietoja. Puolenyön aikoihin minulla oli yhteensä 26 kiinniotetun nimet paperilla. Arvelin, että operaatio on ohi, ja etenin toimistolleni Pukinmäkeen. Laadin valmiin faksi-pohjan, johon kirjoitin seuraavaa:

Arvoisa X.X.

Ystäväsi ovat kertoneet, että sinut on kiinniotettu, ja he ovat pyytäneet minua toimimaan avustajana kuulustelussa. Se ei ole kuitenkaan mahdollista, ellei itse pyydä minua avustajaksesi. Ole hyvä ja laita rasti ruutuun valintasi mukaan.

- Kyllä, haluan lakimiehekseni Ville Hoikkalan
- Ei, en halua lakimiehekseni Ville Hoikkalaa

Faksasin siis jokaisen tuntemani pidätetyn nimellä varustetun faksin poliisille ja soitin vielä päivystykseen varmistakseni, että ne menivät perille. Tämän jälkeen lähdin kotiin Keravalle nukkumaan.

Poliisit olivat yöllä kertoneet, että aamuyhdeksältä vaihtuu työvuoro, joten laitoin herätyskellon niihin aikoihin soimaan. Soitin ensi työkseni poliisille, josta ilmoitettiin, että faksit olivat tulleet perille. Sovimme, että menen Pasilan poliisitalon lähistölle, jotta minua ei tarvitsisi odotella, jos joku haluaa minut avustajakseen.

Menin junalla Pasilaan. Kävin sisällä poliisitalossa, jossa rikosylikomisario Kari Tolvanen tuli ala-aulaan ja vaihtoi kanssani pari sanaa. Tunnumme toisemme vapun 2006 tapahtumien tutkinnan ajalta, ja tuolloin yhteistyömme oli sujunut eriävistä mielipiteistämme huolimatta tyylikkäästi.

Istuskelin poliisitaloa vastapäätä olevilla kallioilla. Paikalle tuli nuoria pitämään vastaanottokomiteaa vapautuville pidätetyille. Heillä oli tarjolla juotavaa ja juttuseuraa. Alueella pyöri vähän väliä eri tiedotusvälineiden toimittajia. Oli aurinkoinen päivä, ja tunnelma oli odottava.

Kello yhden aikoihin ensimmäiset kiinniotetut vapautettiin. Vapautettujen joukossa oli nuori mies, joka oli eräs niistä 26 kiinniotetusta, joille olin lähettänyt faksin. Mies oli minulle entuudestaan tuntematon, joten esittäydin ja kysyin, oliko hän saanut faksini. Vastaus oli kielteinen.

Olin hieman närkästynyt. Soitin Kari Tolvaselle ja kysyin kohteliaasti, eikö fakseja ollutkaan toimitettu epäillyille. Tolvanen ilmoitti, että ei ole, ja jos joku minua sattuu pyytämään avustajakseen, hän tulee tutkinnanjohtajan asemassa esitutkintalain 45. pykälän 2. momentin nojalla kieltämään minua avustamasta ketään, koska hän epäilee minua avunannosta mellakkaan. Sanoin, etten ole tehnyt asiassa mitään rikollista ja haluan tulla heti sisälle poliisitaloon selvittämään omat asiani. Tolvanen vastasi, ettei minun kuulustelemiseeni ole aikaa, kun talo on täynnä kiinniotettuja.

Olin osannut arvata, että jotain tällaista voisi tapahtua. Kerroin läsnä olleille nuorille, mitä on tapahtunut ja lähdin kotiin päin.

Maanantaina 11.9. Tolvanen soitti ja kertoi, että jotkut kiinniotetut olivat toivoneet minua avustajakseen, ja heille on annettu kirjallinen päätös, josta käy ilmi, etten minä voi toimia avustajana. Tolvanen faksasi päätöksen minulle. Haluan antaa Tolvaselle tunnustusta siitä, että hän tuossa asiassa toimi avoimesti.

Kirjoitan tätä noin kaksi kuukautta tapahtumasarjan jälkeen. Vieläkään poliisi ei ole ottanut minuun yhteyttä, enkä tiedä, mitä poliisi luulee minun tehneen.

Arviointia

Olen kaksi ja puoli vuotta kestäneen lakimiesurani aikana avustanut kymmenissä esitutkintakuulusteluissa. Kuulustelussa ei ole tarkoitus puolustaa asiakasta samalla tavalla kuin oikeudessa, vaan avustaja päästää suustaan vain kysymyslauseita. Avustajan on etsittävä asiasta epäillyn kannalta edullisia näkökohtia ja muotoiltava havaintonsa kysymyksiksi. Poliisi ei varsinaisesti ole edes epäillyn vastapuolen asemassa, vaan poliisin tehtävänä on selvittää asia. Aktiivisesti ja asiaan paneutuen toimiva avustaja voi näin helpottaa myös poliisin työtä.

Juridista merkitystä suurempi on kuitenkin avustajan psyykkinen merkitys. Putkassa istuminen on kenelle tahansa henkisesti rankkaa, ja odottelu turruttaa aivotoimintaa. Pidätysaikana monille terveillekin ihmisille voi kehittyä psykoottisia oireita. Avustaja jo pelkällä läsnäolollaan viestittää epäillylle, ettei hän ole yksin: hänestä huolehditaan ja hänen oikeuksiaan valvotaan. Avustaja on tärkeä myös pidätetyn omaisten kannalta, koska he ovat usein huolissaan pidätetyn voinnista, ja avustaja voi näin toimia viestinviäjänä myös siihen suuntaan. Jos pidätetyllä on siviilissä asioita hoidettavana

tai putkassa olemiseen liittyviä erityisiä tarpeita esimerkiksi terveydellisistä syistä, avustaja voi myös valvoa, että asiat sujuvat joka suhteessa niin kuin pitääkin.

Näin ollen ihmettelen, miksi poliisi näin heikoin perustein eväsi epäillyiltä ja samalla itseltäänkin oikeuden avustajan käyttöön kuulusteluissa. Sunnuntaipäivänä kun lakimiehiä voi olla vaikea saada paikalle.

Koska kysymys omasta syyllisyydestäni mellakan avunantoon on vielä esitutkinnassa, tyydyn tältä osin toteamaan, että en ole mielestäni tehnyt mitään, joka olisi edistänyt koko Smash ASEM -mielenosoituksen järjestämistä, vaan olen osallistunut ainoastaan jälkiselvittelyihin. Odotan kuulustelua kihelmöivällä jännityksellä.

KANSALAISTARKKAILU VOISI OLLA METODI

Tommi Hoikkala

Suomessa puhutaan nuorisopoliittisesti relevantista nuorisotutkimuksesta. Se erottuu tavanomaisesta akateemisesta nuorisotutkimuksesta keskittymällä teemoihin, joihin liittyvät tutkimustulokset ja niiden raportoinnin tapa resonoivat kansalaiskeskustelun suuntaan, mutta myös poliittisen päätöksenteon, hallinnon ja kansalaistoiminnan toimijoiden tiedontarpeiden kanssa. Horisontaalisen nuorisopoliittikan yhteydessä tämä tarkoittaa ennen muuta nuorten elinoloja, mutta myös herkkyyttä kansalaistoiminnan ajankohtaisille teemoille. Suomessa tällainen tutkimus on organisoitu Nuorisotutkimusseura ry:n yhteydessä toimivan Nuorisotutkimusverkoston kautta.

Kytös kansalaistoiminnan ja nuorisoliikkeiden teemoihin tulee ilmi Nuorisotutkimusverkoston viime vuosina julkaisemista nettijulkaisuista ja muistioista (ks. www.nuorisotutkimusseura.fi). Näin johdatellen voin muotoilla, että *Suomalaisen nuorisotyön ja kansalaistoiminnan identiteetit* -tutkimushanke (2005–2006) toimii taustana sille, että Nuorisotutkimusverkosto oli yksi toimijoista Smash ASEM:n synnyttämässä keskustelussa. Vai onko osuvampaa muotoilla, että tämä on tausta sille, että ainakin kaksi Nuorisotutkimusverkoston tutkijaa osallistui Smash ASEM:n käynnistämään hässäkään. Smash ASEM ei tietenkään tyhjene nuorisoteemaksi. Villasen Sampo oli jossain ryhmämme sähköpostittelussa huolissaan tästä (nuorisokysymyksen korostumisesta). Eetu Viren puolestaan kommentoi keväistä Makasiini-kiemuraa: sosiologit tulevat paikalle ja selittävät asiat pois redusoidulla liikehdinnän nuorisoilmiöksi. Enpä tiedä, mutta siitä olen varma, että kuva jää torsoksi, jos nuorisokysymys pannaan tässä yhteydessä sivuun.

Käsillä oleva teksti on luonteeltaan pieni jälkikirjoitus kovin rivakasta prosessista. Monia prosessin kehityskulkuja, ilmiöitä ja teemoja kommentoin pitkin matkaa Kommentti.fi-sivuston blogissani. Väittäisin, että ensimmäisestä kirjoituksestani (elokuun lopussa) lähtien olen ollut kaikissa niissä Smash ASEM:iin liittyvien teemojen äärellä. Muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Smash ASEM -tapahtumaketju toimi alustana omien kannanottojeni ilmaisemiseen. Tulin esittäneeksi näkemyksiä, teesejä sekä pohdintoja, jotka liittyivät hallintotapaan (onko kehkeytynyt uusi poliisistrategia?), mediapolitiikkaan, nuorten poliittiseen tilaan tai vaikka aktiiviseen kansalaisuuteen. Valtavaa debattia lastuistani ei syntynyt, mutta kokonaisuudessaan amebamaisella Kansalaistarkkailijat-ryhmällä oli vaikutuksensa.

Itse toimin tapahtumaketjussa kansalaisena, joka ammatillisen taustansa vuoksi sai jonkinlaisen roolin myös yleisemmässä mediapelissä. Että heiluvin tuolla kentällä, liittyä myös siihen, että olen ollut *Kansalaisyhteiskunta 2006*-toimikunnan jäsen. Sen konteksti on hallituksen kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma. Olen edelleen sitä mieltä, että on erittäin hyvä kysyä, mikä on demokratian tila ja miten nuoret liittyvät demokratiaan.

Kirjoitin juuri ”sai jonkinlaisen roolin mediapelissä”. Jotkut arvelevat, että kansalaistarkkailijat ottivat tietoisesti roolin jopa jonkinlaisena leniniläisenä iskunyrkkinä. Matti Apunen on Aamulehden päätoimittaja. Juha Suoranta luonnehtii Apusta Kommentti.fi-sivustolla näin:

Päätoimittaja Apunen on tunnettu porvarikekku, joka osaa oikeiston objektiivisen (r)etoriikan; syyttää halveksimaan ’uuskommareita’ ja muita älypäitä milloin änkyröimisestä, milloin salaliittoteorioista ja puhuu sitten anarkistien mediajuonista. Tämä on Apusta tyypillisimmillään, mutta saattaa osua osin oikeaan. Ja mitä vikaa siinä on, jos käyttää hyväkseen poliisin väkivaltakoneiston tapaa provosoitua. (<http://www.komentti.fi>, 21.9.2006.)

Matti Apunen kirjoitti *Aamulehden* kolumnissaan 16.9.2006:

Mellakan ”todellista” olemusta kommentoi tuoreeltaan itse itsensä asettanut tarkkailijaryhmä, joka lehtitietojen mukaan koostui ”kansalaistoimijoista” ja aktivismiin myötämielisesti suhtautuvista tutkijoista. Näitä olivat mm. prekariaattia pohtineet nuorisotutkijat Mikko Salasuo, Tommi Hoikkala ja Thomas Wallgren. Tarkkailijaryhmä sai runsaasti julkisuutta. Juuri kukaan ei välittänyt kysyä, millä valtuutuksella ”tarkkailijat” toimivat tai mitä mahtaa tarkoittaa ”kansalaistoimija”. Jälleen piste aktivisteille.

Valtuutus? Ällistytävä kysymys. Olisi pitänyt ehtiä vastata Apuselle, että perustuslain turvaamat kansalaisoikeudet koskevat myös tutkijoita, vaikka he päättävätkin jalkautua tsekkailemaan mielenosoituksia kaupunkitilassa: demonstraatiota, jonka tuloa siivitti laajuudessaan hämmästyttävä mediarummutus. Se, että kannanottojamme pääsi mediaan, palautuu siihen, että tiedotusjulkisuuden portinvartijat arvioivat, että porukkamme moniäänisillä jäsenillä oli tarjota nohevia tulkintoja tilanteesta ja tapahtuneesta. Entä suhde aktivisteihin Smash ASEM:ssa? Voin puhua vain omasta puolestani. Ja tässä joudun toistamaan jo syyskuussa blogissani sanottua. Anarkistien globalisaatioanalyysissä on elementtejä, joita pidän perusteltuina. ASEM-kokouksia pidän transnationaaleina foorumeina, joissa periaatteessa voidaan tehdä fiksua sopimuksia. Väkivallan käyttöä demonstraatioissa en hyväksy. Suhtaudun myönteisesti siihen, että väki tai kansalaiset reagoivat ja osoittavat mieltään.

Mutta militanttius ja leniniläinen organiseeraus oli kaukana toimistamme. Itse piirityksen aikana saartorenkiaan sisällä olin lähinnä hölmistynyt. Ensiksi ihmettelin missä ”kaikki” muut olivat. Thomas Wallgren oli sentään pistänyt meilejä isolle joukolle akateemisia kollegoita. Odotin erityisesti kahta kriittisen äänen professoria, mutta ehkä he olivat vihkiytyneet arkensa riitteihin kotonaan tai kesämökeillään. Itsekin haikailin (muka) feidattuja rapukestejä. Sitä paitsi siellä oli tylsää. Salasuon Mikkokin oli ulkopuolella tultuaan myöhään esitelmämatkaltaan Mikkelistä. Juttelin tuttujen toimittajien kanssa, joiden kanssa olin viimeksi ollut yhteyksissä Prekaariruoskamme tiimoilta. Atmosfääri oli outo. Vaikka kirjoitin blogissani, että ei pelottanut, tosiasiaa pelkäsin ajoittain poliisin massiivista kilpikolonaa. En ottanut aktiivisesti kontaktia anarkisteihin, en edes tiedustellut haastattelujen mahdollisuutta. Ville Komsu toimi tässä suhteessa renkaan sisällä paljon neuvokkaammin. Palelin. Lähdin nostelemaan Kiasman edestä klo 19.40. Pääsin vaivatta poliisin piiritysrenkaan lävitse, henkilöisyyttäni ei kysytty, mistään suoranaamisesta kuvauksesta puhumattakaan. Sorry Apunen, olin valovuosien päässä leniniläisestä militantista. Korkeintaan kyse oli pehmeää pehmeämmästä kenttähavainnoinnista, aikalaisuuden aistimisesta. Ja huom.: tarkkailin myös ristiriitaisten intressien ajamaa mediaa, joka on tällaisissa spektaakkeleissa mitä keskeisin generaattori, todellisuuden varsinainen demiurgi, Marxia lainatakseni. Mutta ei homma tyhjene Guy Debordin *Spektaakkelin yhteiskuntaa* (2005) lukemalla.

Siinä nuorisotutkimuksen positiossa, jossa toimin, voisi olla luontevaa puhua jopa tutkimusinterventiosta. Tutkijat asettuisivat tietoisesti, hyvin organisoidusti ja systemaattisesti kunkin tilanteen aktualisoimaan toimijakenttään. Tehtävänään heillä olisi kerätä aineistoa kentän toimijoiden tavoitteista, teoista ja tulkinnoista sekä niiden tiivistäminen, kirkastaminen ja syöttäminen takaisin toimijoille itselleen. Voisiko tätä kutsua eräänlaiseksi reflektiiviseksi kääntämiseksi (*translation*)? Tämän kääntämisen tuloksena kaikkien toimijoiden tietoisuus tilanteen dynamiikoista kohenisi. Tutkijoiden roolitus voisi tietysti vaihdella kriittisestä neuvojasta, sympaattisesta voimistajasta, tuomarimaisesta kontrolloijasta aina neutraalisti operoivaan lääkäriin. Voi tutkija varaskin olla, kuten Pekka Sulkunen Tourainen interventio-ohjelmaa soveltaessaan on muotoillut (Sulkunen 1991, 419–420). Edellytys tällaisen interventiomyllyn käynnistymiselle on asiasta sopiminen, siis tilanteen eri osapuolten kanssa. Smash ASEM:ssa tällaista sopimista ei käsittäkseni edes yritetty luoda eri toimijoiden suuntaan. Selvästi jonkinlaista kokoavaa funktiota yritimme: järjestimme keskustelutilaisuuden poliisien toimien kovenemisesta ja strategiamuutoksesta. Sisäministeri Kari Rajamäki ja poliisin ylin johto kieltäytyivät

osallistumasta, vaikka annoimme heidän määrätä ajankohdan. Seikka joka korpeaa minua vieläkin. Haastoin asiasta myös *Helsingin Sanomien* pienessä yleisönosaston kirjoituksessani. Ei minkään valtakunnan kommenttia irronnut siitä teemasta. Suoranta ehkä sanoisi, että oli erittäin naiivia edes odottaa dialogia valtion väkivaltamonopolin edushenkilöiden kanssa. Supoa ei voi valvoa. Myös sen opin, että poliisin strategian muutoksista ei kannata poliittiselta eliitiltä kysyä mitään.

Selvää on kuitenkin, että kansalaistarkkailu voisi olla systemaattisesti läpivietynä mainio tutkimusmetodi nuorisopoliittisesti sensitiivisen nuorisotutkimuksen pontevassa käytössä.

Matti Apunen mainitsee kolumninsa lopussa, että olen kehottanut Leniniä lainaten aktivisteja valtaamaan keskisuuren puolueen. Apunen on taas väärässä. En nimenomaisesti ajatellut Leniniä, vaan varastin ajatuksen Paakkunaisen Karilta, joka toukokuussa eläkeläiskanava Ylen aikaisessa kommentoi nuorten poliittisuutta ja aisti etsivää liikettä jossain horisontissa. Olen edelleen samaa mieltä kaikkien aikojen sukupolvipolitiikan nimissä: vallatkaa jo vähintään keskisuuri puolue.

Lähteet

Sulkunen, Pekka (1991) Agentti, varas, sissi ja kriitikko. *Agent, Thief, Guerrilla and Critic*. English Summary. *Alkoholipolitiikka*, 56 (6), 419–420.

Debord, Guy (2005) *Spektaakkelin yhteiskunta*. Helsinki: Summa.

SMASH ASEM -MIELENOSOITUKSEN UUTISOINTI HELSINGIN SANOMISSA

Suvi Ervamaa

Joukkotiedotuksen merkitys poliittisissa prosesseissa on huomattava: julkisuus on ideoiden, aloitteiden, keskustelun ja mielipiteenmuodostuksen foorumi. Tämä koskee myös kansalaisyhteiskunnasta nousevia poliittisen mobilisaation muotoja. Mielenosoitukset ja muut julkiset mielenilmaukset saavat todellisen sisältönsä vasta, kun tulkinnat niistä leviävät median välityksellä suuren yleisön tietoisuuteen.

Seuraavassa tarkastelen, miten *Helsingin Sanomat* esitti Helsingissä lauantaina 9.9.2006 järjestetyn Smash ASEM -mielenosoituksen käänneet ja jälkipyykin. Huomio on erityisesti kolmessa teemassa:

1. Millaisia toimijoita HS:n artikkelien muodostamassa tekstikokonaisuudessa esiintyy? Keille heistä media antaa ”äänen” so. mahdollisuuden kommentoida tilannetta?
2. Miten mielipide-kategorian kirjoituksissa suhtaudutaan
 - a) poliisin toimintaan mielenosoituksen yhteydessä?
 - b) itse mielenosoitukseen?
- 3) Millaisia eri näkökulmia edustavia argumentteja Smash ASEM -uutisoinnissa tuodaan esille? Tutkimuksen aineistona ovat HS:ssa ajanjaksolla 9.9.–22.10.2006 julkaistut tapahtumaan liittyvät kirjoitukset, joita löytyi yhteensä 43 kappaletta¹. Artikkelit jakautuvat eri tyyppeihin seuraavasti:

Taulukko 1.

Artikkelityypit	Artikkeleiden määrä
Uutisartikkeli	17
Mielipidekirjoitus	9
Haastatteluartikkeli	4
Kolumni	3
Uutisanalyysi	2
Muut lehdet -osaston artikkeli	2
”Upotetut” haastatteluartikkelit	2
Internet-mielipideartikkeli	2
Pääkirjoitus	1
Kommenttiartikkeli	1
Yhteensä	43

Toimijat ja heille uutisoinnissa annetut puheenvuorot

Smash ASEM -kertomus alkaa itse mielenosoitusta koskevalla uutisoinnilla, jossa pääosassa ovat ”sekasortoa” suunnittelevat anarkistit ja (varsinaisesta speaktaakkelista vastaavat) poliisit mellakkavarus-

teineen ja piiritysrenkaiseen. Kuitenkin jo muutama päivä mielenosoituksen jälkeen fokus muuttuu: päähenkilöitä eivät ole enää mielenosoittajat tai poliisit, vaan heidän toimiaan arvioivat ulkopuoliset, joista suurin osa on ammattipoliitikkoja tai oikeusviranomaisia. Tendenssi vahvistuu tilanteen edetessä (ks. Liite 1. Uutisartikkeleissa mainittujen toimijoiden esiintyminen aikajärjestyksessä).

Artikkeleissa esiintyy lisäksi kirjava joukko erilaisia marginaalisempia toimijoita, kuten katsojat (silminnäkiäjät, satunnaiset ohikulkijat, sivulliset), mielenosoittajien ”taustajoukot”, sisäministeri Kari Rajamäen vastaisen adressin allekirjoittajat, mielenosoittajien ja sivullisten vanhemmat, toimittajat, Viestinnän keskusliitto, kansalaiset (joiden mielipidettä tiedustellaan lehden kyselyssä) sekä tutkijat.

Keille mainituista toimijoista uutisointi antaa äänen, keiden toimintaa tyydyttään kuvaamaan etäältä? Huomionarvoista on, että mielenosoittajista omalla äänellään esiintyy vain yksi toimija, Kirsi Pihlaja -niminen yksityishenkilö². Uutisartikkeleissa on annettu ääni kolmelle poliisin saartorenkään sisäpuolelle joutuneelle, joista kahden kerrotaan olleen sivullisia, kolmannen statuksesta ei ole mainintaa. Kansalaisille ääni annetaan ensisijaisesti mielipidekirjoituksissa ja artikkeleihin upotetuissa erillisissä haastatteluissa. Myös saartorenkäseen joutuneet toimittajat saavat äänen kolumneissaan ja uutisanalyseissa. Kommentoimaan pääsevät myös poliisit, tutkijat ja erityisesti poliitikot. Viimeksi mainittujen osuus kaikista äänen saaneista toimijoista on selvästi suurin. (Ks. Liite 2. Toimijat ja heille annetut äänet uutis- ja haastatteluartikkeleissa.)

Yhteenvedona voidaan todeta, että *Helsingin Sanomat* antoi uutisoinnissaan äänen useille toisistaan eroaville näkökulmille ja toimijoille. Tässä joukossa mielenosoittajia ei kuitenkaan juuri ollut. Toisaalta on otettava huomioon, että Smash ASEM:n järjestäjät ilmoittivat pian tapahtuman jälkeen julkaisemallaan ”Smash ASEM! Usein kysytyt kysymykset” -verkkosivullaan päättäneensä, ”etemme tule järjestämään tiedotustilaisuutta eikä kukaan järjestäjistä tule esiintymään kasvoillaan julkisuuteen, nämä vastaukset ovat ensimmäinen ja viimeinen osanottomme tähän asti julkisuudessa käytyyn keskusteluun”³. Valtamediassa esiintymisen karttaminen oli siis mielenosoittajien oma ratkaisu.

Sen sijaan poliitikoiden ja viranomaisten lausuntoja siteerattiin runsaasti. Voitaneen pitää myönteisenä ilmiönä, että puoluepoliittinen kenttä maan korkeinta johtoa myöten katsoi asiakseen osallistua tilanteen arviointiin (sen sijaan että vuoropuhelu olisi käyty esimerkiksi vain toimittajien ja poliisien kesken).

HS:n julkaisema uutisointi ja keskustelu siis eteni tapahtumaraportoinnista kansalaisoikeuskeskusteluksi. Kiinan työläisten asemasta tai muista Smash ASEM -mielenosoituksen motiiveihin liittyvistä teemoista ei kuitenkaan missään vaiheessa virinnyt debattia.

Suhtautuminen Smash ASEM:iin ja poliisin toimintaan Helsingin Sanomissa julkaistuissa mielipidekirjoituksissa

Tarkastellulla ajanjaksolla *Helsingin Sanomat* julkaisi Mielipide-palstalla yhdeksän Smash ASEM:iin liittyvää kirjoitusta ja sekä Keskustelua verkossa -palstalla kaksi 15 eri kirjoittajan Internetissä esittämistä puheenvuoroista tehtyä koostetta. Näissä kirjoituksissa ovat muita kirjoitustyyppisiä selkeämmin havaittavissa kirjoittajien tapahtumia koskevat arvotukset.

Mielipideosaston kirjoittajien suhtautuminen poliisin toimintaan jakautui positiivinen–negatiivinen-akselilla kutakuinkin tasaisesti. Sen sijaan suhtautuminen itse mielenosoitukseen oli pääosin negatiivista tai arvotukseltaan epäselvää. Yksikään kirjoittajista ei ollut itse osallistunut mielenosoitukseen, vaikka yksi heistä olikin joutunut sivullisena poliisin saartorenkäseen ja kaksi oli ollut paikalla sivullisena katsojana.

Taulukko 2. Mielipideartikkeleiden kirjoittajien suhtautuminen poliisiin toimintaan, Smash ASEM:iin sekä suhde mielenosoitukseen

Mielipide-artikkeli	Suhtautuminen poliisiin toimintaan	Suhtautuminen Smash ASEM:iin	Suhde mielenosoitukseen
a	epäselvä	epäselvä	epäselvä
b	positiivinen	negatiivinen	ei paikalla
c	negatiivinen	epäselvä	sivullinen saartorenkassa
d	positiivinen	negatiivinen	sivullinen katsoja
e	positiivinen	negatiivinen	ei paikalla
f	epäselvä	epäselvä	epäselvä
g	negatiivinen	positiivinen	epäselvä
h	epäselvä	negatiivinen	epäselvä
i	negatiivinen	epäselvä	sivullinen katsoja
	<i>Negatiivinen 3/9</i> <i>Positiivinen 3/9</i> <i>Epäselvä 3/9</i>	<i>Negatiivinen 4/9</i> <i>Positiivinen 1/9</i> <i>Epäselvä 4/9</i>	<i>Ei paikalla 2/9</i> <i>Sivullinen katsoja 2/9</i> <i>Epäselvä 4/9</i> <i>Sivullinen saartorenkassa 1/9</i>

Myös Keskustelua verkossa -palstalla esitetyt poliisiin toimintaa arvioivat kommentit jakautuivat melko tasaisesti. Sen sijaan suhtautuminen itse mielenosoitukseen oli pääosin negatiivista. Yhdestäkään kirjoituksesta ei käynyt ilmi, oliko kirjoittaja ollut itse paikalla ja missä roolissa.

Taulukko 3. Internet-mielipiteiden kirjoittajien (15 eri henkilöiden kannanottoa kahdessa HS:n koosteessa) suhtautuminen poliisiin toimintaan, Smash ASEM:iin sekä suhde mielenosoitukseen

Internet-mielipide	Suhtautuminen poliisiin toimintaan	Suhtautuminen Smash ASEM:iin	Suhde mielenosoitukseen
a	epäselvä	epäselvä	epäselvä
b	positiivinen	epäselvä	epäselvä
c	positiivinen	negatiivinen	epäselvä
d	positiivinen	epäselvä	epäselvä
e	epäselvä	epäselvä	epäselvä
f	epäselvä	epäselvä	epäselvä
g	epäselvä	negatiivinen	epäselvä
h	negatiivinen	epäselvä	epäselvä
i	positiivinen	negatiivinen	epäselvä
j	negatiivinen	epäselvä	epäselvä
k	positiivinen	negatiivinen	epäselvä
l	epäselvä	negatiivinen	epäselvä
m	negatiivinen	epäselvä	epäselvä
n	epäselvä	negatiivinen	epäselvä
o	epäselvä	negatiivinen	epäselvä
<i>Negatiivinen</i>	3	7	0
<i>Positiivinen</i>	5	0	0
<i>Epäselvä</i>	7	8	15
<i>Yhteensä</i>	15	15	15

Argumentaatio

HS:n sivuilla käyty Smash ASEM -keskustelu keskittyy ennen muuta kysymykseen poliisin toimien oikeutuksesta. Tulisiko poliisin turvata ensin sananvapaus vai omaisuuden suoja? Olisiko voimakeinoihin pitänyt ryhtyä vasta siinä vaiheessa, kun jotakin laitonta on tapahtunut vai jo ennaltaehkäisevästi? Rikkoiko poliisin toiminta perustuslain turvaamia kansalaisoikeuksia? Entä missä kulkee mielipiteenilmaisun ja mellakoinnin välinen raja? Esittelen seuraavassa lyhyesti joitakin HS:ssa käydyn keskustelun pääuomia.

Lehti otti kantaa poliisin toimintatapoihin 12.9.2006 julkaistussa pääkirjoituksessa, jonka mukaan poliisi meni varotoimissaan liian pitkälle: valokuvaus ja henkilötietojen kerääminen sivullisilta tarkkailijoilta oli pääkirjoituksen mukaan selvä ylilyönti, ja tästä syystä ulkopuolisen tahon tekemä selvitys poliisin toimista on tarpeen.

Paljon laineita nostatti HS:n 13.9. raporttoima sisäministeri Kari Rajamäen lausunto, jossa poliisin toimia keuhuttiin ”perustelluiksi, onnistuneiksi ja ennakkosuunnitelmien mukaisiksi”. Näkemykseen yhtyi samassa artikkelissa haastateltu pääministeri Matti Vanhanen, jonka mukaan ”ei ole syytä arvostella poliisin toimintaa. Mielenosoittajilla oli metallisia tankoja, pamppuja ja kettinkejä. Eivät he selvästikään olleet mihinkään opintokerhoon menossa vaan aikomuksensa mukaan aiheuttamaan sekasortoa”. Toimittajan kysymykseen, olisiko poliisin pitänyt puuttua tilanteeseen vasta mahdollisen sekasorron ilmenemisen jälkeen, Vanhanen totesi, että ”avoimeen demokratiaan kuuluu, että poliisin toiminta tutkitaan jälkikäteen”.

Samana päivänä lehden mielipidesivulla julkaistiin helsinkiläisen filosofian tohtori, yhteiskuntatieteiden lisensiaatti Annikka Suonisen kirjoitus, jossa poliisin toimintatapaa verrattiin George W. Bushin niin kutsutun terrorismin vastaisessa sodassa harjoittamaan ”ennaltaehkäisevään” politiikkaan. Suoninen ilmaisi huolensa siitä, että ”Suomessa kansalaisten perustuslaillisia oikeuksia voidaan rajoittaa pelkkien epäilyjen ja mahdollisten uhkien perusteella”.

16.9.2006 HS raportoi kansanedustaja Osmo Soininvaaran (vihr) vaatineen sisäministeri Rajamäkeä esittämään anteeksipyyntönsä *Suomen Kuvalehdelle* sen johdosta, että mielenosoituspaikalla työtään tehnyt SK:n toimittaja joutui poliisin kiinni ottamaksi ja viettämään 15 tuntia putkassa. Pian (17.9.2006) mediakeskusteluun liittyi myös Vihreiden johto, joka syytti poliisia ja sisäministeri Rajamäkeä rajuista ylilyönneistä. Eduskuntaryhmän puheenjohtaja Heidi Hautala kritisoi poliisia ”pelon ja väkivallan lisäämisestä”, ”uhkailusta” ja ”kansalaisvapauksien rajoittamisesta”. Vielä kärkevämmin poliisin toimia ja sisäministeriä arvosteli puolueen varapuheenjohtaja Janne Länsipuro, jonka mukaan kyse oli ”mielipiteen ja kokoontumisvapauden törkeästä loukkauksesta, tietosuojan loukkauksesta ja militarisoinnista”.

Tapahtumia kommentoi Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan dekaani Jukka Kekkonen (16.9.2006), joka oli valmis antamaan tukensa poliisin mahdollisia vahinkoja ennalta ehkäisevälle strategialle. Toisaalta Kekkonen myös totesi, että ”voi kysyä, kuinka pitkälle sillä linjalla voidaan mennä. On herkkä paikka puuttua kansalaisten oikeuksiin, kun mitään rikollista ei ole vielä tapahtunut”. Dosentti Tommi Hoikkala (17.9.2006) yhtyi näkemykseen, jonka mukaan mielenosoitusta olisi pitänyt ryhtyä rajoittamaan vasta siinä vaiheessa, jos jotakin lainvastaista olisi alkanut tapahtua.

HS raportoi (23.9.2006) Eduskunnan oikeusasiamiehen saaneen 53 poliisin toimintaan liittyvää kantelua. Määrä arvioitiin ennätyskelliseksi. Samassa artikkelissa kerrottiin myös Viestinnän keskusliiton sisäministeri Rajamäelle toimittamasta kirjelmästä, jossa kritisoitiin *Suomen Kuvalehden* toimittajan pidätystä. Joukkoviestimiä edustava liitto piti kysymystä periaatteellisesti merkittävänä ja vaati tapauksen selvittämistä sekä selkeiden säännösten laatimista toimittajien työn turvaamisesta kuvatun kaltaisissa tilanteissa.

Helsingin poliisipäällikkö Jukka Riikonen puolusti poliisin toimia HS:n sivuilla (22.10.2006).

Riikosen mukaan poliisi oli tehnyt voitavansa ja koki tästä syystä arvostelun kohtuuttomana: ”Jos siis toivotaan, että puutumme mellakointiin vasta sen jälkeen kun vahinkoja jo on, se on kirjattava selkeästi poliisin virkavelvollisuuksiin. Muuten emme voi jäädä sivustaseuraajiksi.”

Yhteenvedona voidaan todeta, että *Helsingin Sanomien* keskustelussa muodostui sekä poliisin toimia puolustava että niitä arvosteleva rintama. Ensin mainittua edustivat poliisi itse, sisäministeri Rajamäki, pääministeri Matti Vanhanen sekä osa kansalaisista. Poliisikriittiseen joukkoon puolestaan liittyivät HS (pääkirjoitus 12.9.2006), Viestinnän keskusliitto, Vihreät ja Vasemmistoliitto, tutkijat ja osa kansalaisista.

Tämän artikkelin kirjoitushetkellä (18.11.2006) sisäministeri ei ole pyytänyt anteeksi, eikä poliisin toimia koskevaa selvitystä ole julkistettu.

Liitteet

1. Uutisartikkeleissa mainittujen toimijoiden esiintyminen aikajärjestyksessä
2. Toimijat ja heille annetut äänet uutis- ja haastatteluartikkeleissa
3. Aineistona käytetyt artikkelit aikajärjestyksessä

LIITE 1. UUTISARTIKKELEISSA MAINITTUJEN TOIMIJOIDEN ESIINTYMINEN AIKAJÄRJESTYKSESSÄ

toimija

anarkistit
mielenosoittajat
poliisit
anarkistit
sivullisia
mielenosoituksen taustajoukot
huutelijoita
katsojia
Sisäministeri Kari Rajamäki (sd)
Helsingin poliisijohto
eduskunnan lakivaliokunnan puheenjohtaja Tuija Brax (vihr)
vasemmistonuoret
vanhemmat
kaupunginvaltuutettu ja kansanedustajan avustaja Paavo Arhinmäki (vas)
kansanedustaja Ilkka Taipale (sd)
silminnäkijät
Helsingin poliisikomentaja Jukka Riikonen
viranomaiset
tietosuojavaltuutettu Reijo Aarnio
eduskunnan apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt
eduskunnan apulaisoikeuskansleri Jaakko Jonkka
Helsingin poliisin rikosylitarkastaja Jouko Salo
satunnaisia ohikulkijoita
sivullisia
sisäministeriön poliisiylijohtaja Markku Salminen
Suomen Kuvalehden valokuvaaja
Sisäministeri Kari Rajamäki (sd)
Pääministeri Matti Vanhanen
Poliisiylijohtaja Markku Salminen
suojelupoliisi
apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt
apulaisoikeuskansleri Jaakko Jonkan
vasemmistoliiton puoluehallitus
tietosuojavaltuutettu Reijo Aarnio
sisäministeri Kari Rajamäki
poliisiylijohtaja Markku Salminen
Sisäministeri Kari Rajamäki
Annika Lapintie (vas)
Petri Salo (kok)

toimijakategoria

mielenosoittajat
mielenosoittajat
poliisit
mielenosoittajat
mielenosoittajat

mielenosoittajat
katsojat
poliitikot
poliisi
poliitikot
poliitikot
vanhemmat
poliitikot
poliitikot
katsojat
poliisi

viranomaiset
viranomaiset
viranomaiset
poliisi
katsojat
mielenosoittajat/katsojat
poliisi
toimittaja
poliitikot
poliitikot
poliisi
poliisi
viranomaiset
viranomaiset
poliitikot
viranomaiset
poliitikot
poliisi
poliitikot
poliitikot

Markku Rossi (kesk)
Jyrki Kasvi (vihr)
adressin allekirjoittajat
kansanedustaja Osmo Soinninvaara (vihr)
Suomen kuvalehden kuvaaja
Vihreän liiton johto
Sisäministeri Kari Rajamäki
Vihreiden eduskuntaryhmän puheenjohtaja Heidi Hautala
Vihreiden varapuheenjohtaja Janne Länsipuro
kansanedustaja Oras Tynkkynen
Kirsi Pihlaja (mielenosoittaja, Vasemmistonuorten jäsen)
oikeusasiamiehen kanslian tiedottaja Ilta Helkama
Viestinnän keskusliitto

poliitikot
poliitikot
adressin allekirjoittajat
poliitikot
toimittaja
poliitikot
poliitikot
poliitikot
poliitikot
poliitikot
poliitikot
mielenosoittaja
viranomainen
järjestö

LIITE 2. TOIMIJAT JA HEILLE ANNETUT ÄÄNET UUTIS- JA HAASTATTELUARTIKKELEISSA

Listaus on rajattu uutis- ja haastatteluartikkeleihin lähinnä tähän artikkeliin käytettävissä olleen ajan vähyyden takia. Toisaalta muissa artikkelikategorioissa ei ole yhtä ilmiselvästi toimijoita esillä.

X = toimija esiintyy omalla äänellä

Mielenosoittajat

- anarkisti
- mielenosoittajat
- sivulliset
- huutelijat
- X Kirsi Pihlaja
- kaupunginvaltuutettu Paavo Arhinmäki (vas)
- kansanedustaja Ilkka Taipale (sd)

Poliisit

- poliisit
- Helsingin poliisijohto
- X Helsingin poliisikomentaja Jukka Riikonen
- X Helsingin poliisin rikosylitarkastaja Jouko Salo
- X sisäministeriön poliisiylijohtaja Markku Salminen
- suojelupoliisi

Poliitikot

- X sisäministeri Kari Rajamäki (sd)
- X eduskunnan lakivaliokunnan puheenjohtaja Tuija Brax (vihr)
- X vasemmistonuoret
- kaupunginvaltuutettu Paavo Arhinmäki (vas)
- kansanedustaja Ilkka Taipale (sd)
- X pääministeri Matti Vanhanen (kesk)
- X vasemmistoliiton puoluehallitus
- X kansanedustaja Annika Lapintie (vas)
- X kansanedustaja Petri Salo (kok)
- X kansanedustaja Markku Rossi (kesk)
- X kansanedustaja Jyrki Kasvi (vihr)
- X kansanedustaja Osmo Soinninvaara (vihr)
- Vihreän liiton johto
- X vihreiden eduskuntaryhmän puheenjohtaja Heidi Hautala (vihr)
- X vihreiden varapuheenjohtaja Janne Länsipuro (vihr)
- X kansanedustaja Oras Tynkkynen (vihr)

Katsojat

- katsojat
- silminnäkijät

- satunnaiset ohikulkijat
- sivulliset

Oikeusviranomaiset

- viranomaiset
- X tietosuojavaltuutettu Reijo Aarnio
- X eduskunnan apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt
- eduskunnan apulaisoikeuskansleri Jaakko Jonkka
- X oikeusasiamiehen kanslian tiedottaja Ilta Helkama

Toimittajat

- Helsingin Sanomien toimittaja Tuija Pallaste
- Suomen kuvalehden valokuvaaja

Mielenosoittajien ja sivullisten vanhemmat

Järjestö

- X Viestinnän keskusliitto

- X Rajamäen vastaisen adressin allekirjoittajat

- X Kansalaiset, joiden mielipidettä kysyttiin kyselyssä

Mielenosoittajien taustajoukot, ”joilta mielenosoittajat saivat kännyköihinsä viestejä.”

Lista toimijoista haastatteluartikkeleissa

Poliisi

- X Helsingin poliisin esikuntapäällikkö ylikomisario Teuvo Saikkonen
- X Helsingin poliisipäällikkö Jukka Riikonen
- poliisi
- keskusrikospoliisi
- eduskunnan oikeusasiamies
- eduskunnan oikeuskansleri

Tutkijat

- X sosiologian dosentti Tommi Hoikkala
- X Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan dekaani Jukka Kekkonen
- dosentti Thomas Wallgren

Lista toimijoista haastatteluartikkeleissa, jotka upotettu uutisartikkeleihin

Artikkeli 1

- X Mielenosoittajat/sivulliset
 - X Poliisi
 - X Vanhempi
- Kaikki lainaukset yhden lauseen anekdootteja

Artikkeli 2

Sivulliset

X Veera Pitkänen (sivullinen saartorenkaassa)

X Marko Kilpeläinen (sivullinen saartorenkaassa)

Poliitikot

X Helsingin apulaiskaupunginjohtaja Ilkka-Christian Björklund

X Eduskunnan lakivaliokunnan puheenjohtaja Tuija Brax (vihr)

Tutkijat

X Lapin yliopiston rikosoikeuden professori Terttu Utriainen

X Nuorisotutkimusverkoston tutkija Mikko Salasuo

LIITE 3. AINEISTONA KÄYTETYT ARTIKKELIT AIKAJÄRJESTYKSESSÄ

- Parkkonen, Santtu: Lauantaina otetaan ryhmäpotretteja. Helsingin Sanomat, 9.9.2006.
- Heikkinen, Mikko-Pekka & Jokinen, Riku & Kerkelä, Lasse & Punkka-Hänninen, Päivi: Vahva poliisijoukko lannisti mielenosoittajat. Helsingin Sanomat, 10.9.2006.
- Jokinen, Riku & Kerkelä, Lasse: Ylilyönti vai täsmäisku? Helsingin Sanomat, 10.9.2006.
- Width, Terhi: Poliisi tarkkailee myös katoilta. Helsingin Sanomat, 10.9.2006.
- Jokinen, Riku: Kiasman aukion saarto yllätti anarkistit. Helsingin Sanomat, 11.9.2006.
- Kerkelä, Lasse & Punkka-Hänninen, Päivi: Poliisi puolusti toimiaan lauantain mielenosoituksessa. Helsingin Sanomat, 11.9.2006.
- Anarkistien motitus syytä tutkia. Helsingin Sanomat, pääkirjoitus, 12.9.2006.
- Kajaste, Jorma: Poliisi esti mallikkaasti järjestyshäiriöt ennalta. Helsingin Sanomat, mielipidekirjoitus, 12.9.2006.
- Kerkelä, Lasse: Laillisuusvalvoja selvittää poliisin mielenosoitustoimet. Helsingin Sanomat, 12.9.2006.
- Mikkonen, Minttu: Ihan kiva huippukokous. Helsingin Sanomat, 12.9.2006
- Moisala, Altti: Mielenosoitushan onnistui täydellisesti. Helsingin Sanomat, mielipidekirjoitus, 12.9.2006.
- Monta tulkintaa lauantai-illasta. Helsingin Sanomat, 12.9.2006.
- Paakkanen, Mikko: Miksi vanhemmille ei kerrottu kiinniotosta? Helsingin Sanomat, 12.9.2006.
- Suurieläinen poliisin näytös. Helsingin Sanomat, 12.9.2006.
- Abu-Hanna, Umayya: Amanda Wilhemsson. Helsingin Sanomat, 13.9.2006.
- Hakkarainen, Kaisa: Kiasman kahakka kahmi lukijoita verkossa. Helsingin Sanomat, 13.9.2006.
- Kerkelä, Lasse & Mikkonen, Minttu: Sisäministeri Rajamäki kehui poliisin toimia Smash Asemissa. Helsingin Sanomat, 13.9.2006.
- Suoninen, Annika: Poliisin otteet mielenosoituksessa ylimitoitettuja. Helsingin Sanomat, mielipidekirjoitus, 13.9.2006.
- Kekäläinen, Hannu: Poliisi toimi juuri niin kuin sen pitikin. Helsingin Sanomat, mielipidekirjoitus, 14.9.2006.
- Kerkelä, Lasse: Poliisin toiminnasta Smash Asemissa tehty yli 25 kantelua. Helsingin Sanomat, 14.9.2006.
- Leinonen, Riitta-Liisa: Mielenosoittamista vai huliganismia? Helsingin Sanomat, mielipidekirjoitus, 14.9.2006.
- Syrjänen, Ohto: Mielenosoittajien motiivitkin syytä tuoda esiin. Helsingin Sanomat, mielipidekirjoitus, 14.9.2006.
- Vuoristo, Pekka: Asem-mielenosoituksen poliisitoimet jakoivat eduskuntaa. Helsingin Sanomat, 15.9.2006.
- Yli tuhat vaatii internetissä Rajamäen eroa. Helsingin Sanomat, 15.9.2006.
- Heikkinen, Mikko-Pekka: Oikeusoppinut: Mellakkapoliisirivistöt voivat synnyttää kaaoksen tuntua. Helsingin Sanomat, 16.9.2006.
- Saukkomaa, Selim: Smash Smash Asem. Helsingin Sanomat, mielipidekirjoitus, 16.9.2006.
- Soininvaara: Ministeri Rajamäen pyydettyvä anteeksi. Helsingin Sanomat, 16.9.2006.
- Ahola, Merituuli: Koppalakeista kypäriin. Helsingin Sanomat, 17.9.2006.
- Astikainen, Arto: Vihreiden johto latasi raskaita syytöksiä poliisille ja Rajamäelle. Helsingin Sanomat, 17.9.2006.

- Poliisi ei osaa julkisuuspelejä. Helsingin Sanomat, 17.9.2006.
- Rantanen, Miska: Kun kärpistä ammuttiin tykillä. Helsingin Sanomat, 17.9.2006.
- Rokka, Jussi: Rajamäen-vastainen mielenilmaus sujui rauhallisesti. Helsingin Sanomat, 17.9.2006.
- Launonen, Pekka: Vain ulkomaillako halveksitaan demokratiaa. Helsingin Sanomat, mielipidekirjoitus, 20.9.2006.
- Lohento, Timo: Vaatiiko sananvapauskin aineellista vahinkoa? Helsingin Sanomat, mielipidekirjoitus, 21.9.2006.
- Kerkelä, Lasse: Poliisin toiminnasta Smash Asemissa jo yli 50 kantelua. Helsingin Sanomat, 23.9.2006.
- Heikkinen, Mikko-Pekka: Poliisi, pane lisää volyyymiä! Helsingin Sanomat, 24.9.2006.
- Paakkanen, Mikko: Kysely: Kansalaiset hyväksyvät poliisin otteet Asem-mielenosoituksessa. Helsingin Sanomat, 24.9.2006.
- Hoikkala, Tommi: Onko poliisin toiminta muuttunut kovemaksi? Helsingin Sanomat, mielipidekirjoitus, 25.9.2006.
- Arolainen, Teuvo: Apulaisoikeusasiamies pyytää poliisilta selvitystä Smash Asemista. Helsingin Sanomat, 30.9.2006.
- Tervo, Jouni: Mielenosoittamisen oikeus ja kohtuus. Helsingin Sanomat, 22.10.2006.

Artikkelissa käytetyn aineiston keräämiseen ja käsittelyyn on osallistunut myös tutkimusavustaja Sanna Määttänen.

Kirjoittajat

Ervamaa, Suvi

Tutkija, Helsingin yliopisto, sosiologian laitos

Hoikkala, Tommi

ponteva kansalainen, Nuorisotutkimusverkosto

Hoikkala, Ville

lakimies

Kallavuo, Mikael

Komsi, Ville

60-v., Helsinki ”Mies ilman arvoa ja ammattia.”

Kuusela, Hanna

Attac ry:n puheenjohtaja.

Saari, Kari

YTM, tutkija, Kuopion yliopisto

Salasuo, Mikko

ponteva kansalainen, Nuorisotutkimusverkosto

Savikko, Riitta

Maan ystävien puheenjohtaja, joka yrittää opetella osallisuutta kantapään kautta ja teoriatasolla ja salaa toivoo, että olisi sittenkin ollut Siellä

Stranius, Leo

HM, kansalaisaktiivi ja jatko-opiskelija, joka osallistui epämuodollisen ja riippumattoman kansalaistarkkailijaryhmän toimintaan

Tuuliainen, Julle

Villanen, Sampo

VTM, kaupunkitutkija, Helsingin yliopisto

Wallgren, Thomas

Demokratia-aktivisti, filosofian yliopistonlehtori, dosentti, Helsingin yliopisto

Ylä-Anttila, Tuomas

Helsingin yliopisto, Sosiologian laitos